

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

B E R N A R D I N
D E S A I N T - P I E R R E

PAUL
VE
VIRGINIE

Çeviren:
Ali Kami Akyüz

Cumhuriyet

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ: 40

PAUL VE VIRGINIE

**Bu kitabın hazırlanmasında Paul ve Virginie'nin MEB
Fransız Klasikleri dizisinde yayınlanan ilk baskısı
temel alınmış ve çeviri dili günümüz Türkçesine
uyarlanmıştır**

**Yayına hazırlayan: Egemen Berköz
Dizgi : Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Baskı : Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.
Mart 1999**

B E R N A R D I N
D E S A I N T - P I E R R E

PAUL VE VIRGINIE

•
Çeviren:
Ali Kami Akyüz

Cumhuriyet
Cumhuriyetimizin 75. yılı
coşkusuyla...

Hümanizma ruhunu anlama ve duymada ilk aşama, insan varlığının en somut anlatımı olan sanat yapıtlarının benimsenmesidir. Sanat dalları içinde edebiyat, bu anlatımın düşünce öğeleri en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir ulusun, diğer ulusların edebiyatlarını kendi dilinde, daha doğrusu kendi düşüncesinde yinelemesi; zekâ ve anlama gücünü o yapıtlar oranında artırması, canlandırması ve yeniden yaratması demektir. İşte çeviri etkinliğini, biz, bu bakımdan önemli ve uygarlık davamız için etkili saymaktayız. Zekâsının her yüzünü bu türlü yapıtların her türlüşüne döndürebilmiş uluslarda düşüncenin en silinmez aracı olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyatın, bütün kitlenin ruhuna kadar işleyen ve sinen bir etkisi vardır. Bu etkinin birey ve toplum üzerinde aynı olması, zamanda ve mekânda bütün sınırları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi ulusun kitaplığı bu yönde zenginse o ulus, uygarlık dünyasında daha yüksek bir düşünce düzeyinde demektir. Bu bakımdan çeviri etkinliğini sistemli ve dikkatli bir biçimde yönetmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemeyen Türk aydınlara şükran duyuyorum. Onların çabalarıyla beş yıl içinde, hiç değilse, devlet eliyle yüz ciltlik, özel girişimlerin çabası ve yine devletin yardımıyla, onun dört beş katı büyük olmak üzere zengin bir çeviri kitaplığımız olacaktır. Özellikle Türk dilinin bu emeklerden elde edeceği büyük yararı düşünüp de şimdiden çeviri etkinliğine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okurunun elinde değildir. 23 Haziran 1941.

Milli Eğitim Bakanı
Hasan Âli Yücel

SUNUŞ

Cumhuriyet’le başlayan Türk Aydınlanma Devrimi’nde, dünya klasiklerinin Hasan Âli Yücel öncülüğünde dilimize çevrilmesinin, kuşkusuz önemli payı vardır.

Cumhuriyet gazetesi olarak, Cumhuriyetimizin 75. yılında, bu etkinliği yineleyerek, Türk okuruna bir “Aydınlanma Kitaplığı” kazandırmak istedik.

Bu çerçevede, 1940’lı yıllardan başlayarak Milli Eğitim Bakanlığı’nca yayınlanan dünya klasiklerini okurlarımıza sunmaya başladık.

Büyük ilgi gören bu etkinliği Milli Eğitim Bakanlığı’nca yayınlanmamış -ancak Aydınlanma Devrimi yarıda kalmasaydı yayınlanacağına kesinlikle inandığımız- dünya klasiklerini de katarak sürdürüyoruz.

Cumhuriyet

PAUL VE VIRGINIE

Fransa Adası'nın (1) yönetim merkezi olan Port-Louis'nin arkasında yükselen dağın doğu yanında, vaktiyle ekilmiş bir yerde iki küçük kulübenin yıkıntıları görülür. Bu kulübeler, büyük kayalarla çevrilmiş, yalnızca kuzey yanı açık kalmış bir bölgenin hemen hemen ortasındadır. Solda Morne de la Decouverte denilen bir dağ ki adaya yanaşan gemiler için buradan işaret verilir ve bu dağın eteğinde Port-Louis adını alan kent; sağda Port-Louis'den Pamplemousses mahallesine giden yol; daha sonra aynı adı taşıyan bir kilise ve bu kilisenin geniş bir ovada iki sıra bambu ağacıyla gölgelenen yolları; son olarak da uzaklarda adanın öbür ucuna kadar uzanan bir orman görülür. Önünüzde deniz kıyısında Tombeau koyu, biraz sağda Malheureux burnu, onun ötesinde engin bir deniz, bu denizin yüzünde birkaç ıssız adacık ve bunların arasında dalgalara karışmış bir tabyayı andıran Coin de Mire adası göze çarpar.

Bölgenin bütün bu şeyleri görmeye elverişli girişinde dağdan gelen sürekli yankılar, durmadan çevredeki ormanları sallayan rüzgârların ve uzaktaki sığ kayalarda kı-

(1) Bugün Maurice adası.

rılan dalgaların iniltilerini yineler durur. Fakat asıl kulübelerin bulunduğu yerde hiçbir gürültü duyulmadığı gibi duvar biçiminde yükselen kocaman, yalçın kayalardan başka da hiçbir şey görülmez. Bu kayaların diplerinde, yarıklarında, hatta bulutlar durağı tepelerinde ağaç kümeleri büyür. Sivri tepelerinin çektiği yağmurla bulutlar o kayaların yeşil ve esmer yamaçlarında eleğimsağmalar gösterdiği gibi diplerinde de küçük Lataniers deresini doğuran kaynakları besler. Derin bir sessizlik o dolaylara sinmiştir. Orada her şey.. hava, ışık ve sular.. hepsi sessizdir. Dağın yüksek düzlüklerinde yetişen hurmaların hep rüzgârlarla salındığı görülen yaprakları da bu yerleri derin uykusundan pek uyandıramaz. Tatlı bir ışık bölgenin derinliklerini aydınlatır ve güneş oraya ancak öğle zamanı düşer; fakat daha şafak sökerken dağın karanlıkları üzerinde sivri len tepelerine vurarak onları göğün mavisinde güya altın erguvandan yapılmış gibi gösterir.

Derin sessizlik içinde geniş ve zengin bir görünüm sunan bu yere gitmekten pek hoşlanırdım. Bir gün o kulübelere birinin eşiğinde oturmuş, yıkıntılara bakarak derin düşüncelere dalıp gitmişim ki oralardan yaşlı başlı bir adam geçti. Adanın eski ahalisi gibi kısa bir ceket ve uzun bir şalvar giymişti. Bir abanoz değneğe dayanarak yalınayak yürüyordu. Saçları bembeyaz, yüzü soylu ve temizdi. Saygıyla kendisini selamladım. Selamımı aldı ve beni biraz süzdükten sonra yaklaştı; yanıma oturdu. Bana güvenini gösteren bu davranışı duygularıma dokundu:

“Baba, dedim, bu kulübelerin vaktiyle sahibi kimmiş; biliyor musunuz?” Yaşlı adam yanıtladı:

“Oğlum, yıkıntılarını gördüğün bu kulübelerle şu sahipsiz kalmış yerleri aşağı yukarı yirmi yıl önce burada

mutluluğa kavuşan iki aile şenlendirirdi. Onların öyküsü acıklıdır; fakat Hindistan yoluna düşen bu adada, kimse-
nin bilmediği birkaç kişinin başından geçenler hangi Av-
rupalıyı ilgilendirebilir? Burada yoksul ve bilinmeyerek
yaşamak koşuluyla en mutlu bir yaşamı bile kim ister? in-
sanlar ancak krallarını, büyük adamların serüvenleri gibi
hiç kimsenin işine yaramayacak şeyleri öğrenmek isterler.”

“Babacığım, dedim, durumunuza göre sizin büyük
bir deneyiminiz olduğu yargısına kolayca varılabilir. Eğer
vaktiniz varsa bu ıssız yerleri eskiden kimler şenlendirmiş,
bunu bana anlatır mısınız? İnan olsun ki dünyanın boşınan-
larıyla en çok bozulmuş bir kimse bile doğa ve erdemin
mutluluk öykülerini dinlemekten zevk alır.” İhtiyar, eski
anıları yoklamak isteyenlerde görülen bir düşünceyle bir
zaman şakaklarını tuttuktan sonra öyküsünü anlatmaya
başladı:

“1726 tarihinde M. de la Tour adında Normandiyalı
bir genç, ailesinden yardım görmediği gibi Fransa’da ya-
şamak için bir iş de bulamadığından bu adaya gelmişti.
Amacı para yapmaktı. Yanında genç bir kadın vardı. İkisi
de birbirlerini çok seviyorlardı. Kadın eyaletin eski ve zen-
gin bir ailesindendi. Fakat ailesi, soylu olmayan bu deli-
kanlıyla evlenmesine razı olmadığından kız servetini, çe-
vizini bırakarak delikanlıya kaçmış. Adaya geldikleri za-
man delikanlı karısını Port-Louis’de bırakarak kendisi bir
gemiyle Madagascar’a geçti. Amacı oradan hemen birkaç
zenci satın alıp getirerek burada yerleşmektir. Madagascar’a
çıkışı ekim ortalarında başlayan kötü mevsime rasladı ve
çok geçmeden orada vebaya tutularak öldü. Avrupalıların
buralarda yerleşmelerine sürekli bir engel olan bu korkunç
hastalık yılın altı ayında oraları kıyasıya kırar geçirir. Ya-

bancı ellerde ölenlerin eşyası ne olur? Hepsini yağma ederler. Zavallı kadın gebeyken dul kaldı, bir zenci kadından başka kimsesi yoktu. France Adası'nda ne tanıdığı, ne de bir koruyucusu vardı. Yeryüzünde biricik sevdiği kocasının ölümünden sonra başka hiçbir erkekten bir şey beklemediği için yıkımı onu yüreklendirdi. Halayıyla birlikte ufak bir yeri ekip biçerek ekmeğini oradan çıkarmaya karar verdi.

Ada hemen hemen boştu. İsteddiği yeri seçerek ekebildi. Fakat o en verimli, en en işlek yerleri bıraktı, herkes-ten ayrı yaşamak için dağın kuytu bir boğazına yerleşmek istedi. Kentten uzaklaştı. Kendine bir yuva kurmak için şu kayalara doğru yollandı. Bütün duygulu ve üzüntülü insanlar için bu, böyledir. Onlar bir içgüdüyle en uzak ve en yabanıl yerlere sığınır. Sanki kayalar talihsizliğe karşı birer kaledir ve sanki doğanın sessizliği onların ruhundaki uğursuz fırtınayı dindirmeye yarayacaktır.

Azla yetindiğimizde hep yardımımıza yetişen Tanrı, Madam de la Tour'un da yardımına yetişti. Bu, ne yüksek konumla, ne de zenginlikle bulunmayacak bir bağıştı: vefalı bir arkadaş, iyi bir kadın.

Bu kadının adı Marguerite idi. Bir yıldan beri burada oturuyordu. Hem çok iyi, duygulu, hem de çalışkan bir kadındı. Bretanya'da yoksul bir köylü ailesi içinde doğmuş ve ailenin göz bebeği olmuştu. Kendisini alacağına söz vererek aldatan bir soylu kişiye eğer kanmamış olsaydı belki bu aile içinde mutlu olacaktı. Fakat sevgilisi hevesini aldıktan sonra, hem de karnındaki yavrusunun ne yiyip içeceğini bile düşünmeden, ondan uzaklaşmıştı. Böyle yoksul bir kızın biricik çeyizi ünü ve namusudur. Onu da yitirdikten sonra sonra genç kadın ülkesinde kalamadı. Su-

çunu örtmek için köyünden, ülkesinden uzak yerlere, sömürgelerden birine gitmeye karar verdi. Köyünü ve ailesini temelli bırakarak buraya gelip yerleşti. Ödünç parayla ucuza satın aldığı yaşlı bir zenciyle birlikte küçük bir yeri çapalayıp ekmeye başladı.

Madam de la Tour zenci kadınıyla birlikte buraya geldiğinde Marguerite'i yavrusunu emzirmekle uğraşır buldu. Hemen hemen kendisi gibi acılı bir kadına raslaması onu hoşnut etti. Birkaç sözcük içinde ona başından geçenleri anlattıktan sonra şimdiki durumunu bildirdi. Marguerite, Madam de la Tour'un başından geçenleri çok acıklı buldu. Onun saygısından çok güvenini kazanmak için kendi işlediği suçlu hiçbir noktasını gizlemeden anlattı.

"Kuşkusuz, diyordu, ben layık olduğum cezayı çekiyorum. Fakat siz, madam, bu kadar dürüst davrandığınız halde gene bu kadar talihsiz olmanız pek yazık!"

Ona ağlayarak gönlünü ve kulübesini sundu. Marguerite'in bu candan ikramı Madam de la Tour'u çok duygunlandırdı. Onu kucaklayarak:

"Ah," diyordu, "Tanrı bana artık çektirmeyecek, anlıyorum. Çünkü yabancınız olduğum halde, kendi akrabalarımın görmemiş iyilikleri sizden görüyorum."

Marguerite'i tanıyordum. Kulübem Uzun Dağ'ın arkasındaki ormanda ve buraya bir buçuk fersah uzak olmakla birlikte kendimi ona komşu saydım. Avrupa kentlerinde bir sokak, bir duvar aynı aileden olanların yıllarca bir araya gelmesine engel olabilir. Bu yeni sömürgelerdeyse aralarında dağlar, ormanlar bulunanlar komşu sayılırlar. Hele eskiden, yani daha bu adanın Hindistan'la ticarete pek girişmemiş olduğu zamanlarda bir komşu demek candan bir dost demektir. Yabancılar karşı konukseverlik bir borç

ve bir zevkti. Komşumun bir de arkadaşı olduğunu işittiğim zaman onu görmek istedim. İkisine de yararlı olabileceğimi düşünüyordum. Madam de la Tour'un hüznü, soylu yüzünü dikkate değer buldum. O zaman doğurması da yakın görünüyordu. Bu iki kadına çocuklarının ilerisini düşünerek, bir de asıl başka birinin gelip oralarda yerleşmemesi için yirmi dönüm kadar olan şu yeri aralarında paylaşmalarını önerdim. Payları ayırma işini bana bıraktılar. Toprağı iki eşit parçaya ayırdım; biri bu dolayın yukarı bölümü olmak üzere, bulutlara bürünen şu sivri tepeden -ki Lataniers Irmağı'nın kaynağı oradadır- karşı dağda gördüğünüz yalçın boğaza kadar -ki ona da Mazgal diyorlar, çünkü gerçekten bir topun mazgalına benzer- uzanıp gider. Bu parça çok taşlı, çakıllıdır. Sellerin açtığı yollar ve çukurlarla üzerinde yürünemez bir duruma gelmiştir. Böyle olmakla birlikte büyük ağaçlar yetiştiren, pınarları, dereleri çoktur.

İkinci parçası boylu boyunca Lataniers Irmağı'na yataklık eden aşağı bölümdür. Bu bölüm şimdi bizim bulunduğumuz şu boğaza kadar gelir ve ırmak da buradan ta denize kadar iki tepe arasında akar gider. Bu bölümde bazı çayır sınırları ve oldukça düz tarlalar görüyorsunuz. Fakat aslında bu da ötekinin eşidir. Çünkü yağmur mevsiminde buraları bir bataklık olur. Kurak havalardaysa toprağın kurşundan farkı yoktur, o kadar sertleşir ki bir ark açmak için onu baltayla kesmek gerekir. Bu bölüştürmeyi yaptıktan sonra kadıncağızlara kura çekmelerini önerdim. Üst parça Madam de la Tour'a, aşağı parça da Marguerite'e düştü. Her ikisi de paylarından hoşnut kaldılar; yalnızca kulübelerinin ayrı olmamasını benden dilediler. Birbirimizi her zaman görmek, görüşmek, birbirimize yardımlarda bu-

lunmak için...” diyorlardı. Bununla birlikte ayrı ayrı oturacak birer yerleri olması gerekiyordu. Marguerite’in kulübesi alanın tam ortasında ve kendi toprağının sınırı üzerinde bulunuyordu. Onun yanı başına ve Madam de la Tour’un yeri üzerine bir kulübe daha yaptım. Böylece iki dost kadın hem bir arada kapı komşu olacaklar, hem de her biri kendi toprağı üzerinde bulunacaktı. Bu iki kulübeyi yapmak için kendi elimle dağlardan odun taşıdım, deniz kıyısından hurma yaprakları getirdim. Şimdi ne çatıları kaldı, ne de kapıları. Ama dertlerimi depreştirmek için bu kadarı da yeter. İmparatorlukların anıtlarını o kadar çabuk yok eden zaman, sanki ömrümün sonuna kadar acılarımı tazelemek için şu ıssız yerlerde içten dostluğun kurduğu iki yuva adeta büsbütün kıyamıyor.

Bu kulübelerin ikincisi daha henüz tamamlanmamıştı ki Madam de la Tour bir kız doğurdu. Ben Marguerite’in oğlu Paul’ün ad babası idim. Madame de la Tour kendi kızına Marguerite’le birlikte bir ad bulmamızı rica etti. Marguerite ona Virginie adını uygun gördü.

- Adı Virginie (2) olsun, diyordu, o, bu adın anlamı gibi temiz kalacak ve mutlu olacak. Ben ancak temizliği mi yitirdikten sonra yıkım acılarını tattım.

Madam de la Tour loğusa döşeginden kalktığı zaman bu iki arazi az çok gelir getirmeye başlamıştı. Gerçi bunda benim ufak tefek yardımlarımın payı varsa da asıl iki kölenin yorulmak bilmez çalışmaları bu sonucu sağlamıştı: Marguerite’in Domingue ismindeki kölesi yaşlıca olmakla birlikte daha dinç, Senegalli bir zenciydi. Yaşamda deneyimi ve doğuştan bir kavrayışı vardı. Her iki toprak üzerinde

(2) Temizlik, eldeğmemişlik anlamındadır.

fark gözetmeden çalışır, verimli olduğunu sezdiği yerleri bulur, bu yerlere uygun gördüğü tohumları atardı. Toprağın kötü yanlarına kuş yemiyle mısır, güçlü yerlere buğday, batacık yerlere de pirinç ekerdi. Kaya diplerine ise o kayalara tırmanacak çeşit çeşit kabaklarla helvacı kabağı dikerdi. Patatesi pek lezzetli yetiştirdiği kuru topraklara saklar, pamuğu yüksek sırtlarda, şeker kamışını güçlü topraklarda, kahve fidanlarını -taneleri ufak olmakla birlikte pek iyi geliştiği için- yamaçlarda yetiştirirdi. Irmak boyunca ve kulübelerin çevresinde bütün yıl salkım salkım muzlar ve serin gölgeler veren muz ağaçlarından başka hem kendisi, hem de hanımcıkları için biraz da sıkıntı dağıtacak tütün ekme-yi unutmazdı. Sonra dağa çıkar, ormandan yakacak odun keser, getirir, şurada burada kayaları parçalayarak yolları düzeltirdi. Bütün bu işleri, zeki ve çalışkan olduğu gibi, tüm çabasını göstererek çok iyi yapardı.

Marguerite'e çok bağlıydı. Madam de la Tour'a olan bağlılığı da ondan aşağı değildi. Virginie doğduğu zaman Madam de la Tour'un halayığını almıştı. Marie adındaki karısını çıldırasıya seviyordu. Marie, Madagascara'da doğmuş, oradan gelmişti. Fakat gelirken orada öğrendiği değerli sanatlarını da birlikte getirmişti. Örneğin, ormanlarda yetişen sazlardan sepet ve hatta "pagne" denilen bir tür kumaş dokurdu. Becerikliyd, temizdi, kocasına çok bağlıydı. Yemeği özenle pişirir, hazırlar, tavuklara bakar ve zaman zaman bu iki çiftliğin pek de büyük bir şey tutmayan fazla verimini Port-Louis'ye götürüp satardı. Şu saydıklarımıza çocukların yanı sıra beslenen iki keçiyle geceleri dışarda bekçilik eden kocaman köpeği de katacak olursanız o zaman iki küçük çiftliğin gelirleri ve burada yaşayanlar üzerine bir görüş edinmiş olursunuz.

İki dost kadına gelince: onlar da sabahtan akşama kadar pamuk eğirmek ve örgü örmekle uğraşıyorlardı. Bu uğraşmalar kendileriyle birlikte ailelerinin gereksinimlerini karşılamaya yetiyordu. Zaten onlar yalancılara özgü rahatlıklardan o kadar yoksundular ki ayakkabılarını ancak pazar günleri şu aşağıda gördüğünüz Pamplemousses Kili-sesi' ne sabah duasına gittikleri zaman giyerler ve başka zamanlar hep yalınayak gezerlerdi. Bununla birlikte kilise Port-Louis'den daha uzaktı. Fakat onlar kente pek seyrek inerlerdi. Köleler gibi Bengale'in o kaba mavi bezinden giysileriyle kentte görünmekten çekinir ve aşağı görünmekten korkarlardı. Hem aslını ararsanız ne önemi vardı? Herkes beğenmiş veya beğenmemiş, aile mutluluğu yanında bunun ne değeri olabilirdi? Bu bayanlar dışarıda biraz üzüntü duydular mı, hemen kendi yuvalarına can atarlar ve öncekinden daha mutlu olurlardı. Marie ile Domingue onları şu tepeden Pamplemousses yolunda görmezler mi, hemen koşar, dağın eteğinde onları karşılar ve çıkarken onlara yardım ederlerdi. Onlar da kendilerini görünce ne kadar hoşnut olduklarını kölelerinin gözlerinde okurlardı. Yuvalarında temizlik, özgürlük; kendi başarılarıyla oluşmuş varlıklar ve becerikli, candan ve çalışkan hizmetçiler bulurlardı. onlar hemen aynı acıları duymuş ve aynı gereksinimlerle birleşmiş oldukları için birbirine kardeşim, canım gibi tatlı sözlerle seslenirlerdi. Bunun için de, dilekleri, istekleri, istemleri, çıkarları ve sofraları birdi. Hiçbir işte aralarında ayrı gayrı yoktu. Yalnızca dostluk kaynağından daha yakıcı olan eski ateşleri ruhlarında uyandığı zaman -yerde yanacak madde kalmayınca göklere süzülen bir alev gibi- namus duygularıyla bezenmiş saf bir inanç onları başka bir dünyaya sürükler götürürdü.

Doğa onların geçimlerine başka bir mutluluk katmış bulunuyordu. Her ikisi de talihsiz bir sevgiden doğan çocuklarını gördükçe birbirlerini daha çok seviyor, daha sıkı dost oluyorlardı. Yavrularını aynı suda yıkamak, aynı beşiğe yatırmakta ayrı bir zevk vardı. Hatta çocukları emzirişlerinde bile ayrılık yoktu. Her biri yavruların hem anası, hem süt ninesiydi. Madam de la Tour: “Kardeşim,” diyordu, “bizim ikişer çocuğumuz, çocuklarımızın da ikişer anası var.” Bütün dalları fırtınadan kırılmış aynı türden iki ağacın üzerinde kalan gözler birbirine aşılınca nasıl daha tatlı yemişler verirse bütün akrabalarından ayrı kalan bu iki yavru da kucak değiştirdikleri zaman bu duyguları duyarlardı. Anaları daha beşiklerinin başında onların ileride birbirleriyle evlenmelerinden söz açmaya başlamışlardı. Bu gelecek evlilik mutluluğunu düşünerek onlar sıkıntılarını zevke döndürmenin yolunu bulur ve çok kez göz yaşlarıyla heyecanlarını yatıştırırlardı. Fakat göz yaşlarının her ikisinde de ayrı nedenleri vardı: Biri evlenme göreneğine uyduğu, öteki de uymadığı için; biri bulunduğu düzeyin üstüne çıktığı, öteki de altına indiği için bu dertlere uğramışlardı. Bununla birlikte günün birinde çocuklarının daha mutlu olacaklarını, Avrupa’nın göreneklerine bağlı olmayarak aşkın safasını ve eşitliğin zevkini süreceklərini düşünerek avunuyorlardı.

Gerçekten bu iki yavrunun daha şimdiden birbirlerine gösterdikleri ilgi ve candan bağlılık hiçbir şeyle kıyaslanamazdı ağladığı zaman ona Virginie’yi gösterirlerdi. Onu görünce yatıştır ve gülümserdi. Virginie’nin bir derdi olsa her şeyden önce Paul’ün çılgılığı bunu ilan ederdi. Fakat bu sevimli kız Paul’ü üzmemek için o zaman kendi derdini hemen saklardı. Hiçbir gün bilmem ki ben bu-

raya geleyim de onları beldenin göreneği üzere çırpıplak, el ele, kol kola yürümeye çalışırken, Gemeaux (ikizler) yıldız kümesinin gösterildiği gibi bir durumda bulmayayım. Gece bile onları birbirinden ayıramaz, onları koyun koyuna, yanak yanağa bir döşekte ve kolları birbirinin boynuna dolanmış, kucak kucağa uyumuş bulurdu.

Konuşmaya başladıkları vakit birbirlerine söylemek için ilk öğrendikleri sözcükler kardeşim ve kızkardeşim olmuştu. Okşamaları daha yumuşak olan çocuklukta bundan daha tatlı bir çağırış olamaz. Birbirlerinin karşılıklı isteklerini yerine getirmeye yöneltlen eğitim yöntemi bağlılıklarını iki katına çıkarıyordu. Çok geçmeden temizlik, tutum ve açık havada yemek hazırlama görevleri Virginie'ye düştü. Ve onun her gördüğü iş kardeşinin öpücükleri ve beğenileriyle karşılanır oldu. Paul'e gelince: o da hiç boş durmuyordu. Ya Domingue ile birlikte bahçe beller yahut elinde bir küçük balta, orman yolunda onun arkasından giderdi. O sırada yoluna güzel bir çiçek, olgun bir yemiş veya bir kuş yuvası çıksa onu kardeşine götürmek için sırasında yüksek bir ağacın tepesine tırmanmaktan çekinmezdi.

Bunlardan birine bir yerde raslandı mı, öbürünün uzakta olmadığına güvenebilirdiniz.

Yağmurlu bir gündü, şu dağın tepesinden iniyordum. Bahçenin öbür ucunda Virginie'nin eve doğru koşmakta olduğunu gördüm. Sağanaktan korunmak için eteğini arkadan kaldırarak başını örtmüştü. Uzaktan onu yalnız gidiyor sandım. Kendisine yardım için adımlarımı sıklaştırdığım vakit gördüm ki Paul'ün kolundan tutmuş; kendi buldukları bu şemsiyenin altında yağmurdan iyice korunarak güle eğlene gidiyorlar. Bu etek şemsiye altında gizlenen iki güzel baş bana söylencedeki Leda'nın bir kabukta saklanan çocuklarını anımsattı.

Bütün çabaları birbirine hoş görünmek, birbirine yardımda bulunmaktı. Zaten kara cahildiler; ne okumaları ne de yazmaları vardı. Geçmiş zamanların, kendilerinden uzak kalan işleri onları ilgilendirmezdi. Şu dağın ötesinde ne var, onu bile merak etmezlerdi. Adalarının bittiği yerde dünyanın da bittiğini sanırlar ve kendilerinin bulunmadığı yerde sevilecek bir şey bulunacağını düşünemezlerdi bile. Analarının sevgisi ve kendi karşılıklı sevgileri bütün ruhsal etkinliklerini dolduruyordu. Yararsız bilgiler onlara göz yaşlarını akıtmamış; kuru ahlak öğütleriyle hiçbir zaman canları sıkılmamıştı. Onlar hırsızlık nedir bilmezlerdi, çünkü evlerinde her şey ortaktı. Pisboğazlık nedir bilmezlerdi, çünkü yemekleri sadeydi. Yalan nedir bilmezlerdi, çünkü gizlenecek şeyleri yoktu. İyilik bilmez ve dik başlı çocuklar için öbür dünyada büyük cezalar olduğu söylenerek hiçbir vakit korkutulmamışlardı. Onlarda anaya sevgi, analarındaki sevgiden doğmuştu.. Din bilgisi adına kendilerine öğretilen şeyler ancak din sevgisini artıran şeylerdi. Kilisede uzun uzadıya tapınmıyorlarsa da evde, tarlada, ormanlarda, nerede bulunsalar temiz ellerini ve analarının sevgisiyle dolu yüreklerini göğe yöneltirlerdi.

İşte onların çocuklukları böylece daha güzel bir gün müjdeleyen güzel bir sabah gibi geçti. Ev işlerinde çoktan analarına yardıma başlamışlardı. Daha tan vaktini bildiren horozlar öterken Virginie kalkar, su getirmek için pınar başına gider, oradan eve gelince kahvaltıyı hazırlardı. Çok geçmeden güneş gördüğünüz şu tepeleri yaldızlarken, Marguerite de oğluyla birlikte Madam de la Tour'a gelirdi. O zaman hepsi bir arada sabah duasını okur, sonra kahvaltıya otururlardı. İki de bir bu kahvaltıyı kapının önünde, çimenlerin üstünde ve muz ağaçlarının rüzgârdan beşikle-

nen dalları altında yapmaktan hoşlanırlardı. Bu ağaçlar, yemişleriyle hazır ve besleyici bir yemek; geniş, uzun ve parlak yapraklarıyla da eksiksiz bir sofraya örtüsü yerini tutardı. Bol ve sağlıklı bir beslenme sayesinde bu iki gencin vücudu vaktinden önce gelişip gürbüzleşiyor, yumuşak bir eğitim ruhlarının temizliğini ve hoşnutluğunu yüzlerinde belli ediyordu. Virginie daha on iki yaşındaydı. Fakat boyu posu hemen hemen gelişmiş gibiydi; gür, kumral saçları başını gölgelendiriyor, mavi gözleri ve mercan dudakları körpe yüzünün tazeliğine görülmemiş bir parlaklık veriyordu. Söz söylediği vakit o gözler ve dudaklar birlikte gülümsüyor, fakat sustuğu vakit de onların göğsüne doğru doğal bir süzülüşü son derece duygulu, hatta biraz da karaduygulu bir anlatım kazanıyordu. Paul'e gelince: Artık çocukluktan çıkan bu ergen gencin o ilk taze güzellikleri içinde, yetişkin bir delikanlının gücü ve özyapısı görölüyordu. Boyu Virginie'nin boyundan daha uzun, çehresi güneşten daha kararmış, burnu daha tümsekiydi. Fırça gibi uzun kirpikleri o kadar cana yakın olmasaydı belki kara gözlerinde biraz gurur bulmak mümkün olurdu. Hiç durup dinlenmek bilmeyen bu çocuk, kız kardeşini görünce dinginleşir, gider onun yanına otururdu. Aralarında bir söz geçmeden yemek yedikleri çok olurdu. Onların bu susuşlarına, saf durumlarına, çıplak ayaklarının güzelliğine bakanlar Niobe'nin çocuklarından bazılarını betimleyen beyaz mermerden bir yontu gördükleri yargısına varırlardı; her vakit birbirini arayan gözleri ve daha tatlı gülümsemelerle karşılaşan çok tatlı gülümsemeleri onların gökten inmiş çocuklardan, o ermiş çocuklardan oldukları duygusunu verirdi, öyle çocuklar ki yalnızca sevgi için yaratılmışlardır; duygularını düşüncelerle belirtmeye, sevgilerini sözle anlatmaya gereksinimleri yoktur.

Bununla birlikte Madam de la Tour kızının böyle güzelleşip geliştiğini gördükçe ona karşı sevgisiyle birlikte kaygısının da arttığını anlıyordu. Bana ikide bir şöyle derdi: “Günün birinde ben ölecek olursam beş parasız Virgine’nin sonu neye varır?”

Fransa’da yaşlı, zengin, sofu bir halası vardı ki Mösyö de la Tour’a varması üzerine yeğeniyle ilgisini kesmiş, Madam de la Tour da onun bu davranışı üzerine ne kadar gereksinim duysa da gene halasının ocağına düşmemeye ant içmişti. Fakat bir ana için iş başkaydı. Geri çevrilmek onun için artık utanılacak bir şey olamazdı. Halasına yazdı: Kocasının vakitsiz ölümünü, bir kızının dünyaya geldiğini, başında bir çocuk, yaban ellerde, kimsesiz, yardımsız çok sıkıntı içinde kaldıklarını bildirdi.

Mektubuna hiçbir yanıt alamadı. Madam de la Tour - ki yüksek bir kadındı- aşağı görülmeye katlanmaktan çekinmedi. Bütün bu durumların halası tarafından başına kılacağına biliyordu. Çünkü o hala erdemli olsa da soyu soyu belli olmayan bir adama vardığından dolayı kendisini asla bağışlamamıştı. Böyle olmakla birlikte, onun acıma duygusunu uyandıracak şeyler yazmaktan geri kalmıyordu. Böylece yıllar geçti. Halası tarafından anımsandığını gösterecek en ufak bir işaret belirmedi.

Sonunda 1738’de, yani Mösyö Bourdonnaye’in adaya gelişinden üç yıl sonra Madam de la Tour valide kendi adına halasından bir mektup olduğunu öğrendi. Giyiminin düşkünlüğüne bakmayarak koştu. Analık duygusu onu insanların saygısından daha üstün tutuyordu. Denildiği gibi Mösyö Bourdonnaye ona halasından gelen bir mektubu verdi. Bir haylazla, bir serseriye vardığından dolayı halası ona tam layığını bulduğunu yazıyordu. Her taşkınlık ceza-

sını da yanı sıra birlikte taşımış... Kocasının vakitsiz ölümü tanrısal bir cezadan başka bir şey değilmiş. Fransa'da kalıp aile namusunu lekelemektense böyle uzak adalara gitmesi ayrıca iyi olmuş. Zaten bulunduğu yerler; tembellerden başka herkes için bir servet kaynağı olabilecek güzel yerlermiş. Hala hanım bu ağır sözlerle zehirini döktükten sonra kendini övmeye başlıyordu: Kendisi evliliğin bu uğursuzluklarıyla karşılaşmamak için hiç evlenmemiş! İşin doğrusu şuydu ki gözü yüksek tabakada olduğu için er geç böyle biriyle evlenmeyi aklına komuştu. Gerçekte, kendisi çok zengindi. O zaman sarayda da geçen yalnızca buydu. Öyle olmakla birlikte zenginliğinin hatırı için kimse onun kadar çirkin, onun kadar kalpsiz bir kıza koca olmayı göze alamadı.

Not olarak mektubunda her olasılığa karşı Mösyö Bourdonnaye'e kendisine yardımcı olmasını rica etmiş olduğunu yazıyordu. Fakat bu, günün modasına uygun o çeşitricilerdendi ki sahibini açıkça düşmanlığını gösterenlerden daha korkulacak bir duruma getirir: Kadıncağıza karşı haksız davranışlarını haklı göstermek için görünüşte ona acır gibiyken aslında karalamalarıyla onu batırmıştı.

Madam de la Tour -ki her gören kesinlikle hakkında saygı ve ilgi besler- kendisini fitedikleri vali tarafından önce pek soğuk karşılandı. Kadıncağızın hem kendi, hem de kızı için sayıp döktüğü kaygılara karşı: "Bakalım... Zamanı gelince... Daha ne zavallılar var... Halanız gibi saygıdeğer bir kadını ne diye rahatsız etmeli?.. Suç sizin..." biçiminde kısa ve tek tek sözlerden başka bir yanıt vermedi.

Madam de la Tour acıklı bir yüzle küskün küskün geri döndü. Eve gelince okuduğu mektubu masanın üstüne atarak Marguerite'e:

- İşte, dedi, on bir yıllık sabrın sonu!

Fakat orada bu mektubu kendinden başka okuyacak kimse olmadığı için gene eline aldı ve toplanan ailenin içinde okudu. Mektup bittiği zaman Marguerite sıcağı sıcağına:

“Ne oluyoruz Tanrı aşkına;” dedi, “senin akrabalarına bizim bu kadar gereksinimimiz mi var? Tanrı bizden yüz mü çevirdi? Bizim asıl koruyucumuz o değil mi? Şimdiye kadar bizi mutlu yaşatan gene o değil mi? Neye üzülüyorsun? Hiç de mi dayanacak gücün yok a kardeşim?” Ve Madam de la Tour’un ağladığını görünce boynuna atılarak ve onu kollarının arasında sıkarak:

“Ah benim sevgili kardeşim; benim bir tanecik yoldaşım” derken kendi de hıçkırıklara boğuldu. Bu görünüm karşısında Virginie, annesiyle Marguerite’in arasında birinin elini bırakıp ötekini alıyor ve bu elleri göz yaşlarıyla ıslatarak kâh ağzına götürüp öpüyor, kâh yüreğinin üstüne bastırıyordu. Paul’e gelince: Gözler alevli, yumruğunu sıkarak, ayağını yere vurarak öfkesini kimden alacağını bilemiyordu. Bu gürültüye Domingue ile Marie de koşular. işe onlar da karıştılar. Ortada bir çılgıktır gidiyordu: “Ah!.. Madam!.. Güzel hanımcığım!.. Ağlama, anneciğim!..”

Madam de la Tour çevresini saran bu sevgi çemberi içinde derdini unuttu. Bir yandan Paul’ü bir yandan Virginie’yi kucağına alarak hoşnut bir tavırla:

“Yavrularım,” dedi, “bütün bu derdim sizden geliyor. Fakat en büyük zevkim yine sizsiniz. Ah güzel çocuklarım! Yıkım bana çok uzaklardan geldi. Mutluluksa burada, yanımdadır.” Paul ile Virginie bu sözlerden bir şey anlamadılar. Fakat onu öyle yatışmış görünce gülmeye ve kendisini öpüp sevmeye başladılar. Hepsisi yine eski mutlu

yaşamlarını sürdürdüler ve bu olay bir ilkyaz kasırgası gibi gelip geçti.

Bu iki çocuğun güzel huyları günden güne beliriyordu. Bir pazar şafak sökerken, anneleri Pamplemousses Kilisesi'nde bulunduğu sırada, kulübeyi kucaklayan muz ağaçlarının altında kaçak bir zenci kadın görüldü. Bir iskeletten farkı olmayan bu zavallı kadının sırtında yalnızca kalçalarını örten kaba bir bez parçası vardı. Öğle yemeğini hazırlamakta olan Virginie'nin ayaklarına kapanarak inledi:

“Güzel hanımcığım,” diyordu, “şu kaçak köleye acıyın. Bir ay var ki yarı aç yarı tok, bir canlı cenaze gibi dağdan dağa başı boş geziyorum. Avcılarla köpekleri peşimi bırakmıyorlar. Sahibimden kaçtım. Karadere'nin zengin zorbalarından biri. Bakın, bana nasıl işkence ediyor.” Bunu söylerken vücudundaki kırbaç yaralarının derin izlerini gösteriyordu.

“Gidip kendimi ırmağa atacaktım. Fakat sizin burada oturduğunuzu biliyordum. Madem ki dedim, bu ülkede oturan iyi yürekli beyazlar var, bir kez onlara gitmeden ölümüne atılmak doğru değil.”

Kadının durumu, sözleri Virginie'ye dokundu.

“Talihsiz kadın,” dedi, “hiç merak etme. Otur da her şeyden önce karnını doyur!”

Bunu söylerken aile için hazırladığı kahvaltıyı kadının önüne koydu. Köle kadın çabucak bunun hepsini sildi süpürdü. Virginie doyduğunu görünce:

“Talihsiz kadın, dedi, ben efendine gider, seni bağışlatırım. O da elbet bu durumunu görünce sana acır. Beni oraya götürür müsün? Zenci kadın: “Melek hanımcığım,” dedi, “nereye isterseniz arkanızdan gelirim.” Virginie kar-

deşini çağırıldı ve birlikte gelmesini söyledi. Kaçak köle kadını onları ormanların arasında sapa yollardan götürdü. Bin zorlukla yüksek dağlar aşıldı ve geniş ırmaklar geçtiler, sonunda öğleye doğru bir tepenin eteğinde Karadere'nin kıyısına vardılar. Orada güzel yapıları bir ev; geniş fidanlıklar ve değişik işlerde çalışan birçok köle gördüler. Efendileri, ağzında bir pipo, elinde bir kamış baston, aralarında geziniyordu. Kara çatma kaşlı, çakır gözlü, yağsız yüzlü, iri yapıları, kuru bir adamdı. Virginie heyecan içinde, Paul'ün kolundan tutarak bu adama yaklaştı ve birkaç adım geride duran köleyi göstererek Tanrı rızası için onun suçunu bağışlamasını diledi. Mülk sahibi önce bu kılıksız iki çocuğa aldırmadı. Fakat Virginie'nin zarif endamı birdenbire dikkatini çekti. Mavi bir başlık altında güzel kumral başı, söz söylerken bütün vücudu gibi titreyen sesinin tatlı ezgiyle yalvarışını görünce piposunu ağzından çıkardı. Kamış bastonunu havaya kaldırarak, Tanrı rızası için değil, bu güzel kızın hatırı için köleyi bağışladığını kaba bir sözle belirtti. Virginie köle kadına efendisine doğru ilerlemesi için işaret etti, sonra oradan kaçtı. Paul de arkasından koştu. İndikleri yerden dağa yeniden tırmandılar. Tepeye varınca açlık, susuzluk ve yorgunluktan bitkin bir durumda bir ağacın altına oturdular. Sabahtan beri aç karnına beş fersahtan çok bir yol almışlardı. Paul: "Kardeşim," dedi, "vakit öğle oldu; geçti bile. Sen açsın, susuzsun. Burarlarda yiyecek hiçbir şey bulamayız. Gene aşağı inelim. Bu kadının efendisinden yiyecek bir şey isteyelim, ne dersin?"

Virginie yanıt verdi:

"Yok aman kardeşim! O adamın görünüşü beni korkuttu. Bilmez misin, annem bazı kez: Kötünün ekmeği ağzında olur demez mi?"

“Peki öyleyse ne yapacağız? Bu ağaçların yemişleri pek kötüdür; burada senin susuzluğunu giderecek bir demirhindi veya bir limon bulamayız.”

“Tanrı elbet bize acır. O kendisinden yiyecek isteyen küçük kuşların bile cıvıltısını duymuyor mu?” Sözüny yeni bitirmişti ki yakınlardaki bir kayadan dökülen bir suyun şarıltısını duydu. Hemen o yana koştular. Gerçekten yakınlarında bir yerde akan billur gibi bir sudan içtiler. Suyun kıyısında biten terelerden biraz yediler. “Daha besleyici bir besin bulamaz mıyız?” diye iki yana bakındıkları sırada Virginie ormanın ağaçları arasında genç bir palmiye gördü. Bu ağacın tepe yaprakları arasındaki lahana biçimindeki topaç, değme yemeklere değışilmez. Fakat ancak bacak kalınlığında, tepeye kadar dümdüz uzanan gövdesi altmış ayaktan yüksekti. Gerçi bu ağacın odunu liflerden ibarettir; fakat ağacın kendisiyle kabuğu arasında o kadar sert bir madde vardır ki en iyi baltalar işleyemez. Paul’ün yanında ise bir bıçak bile yoktu. Ağaca dibinden ateş vermeyi düşündü. Fakat neyle ateş verecekti? Yanında çakmak filan yoktu. Her yanı taşlık olan bu adada arandığı zaman bir çakmak taşı bulunabileceğini de ummuyorum. Gerek-sinim sanat doğurur ve en yararlı buluşlar en çok gereksinimi olan kimselerin kafasında filizlenmiştir. Paul adanın yerlileri gibi ateş yakmayı kurdu. Sivri bir taşla çok kuru bir dalın ortasına ufak bir delik açtıktan sonra dalı ayağı-nın altına yerleştirdi. Sonra bu taşın keskin yanıyla başka bir kuru dalın bir ucunu sivrilterek ayağının altındaki deliğe uydurdu. Birini ayağıyla bastırdıktan sonra çikolata köpüğü yapmak için çevrilen el değirmeni gibi hızla çevirmeye başladı. Çok geçmeden değme noktasından dumanlar ve kıvılcımlar çıkmaya başladı. Bunun üzerine Paul

topladığı kuru yaprakları ve dalları da tutuşturarak onlarla ağacı ateşledi. Biraz sonra koca gövde büyük bir gürültüyle devrilmşti. Yakılan ateş ağacın tepesindeki topacı dikenli ve katı yapraklardan ayırmaya da yaradı. Virginie ile birlikte bunun yarısını çiğ olarak, yarısını da külde pişirerek yediler ve her ikisini de birbirinden lezzetli buldular. O sabah bir zavallıya iyilikte bulundukları düşüncesiyle bu sade yemek pek neşeli geçti. Fakat çok uzun süren bu uzaklaşmanın annelerini nasıl meraka düşüreceği akıllarına gelince neşeleri kaçtı. Virginie ikide bir bu konuya geliyordu. Bununla birlikte Paul'un karnı doymuş, gücü yerine gelmişti. Çok geçmeden eve dönebileceklerine ve annelerini meraktan kurtaracaklarına güvence verdi.

Yemekten sonra büyük bir üzüntüye düştüler; çünkü onları evlerine götürecek bir kılavuzları yoktu. Hiçbir şeyden yılmayan Paul buna da çare buldu.

“Bizim kulübeler,” diyordu, “ögle güneşi yönündedir. Bu sabah yaptığımız gibi şu karşıda gördüğün üç tepeli dağın üstünden aşmalıyız. Hadi yavrum yürüyelim...” Gösterdiği dağın adı Üç Meme'dir. Çünkü üç yuvarlak tepesi tam birer meme biçimindedir. Kuzey yamacından Karadere tepesini indiler. Bir saat yürüdükten sonra karşılarına çıkan ve yollarını kesen geniş bir derenin kıyısına vardılar. Adanın her yanı ormanlık olan bu büyük parçası hâlâ o kadar eldeğmemişt ki birçok dağının ve ırmağının daha adı bile yoktur. Kıyısına vardıkları derenin yatağı kayalıktır, kaynayarak akar. Suların şarılması Virginie'yi ürküttü. Paul o zaman Virginie'yi sırtına aldı ve suların şamatasına aldirmayarak değerli yüküyle kaygan taşlara basa basa deriyi geçti.

“Korkma, diyordu, seninle birlikte olunca ben kendi-

mi çok güçlü buluyorum. Eğer Karadere senin o köle kadının hakkındaki dileğini geri çevirseydi kendisiyle vuruşacaktım.” Virginie:

“Nasıl?” dedi, “o dev gibi kötü herifle mi? Bilmeyecek başına ne işler açacakmışım. Tanrım, iyilik etmek ne zor şey! Kötülükten başka kolay şey yok!”

Karşı kıyıya vardıkları zaman Paul, sırtında kardeşi, yürümeyi sürdürmek istedi. Hatta ötede yarım mil uzakta gördüğü Üç-Meme dağına da böylece çıkabileceğini sanarak böbürleniyordu. Fakat çok yorulmuştu. Gücü kesildi. Virginie’yi yere bırakmak ve yanına oturup yorgunluk almak zorunda kaldı.

Virginie o zaman:

“Kardeşim,” dedi, “akşam oluyor bende güç kalmadı. Sense biraz dinlendikten sonra yolunu sürdürebilirsin. Beni burada bırak ve bir an önce annelerimizi meraktan kurtarmak için kulübemize varmaya bak!” Paul:

- Hiç olur mu? dedi, ben seni burada bırakıp gidemem. İşler gece bu ormanlarda kalırsak gene ateş yakarım, bir hurma deviririm, karınımızı doyururuz, sonra dallarından, yapraklarından sana bir kulübecik yaparım. Sabaha kadar içinde barınırsın. Bununla birlikte Virginie de az çok dinlenmişti. Dalları dereye sarkan bir ağacın uzun yapraklarından birkaçını kopardı. Taşlı yolların kan içinde bıraktığı ayaklarına sardı. İyilik etmek hevesiyle ayakkabılarını yırtmayı unutmuştu. Bu taze yapraklar ayaklarının ateşini aldı, acısını savdı. Bunun üzerine bambu ağacından bastonluk edecek bir dal kırdı. Bir eliyle değneğine, öbür eliyle kardeşine dayanarak yürümeye başladı.

Böylelikle ormanın içinde yavaş yavaş gidiyorlardı... Çok geçmeden yüksek ağaçların balta görmemiş sık dal-

ları içinde kaldılar. Hedefleri olan Üç-Meme dağını ve hat-
ta batmak üzere olan güneşi gözlerinden kaybetmişlerdi.
Bir süre sonra gittikleri keçi yolundan da nasılsa ayrılmış
bulundular. Şimdi kayalıklar, sarmaşıklarla çevrilmiş son-
suz ağaçlar arasında ve ucu bucağı olmayan bir orman la-
birenti içinde kalmışlardı. Paul, Virginie'yi bir yere oturt-
tu. Kendisi şaşkın bir durumda şuraya buraya başvurmaya
başladı. Bu belalı durumdan kurtulmak için bir çare, bir yol
arıyordu. Fakat boşuna yoruldu. Üç-Meme dağını olsun gö-
rebilmek umuduyla yüksek bir ağacın tepesine kadar çık-
tı. Çevresinde bazıları güneşin son ışıklarıyla aydınlanan
ağaç tepelerinden başka bir şey göremedi. Dağların gölge-
si artık koyaktaki ormanları alaca karanlığıyla örtmüştü.
Güneş batarken her zaman olduğu gibi rüzgâr dinmişti, de-
rin bir sessizlik ortalığı kapladı. Bu ıssız ormanda sığın-
cak yer aramaya gelen geyiklerin sesinden başka bir ses du-
yulmaz oldu. Acaba şu koca ormanda bir tek insan, örne-
ğin bir tek avcı yok muydu? Paul avazı çıktığı kadar hay-
kırdı:

“İmdat! İmdat! Koşun Virginie'yi kurtarın!” Boğuk,
boğuk ormanlar tekrarlardı: “Virginie'yi kurtarın! Virgi-
nie'yi kurtarın!”

Yorgun ve bezgin, ağaçtan indi. Şimdi burada geceyi
geçirmek için bir çare düşünüyordu. Fakat oralarda ne bir
pınar, ne bir hurma ağacı, ne de ateş yakmak için kuru o-
dun vardı. Düşünebildiği son çarelerin de bu yararsızlığı
karşısında öfkesinden ağlamaya başladı. Virginie:

“Ağlama,” dedi, “beni bütün bütün üzme! İstemezsen
ağlama! Zaten bu işler hep benim yüzümden oldu. Sen bu
kadar sıkıntıya girdin, annelerimiz kim bilir merakların-
dan ne oldular? Demek büyüklerine danışmadan insan iyi-

lik bile etmemeliymiş. Ah! ne sersemlik ettim!” Gözyaşlarını silerken de şöyle dedi: “Gene Tanrıya yalvaralım kardeşim, o bize acır elbet!”

Dualarını henüz bitirmişlerdi, uzaktan uzağa bir köpeğin havladığını duydular. Paul:

“İşitiyor musun, dedi, gece inlerinde geyikleri vurma-ya gelen avcılardan birinin köpeği olacak.” Biraz sonra köpeğin havlamaları arttı.

Virginie:

“Hayır!” dedi, “bana öyle geliyor ki, bu bizim Fidèle’in sesi. Ben onun sesini tanırım. Bizim dağın eteklerine bu kadar yaklaştık mı dersin?”

Gerçekten biraz sonra ayaklarının dibindeydi; Fidèle havlayarak, uluyarak, inliyerek sık ormanlığın içinden göründü ve üzerlerine atılarak bin türlü şaklabanlıkla yaltaklanmaya başladı. Onların bu şaşkımları daha geçmeden köpeğin geldiği yönden Domingue’in de kendilerine doğru koştuğunu gördüler. Bu iyi yürekli zencinin sevincinden ağladığını görünce, Paul ile Virginie de kendisine hiçbir şey söylemeden ağlamaya başladılar. Domingue kendini toplayınca:

“Ah efendilerim,” dedi, “anneleriniz sizi ne kadar merak etti bilseniz! Kiliseye birlikte gitmiştik. Dönüşte sizi evde bulamayınca öyle şaşıldılar ki! Marie bahçenin bir köşesinde çalışıyordu, ona sorduk, hiç haberi olmadığını anladık. Hemen öteye beriye başvurup sizi aramaya başladım. Daha doğrusu sizi ne yanda arayacağımı bilemiyordum. En sonra eski giysilerinizi aldım. Fidèle’e koklattım, anlayışlı hayvan ne demek istediğimi sezmışti. Derhal izlerinizi koklayarak sizi aramaya koyuldu. Sürekli kuyruğunu sallayarak beni Karadere’ye kadar götürdü. Orada oturanla-

rın birinden anladım ki siz kendisine bağışlatmak için kaçak bir zenci kadın götürmüşsünüz. Onu sizin hatırınız için bağışlamış. Ama ne bağışlayış! Kadını bana gösterdi: Ayağından zincirle bir kütüğe bağlanmış, boynuna köşeli çengelli bir halka geçirilmişti. Sonra hep çevresini koklayarak Fidèle beni Karadere tepesine çıkardı. Orada durdu, sesinin bütün gücüyle havladı. Baktım: Orada kayalardan akan bir pınar, devrilmiş bir hurma ağacı ve hâlâ tüten bir ateş vardı. Sonunda beni buraya kadar getirdi. Biz şimdi Üç-Meme dağının eteğindeyiz. Yerimize ferah ferah dört fersah uzaktayız. Buyurun biraz şunlardan yiyin, için.. canlanırsınız...”

Bunu söylerken elindeki çöreği, yemişleri ve bir su kağıdı içinde hindistan ceviziyle limon, şarap ve şekerden yapılmış bir şerbeti uzatıyordu. Anneleri bu güç ve ferahlık verici şerbeti onlar için hazırlamışlardı. Virginie zavalı köle kadının durumunu düşünerek içini çekti. Annelerinin merakta kalması da onu üzüyordu. İkide bir:

“Ah iyilik etmek ne zor şeymiş!” diyordu. Paul ile Virginie bir yandan kahvaltılarını ederken Domingue öbür yanda ateş yaktı. Kayaların arasında yem yeşilken çıra gibi alev saçarak yanan dalları eğri büğrü bir tür ağaçtan bir meşale yaptı. Zira artık karanlık basmıştı. Fakat asıl güçlük yola çıktıkları vakit kendini gösterdi: Paul ile Virginie adım atamayacak bir durumdaydılar; ayakları şişmiş, kızarmıştı. Domingue bir çare bulmak için onlardan ayrılıp uzaklara gitmenin mi, yoksa geceyi burada geçirmenin mi daha doğru olacağını kestiremiyordu. Onlara bakıp gülerek:

“Nerede o günler,” diyordu, “sizin ikinizi birden kucağımda taşırdım! Siz büyüdünüz, bense yaşlandım, çöktüm.”

O, böyle ne yapacağını düşünürken birdenbire yirmi adım ötelerinde bir sürü kaçak zenci belirdi. Başkanları Paul ile Virginie'ye yaklaşıp:

“İyi kalpli küçük beyazlar, sakın korkmayın,” dedi, “biz bu sabah Karadere'den geçerken sizi gördük. Yanınızda zavallı bir kadın vardı. Acımasız efendisine onu bağışlatmaya gidiyordunuz. Bu iyiliğinize karşı biz de sizi evinize kadar sırtımızda götüreceğiz.”

Adamlarına işaret etti. Ve en dinçlerinden dört kaçak zenci ağaç dallarından ve sarmaşıklardan çabucak bir sedye yaptılar. Paul ile Virginie'yi üstüne oturtular ve omuzladılar. Domingue meşalesiyle öne geçti ve bütün o yerli sürüsünün haykırışmaları ve hayır duaları arasında kafile yola koyuldu. Bu olanlardan çok etkilenen Virginie, Paul'e:

“Görüyor musun, kardeşim,” diyordu, “Tanrı hiçbir iyiliği ödölsüz bırakmıyor.”

Gece yarısına doğru kendi dağlarının eteğine vardılar. Tepesinde ateşler, ışıklar yanıyordu. Dağa çıkarlarken:

“Yavrularım, siz misiniz?” sesleriyle karşılandılar. Hepsi birden:

“Evet biziz!” diye yanıtladılar. Çok geçmeden ellerinde yanan çıralarla, anneleriyle Marie'nin geldiğini gördüler.

Madam de la Tour:

“Yaramaz çocuklar,” dedi “ne yaptınız? Bizi merakımızdan çıldırtıyorsunuz... Nereden geliyorsunuz?” Virginie yanıtladı:

“Karadere'den geliyoruz, oraya kaçak bir köle kadının suçunu bağışlatmak için gitmiştik. Kadın sabahleyin buraya geldiği zaman açlıktan ölüyordu. Evin kahvaltısını ona verdim. İşte bu zenciler bizi getirdiler.”

Madam de la Tour kızına sarılarak hiçbir söz söylemeden öptü. Virginie annesinin yanaklarının gözyaşlarıyla ıslandığını görerek:

“Bana bütün çektiklerimi unutturdunuz, anneciğim”, dedi. Ötede Marguerite de pek şendi. Paul’e sarılarak: “Sen de oğlum, sen de iyilik ettin değil mi?” diyordu. Çocuklarıyla birlikte kulübelerine döndükleri zaman kaçak zencilerin karınlarını doyurdular. Onlar da kalanlara sağlıklar dileyerek ormanlarına döndüler.

Bu mutlu aileler için her gün bir erinç ve dinginlik gününü oluyordu. Yürekləri ne hırsın, ne de kıskançlığın ezincini duymuştu. Düzenle kazanılan ve karalamayla yitirilen dünya onurlarında hiç gönülleri yoktu. Kendi tanıkları ve kendi yargıçları gene kendileri olmak onlara yetiyordu. Bütün Avrupa sömürgelerinde olduğu gibi dedikoduya fazla değer verilen bu adada onların erdemlerini, hatta adlarını bilen tanıyan yoktu. Yalnızca bir yolcu Pamplemousses yakınlarından geçerken:

“Şu yukarki küçük kulübelerde oturanlar kimlerdir?” diye soracak olsa alacağı yanıt: “Pek iyi insanlardır!” olurdu. O menekşeler gibiydiler ki, dikenli fundalar içinde onları kimse görmez, fakat güzel kokuları ta uzaklardan duyulur.

Onlar bir kez konuşma konularının arasından dedikoduyu büsbütün çizip çıkarmışlardı ve bunda hakları vardı. Dedikodu her şeyin hakkını söylemek bahanesini taşıyarak mutlaka kinle beslenir ve ikiyüzlülüğe bürünür. Çünkü insanların kötülüğü hakkındaki inancımızı doğrulayan bu dedikodular onlara karşı doğal bir nefret uyandırmadan ve kötülere karşı sahte iyimserlik perdesi altında kinimizi sağlamadan onlarla birlikte yaşamak olacak şey değildir.

Böylelikle dedikodu başkalarıyla yahut bizzat kendimizle aramızı bozar. Bu bayanlarsa, insanlar hakkında ayrı ayrı yargılar vermeksizin bütün insanlara karşı iyilik çarelerinden başka bir şey konuşmazlardı. İyilik için ellerinden bir şey gelmemekle birlikte öyle yıkılmaz bir iyilik etme istekleri vardı ki içlerini her zaman dışarı yayılmaya elverişli bir iyilikseverlikle dolduruyordu. Bunun için insanlardan ayrı yaşamakla onlar yabancılaşmak şöyle dursun bütün bütün insancillaşmışlardı. Başkalarının yaptıklarıyla ilgili dedikodular olmayınca, konuşmalarının konusunu doğadan alırlardı ve bu konular onlara zevk ve neşe verirdi. Bütün olanları ve olacakları elinde tutan gizli bir varlığa coşkunca hayran kalırlardı. Şu yalçın kayaların arasında, kendi ellerinin aracılığıyla bereket fışkırmış olması, aile çevresinde temiz, sade ve her zaman yenileşen zevkler yaşıyor olmaları hep o varlığın bir armağanı değil miydi!

On iki yaşındayken on beş yaşındaki Avrupalı çocuklardan daha gürbüz, daha anlayışlı olan Paul, zenci Dominique'in kaba tarımcılığına bir güzellik katmıştı. Onunla birlikte çevredeki ormanlara gidip orada rasladığı limon, portakal ve yuvarlak başının yeşili pek hoş olan demirhindi fidanlarını söker; meyvası portakal çiçeği kokan şekerli bir kaymakla dolu hurma fidanlarıyla birlikte bunları şu bölgenin çevresine dikerdi. Diktiği ağaç tohumları daha iki yaşındayken çiçeklenir, yemiş verirdi: Salkım salkım uzun beyaz çiçekleri bir avizenin billûrları gibi sarkan agatisler, kete esmeri elmas küpelerini havaya doğru kaldıran acem leylâkları, incir yaprakları gibi geniş yapraklı başlığıyla, dalsız yeşil kavun rengindeki dimdik gövdesiyle göze çarpan papaya ağaçları.

Bunlardan başka elma, armut, bademiye, hint armu-

du, hint kirazı, avokado, jacgs ve jamrose çekirdekleri de dikmişti. Bunların çoğu artık genç sahiplerine yemişlerini ve gölgelerini veriyordu. Onun çalışkan elleri bu çevrenin pek çok yerine de verimlilik ve bereket getirmişti. Sarı sabırların türlü, kırmızı çizgilerle bölünmüş sarı çiçekleriyle firenk incirleri ve bunların dikenli türleri kayaların kara tepelerinde yükseliyor ve dağın şurada burada yalçın yamaçlarından sarkan mavi veya kızıl çiçeklerle süslü uzun Amerika sarmaşıklarına yetişmek ister gibi uzanıyorlardı.

Bu bitkiler öyle bir tasarım içinde dikilmişti ki bir bakışta hepsini birden görmek mümkündü. Bu amaçla ortalarda az yükselen otlar, sonra ağaçcıklar, daha sonra orta boylu ağaçlar, sonunda çevrenin sınırını oluşturan yüksek ağaçlar yer alıyordu. Bu durumdaki buğday ve pirinç tarlalarıyla; geniş çayırıları, sebzeleri, çiçekleri ve yemişleriyle bu koca alan, yeşil merkezinden bakılınca bir eski çağ tiyatrosunu andırıyordu. Ancak Paul bu işleri kendi tasarımına göre yaparken doğanın tasarımından ayrılmıyordu. Doğadan aldığı esinle rüzgârla savrulan tohumların yüksek yerlerde, suda batmayanların su kıyısında iyi yetiştiğine dikkat etmişti. Böylece her bitki kendi ortamında yetişir ve her yer kendi yetiştirebileceği bitkinin doğal süsleriyle bezenirdi.

Coşkunca kayalardan taşıp akan sular ovanın şurasında burasında pınarlar, kaynaklar yapar; sonra bütün bu ağaçları, çiçekleri, yeşillikleri ve göklerin maviliğini göğsünde kucaklayan gümüş aynalar oluştururdu.

Bu bölgede toprak pek engebeli olmakla birlikte bütün bu saydığımız şeyler bir bakışta görülebildiği kadar elle de tutulacak gibiydi. Doğrusu biz de kendisine bu işi başarması için yardım ediyor ve akıl öğretiyorduk. Bölgenin

çevresine önce bir yol açmıştı. Sonra bu yol çemberini ortasına birleştiren birçok yolcuk daha yapıldı. İnişli yokuşlu yollardan yararlanmanın çaresini bularak ince bir düzenle bunlardan geziciler için kolaylıklar çıkarmış, yabancı ağaçları ötekilerin arasında daha şirin göstermeyi başarmıştı. Şimdi şu yolları tıkayan ve adanın her yanını dolduran çakıl taşlarından şurada burada kümeler yapar, diple-rine toprak döşedikten sonra gül fidanları ve Amerika si-namekisi gibi taşlı yerlerden hoşlanan fidancıklarla orala-rını süslerdi. Çok geçmeden bu cansız ve neşesiz küme-lerden yaşam fışkırmaya başladı. Dilber yeşillikler arasın-da parlak renkli çiçekler gülümsedi. İki yanı ağaçlı hen-dekler, kıyılarına dikilen ağaç dallarıyla öyle kubbeli ma-ğaralar oluşturmuştu ki oraya güneş sızamazdı ve günün sıcak zamanlarını gidip onların serinliklerinde geçirirler-di. Bu yollardan biri sizi yabancı ağaçların bir kümesine götürürdü; bunların rüzgâr girmeyen ortasında yemiş yük-lü bir ağaç büyümüştür. Ötede bir harman yeri, beride bir yemiş bahçesi, yolların birinden kendi evleri, öbüründen, tepeleri bulutlara karışan dağlar görünür.

Sarmaşıklara dolanan sık bir koru o kadar loştur ki gü-pegündüz bile göz gözü görmez. Onun yanında dağdan ay-nılan şu büyük kayanın tepesinden bakılınca bütün bu böl-ge, uzakta bir deniz ve o denizin lekesiz, parlak düzlüğün-de ara sıra bir geminin, Avrupa'dan gelen veya oraya dö-nen bir yelkenlinin kanat açtığı görülürdü. İşte bu kayanın üzerinde akşam üstleri bütün aile bireyleri toplanır, sessiz havanın serinliği içinde çiçeklerin kokusunu içine çeker, suların şarlıtısını dinler, ışık ve gölgelerin son oyunlarına gözleri daldı.

Bu labirentin böyle kuytu güzel yerlerine vermiş ol-

dukları adlar kadar hiçbir ad şirin olamaz. Demin size anlattığım şu kayanın bulunduğu yerden baktıklarında benim geldiğimi pek uzaklardan seçebildikleri için oraya “Dost Yolunun Gözcüsü” adını vermişlerdi. Denizde bir gemi görüldüğünde dağın tepesine sancak çektikleri gibi, Paul ile Virginie de beni ta uzaktan gördüklerinde burada kendi yetiştirdikleri bambu ağacının tepesinde bir mendil sallandırırldı. Ben de bu ağaçta bir anı bırakmak, gövdesine bir şey kazımak istedim. Ne zaman yolculuk ederken eski bir anıt veya bir yontu görsem onu görmekten aldığım zevk yazılarını okumakla bir kat daha artar. O zaman bana öyle gelir ki yüzyıllardan süzülen bir insan sesi o taşları dile getiriyor ve mermerden sızarak çöller içinde yükselen o ses oradaki insana yalnız olmadığını, kendisinden başka birçok kimsenin aynı yerlerde duymuş, düşünmüş ve acı çekmiş olduğunu söyler. Eğer bu kazıntı artık izi kalmamış eski bir ulusunsa o zaman ruhumuz geçmiş çağların sonsuz derinliklerine dalarak ve bir düşüncenin İmparatorluk yıkıntıları üstünde bile kalıp yaşayabileceğini bildirerek kendisinin ölmezliği duygusunu verir. Bunun için Paul ile Virginie’nin bayrak direği yerine kullandıkları bu küçük ağaca Horatius’dan şu dizeleri kazıdım:

...Fratres Helena, lucidas sidera,
Ventorumque regat pater,
Obstrictis aliis, praeter lapiga.

“Sizler gibi güzel bir yıldız olan Helene’in kardeşleri ve rüzgârların babası kılavuzunuz olsun ve sizin için yalnızca sabah rüzgârını estirsin.”

Vergilius’un şu dizelerini de bir tatamak ağacının ka-

buğuna kazıdım, -Paul bazan onun altına oturur ve uzak-
tan dalgalı denize bakardı:-

Fortunatus et ille deos qui novit agrestes!

“Mutlusun oğlum, Tanrını doğanın bağrında buldun!”

Sonunda şu dizeyi de ailenin toplantı yeri olan Ma-
dam de la Tour’un kapısının üzerine kazıdım:

At secura quies, et nescia fallere vita.

“Burada temiz bir vicdan ve aldatmak bilmeyen ya-
şam vardır.”

Bunları hep Latince yazıyordum. Fakat Virginie be-
nim Latincemden hoşlanmıyordu. Kendi bayrak direğinin
altına kazıdığım yazıyı fazla uzun ve bilgince buluyordu.
Örneğin bu son dizinin yerine:

“Hep acılı, fakat sadık ve vefalı” denmiş olsa daha uy-
gun olacağını söylüyordu.

Bu söz, dedim, daha çok erdemin simgesi olmaya ya-
raşır. Yüzüme baktı ve kızardı.

Bu iki mutlu aile ruhlarındaki incelikleri bütün çev-
relerine de aşıyorlardı. Görünüşte bayağı sayılacak şey-
lere en ince anlamlar taşıyan adlar vermişlerdi. Paul ile Vir-
ginie’nin ara sıra gidip dans ettikleri bir yer vardı. Muz,
portakal ve gül fidanlarıyla çevrilmiş olan bu çimenlik
alan “Konkordiya” adını almıştı. Gölgesinde Madam de la
Tour’la Marguerite’in ilk kez birbirlerine başlarından ge-
çen yıkımı anlattıkları yaşlı ağacın adı “Silinmiş Göz Yaş-
ları”ydı. Buğday, nohut veya çilek yetiştirdikleri küçük
tulalara “Bretanya, Normandiya” adlarını vermişlerdi.

Domingue ile Marie de hanımlarına bakarak Afrika'da doğdukları yerlerin "Adgola, Foullepoinste" gibi adlarını sepet örmek için yetiştirdikleri iki sazlığa vermişler ve oraya bir de balkabağı dikmişlerdi. Yurtlarından ayrı düşen bu aileler ülkelerinin ürünlerini bu uzak yerlerde yetiştirerek yaban ellerin acılarını azaltır ve yurtlarıyla ilgili tatlı düşlerini böylelikle beslemiş olurlardı. Ah! Ben burada ağaçlara, kayalara, pınarlara verilmiş ne adlar bilirim ki şimdi yerlerinde yıkıntıdan başka bir şey kalmadığı için eski Yunan yıkıntılarını anımsatırlar; kalan yalnızca insana acıma duygusu uyandıran adlarıdır.

Fakat bütün bu çevre içinde "Virginie'nin Dinletisi" denen yer kadar güzel olanı yoktur. "Dost Yolunun Gözcüsü" adı verilen kayanın dibindeki oyukta bir pınar vardır. Bu kaynaktan çıkan su ince yumuşak otlu bir çimenin kıyısından süzülüp akar. Marguerite, Paul'ü doğurduğu zaman kendisine armağan olarak bir Hindistan cevizi vermiştim. Bu cevizi dediğim suyun kıyısına dikti. Çıkacak ağaç oğluyla yaşıt olacaktı. Madam de la Tour da Virginie'yi doğurduğu zaman aynı niyetle onun yanı başına bir ağaç daha dikti. Bu iki Hindistan cevizinden iki ağaç yetiştirdi ki biri Paul'ün, öbürü Virginie'nin ağacı adını aldı. Bu iki ailenin nüfus kaydı bu ağaçlardan ibaretti. Ağaçlar sahiplerinin boylarına uygun olarak biri ötekinden biraz farklı büyüdüler. Fakat on iki yaşlarını doldurdıklarında onların boyları kulübelerin damını aşmış bulunuyordu. Artık bunların dalları sarmaş dolaş oluyor ve taze Hindistan cevizi salkımlarını kaynağın üstünden sarkıtıyorlardı. Bu ağaçlar sayılmazsa doğanın o kayaya, kayanın dibindeki oyuk ve kaynağa verdiği güzelliklere el sürülmemişti. Onun esmer ve nemli yanlarında geniş baldırıkaralar yeşil

ve kara yıldızlar gibi ışıldar, yeşilimsi erguvani şerit gibi sarkan kaz ayağı telleri rüzgâra uyarak dalgalanırdı. Oraya yakın bir yerde Cezayir menekşeleri vardı ki çiçekleri kırmızı şebboya benzer, Hint biberleri vardı ki kan rengindeki zarları mercandan daha parlaktır. Çevresinde yürek biçimindeki yapraklarıyla pelesenkler ve karanfil kokulu fesleğenler ortalığı tatlı kokularıyla doldururlardı.

Dağın yalçın tepelerinden aşağı doğru yayılan sarmaşıklar kayaların yamaçlarını kaplayan yeşil bir örtü gibi dalgalanırdı. Deniz kuşları bu dingin yerlerin çekiciliğiyle gelir, geceyi oralarda geçirirlerdi. Güneş batınca kıyı boyunca korbijo kuşlarıyla deniz serçeleri ve havanın yüksek tabakalarında kara sakayla beyaz tropik kuşları, gün doğunca çekilen yıldızlar gibi, Hint Denizi'nin ıssızlığını bırakıp giderlerdi. Hem yabanıl, hem süslü bir dekor gösteren bu kaynağın kıyısında oturup dinlenmek Virginie için bir zevkti. İkide bir oraya, iki ağacın gölgesinde ailenin çamaşırlarını yıkamak için gelirdi. Bazı kez keçilerini burada otlatırdı. Kendisi bir yandan keçilerin sütünden peynir yaparken bir yandan da onların en dik ve yalçın kayalara tırmanıp baldırıkaraların taze filizlerini yediklerini ve bazan bir kayanın daracık kıyısına tutunarak havada altlığının üstünde bir yontu gibi durduklarını seyretmekten hoşlanırdı. Paul, Virginie'nin burayı çok sevdiğini anlayınca çevredeki ormanlardan oraya kuş yuvalarının türlüünü taşıdı. Yavru kuşların ana babaları yuvalarının peşinden gelerek bu yeni yurda yerleştiler. Virginie onlara ara sıra mısır, pirinç ve darı verirdi. Kuşlar ona öyle alışmışlardı ki daha uzaktan görünür görünmez yuvalarda bir kıpırdama görünürdü. Kartavuklar, tüyleri pek yumuşak olan Bengale kuşları ve ateş rengindeki kardinaller çalılarından çıkar, zümrüt gibi yeşil

papağanlar çevredeki hurma ağaçlarından iner, keklikler otların içinde koşardı. Bütün bu alay, tavuk sürüsü gibi karmakarışık, onun ayağının dibine gelirdi. Paul ile birlikte bu hayvancıkların oyunlarını, oburluklarını ve sevişmelerini seyrederek vakit geçirirlerdi.

Sevgili çocuklar! Siz kendinizi hep iyiliğe alıştırarak ilk zamanlarınızı böyle lekesiz geçiyordunuz. Kaç kez burada anneleriniz sizi bağrılarına basarak son günlerinde sizinle avunacaklarından dolayı Tanrıya şükretmiş ve yaşama böyle talihli girdiğinizi düşünerek mutlu olmuşlardı. Kaç kez bu kayalıkların gölgesinde onlarla birlikte sizin kır yemeklerinizde bulundum. O yemekler ki hiçbir hayvanın yaşamı pahasına hazırlanmış değillerdi. İçi süt dolu su kabakları, taze yumurtalar, muz yapraklarına konmuş pirinçli börekler, sepet dolusu patates, Hint kirazı, portakal, nar, muz, hurma, ananas, bütün bunlar besin olarak sağlıklı, renkçe en şen, lezzetçe en nefis yemeklerdi.

Sözleriniz de yemekleriniz gibi tatlı ve temizdi. Paul sık sık o günkü çalışmalarından ve ertesi günün işlerinden söz ederdi. Ailesi için yararlı bir iş görmek onun her günkü düşüncesiydi: “Şurada yollar bozulmuş, rahat gidilmiyor, ötede rahat oturulmuyor, şu körpe çardak iyi gölge vermiyor, Virginie şu yanda daha rahat olacak..”

Yağmurlu günlerde hanım, hizmetçi hepsi hepsi kulübede toplanır, otlardan hasır, bambu dallarından sepet yaparak günü geçirirlerdi. Kazma, kürek, bel, çapa gibi tarım araçları düzenli olarak kulübenin duvarlarına asılı olurdu. Bunların ürünleri olan pirinç tarlaları, buğday demetleri, muz hevenkleri de yanibaşlarındaydı. Her yerde bolluk ve incelik birlikte görülürdü. Virginie gerek Marguerite’den, gerekse kendi annesinden öğrendiği için şeker ka-

mışı suyu ve limonla serinlik verici türlü şuruplar hazırlardı. Gece olunca bir lambanın ışığında yemek yerlerdi. Ondan sonra laf lafı açar; Marguerite veya Madam de la Tour Avrupa'nın ormanlarında yolunu yitiren bazı yolcuların haydutlarla olan serüvenlerini anlatırlar, yahut fırtınaya tutularak boş bir adaya düşen gemilerle yolcularının başlarından geçenleri dile getirirlerdi. Bu öyküleri duygulu çocuklar tatlı bir ürperme ve can kulağıyla dinlerler ve bu gibi zavallıların yardımına yetişerek birkaç gün olsun onları konuk etme fırsatını kendilerine vermesini Tanrı'dan dilerlerdi. Yatma zamanı gelince iki aile ertesi sabah erkenden gene kavuşmak dileğiyle ayrılırlardı. Bazı kez bardaktan boşanırcasına sağnaklar olur. Onlar bu yağmurun çevrede ve kulübelerinin damında yaptığı gürültüler içinde tatlı tatlı uykuya dalarlar, yahut uzak kıyılarda kırılan denizin çırpıntılarından rüzgâr onlara ninniler getirirdi. İçinde bulundukları şu güvenlik ve esenlikten dolayı Tanrı'ya şükrederler ve uzak tehlikelerin korkusuyla bu şükran duyguları bir kat daha artardı.

Ara sıra Madam de la Tour Tevrat veya İncil'den bazı dokunaklı parçalar okur, öbürleri de dinlerdi. Onların bu din kitapları hakkında düşünceleri azdı. İnançları doğadan aldıkları esinler gibi duygusal, ahlâk anlayışları İncil'de olduğu gibi yaşama bağlıydı. Zevke veya üzülmeye ayrılmış ayrı günleri yoktu. Onlar için her gün bayramdı ve evren öyle bir tapınaktı ki o tapınakta onlar sonsuz, her şeyden üstün, zorlu ve insanlara dost bir istemin egemenliğine hayran olurlardı. Bu sonsuz güce karşı besledikleri güvenç, geçmişteki acıları unutturur, gün için cesaret, gelecek için de tükenmez umut kaynağı olurdu. Yıkımların zoruyla doğanın kucağına düşen bu kadınlar işte böyle ken-

dilerinde ve çocuklarında doğadan aldıkları esinleri geliştirmişler ve yıkıma uğramaktan kurtulmuşlardı. Fakat en durulmuş ruhları bile karıştıran fırtınalı bulutlar ortaya çıkabilir. Eğer herhangi bir nedenle aileden biri üzüntüye kapılsa o zaman öbürleri onun çevresini alır, düşüncelerinden çok duygularıyla onun üzerindeki acı düşünceleri giderirlerdi. Her birinin bu konuda kullanacağı kendine özgü bir silahı vardı: Marguerite'in şen yaratılışı, Madam de la Tour'un tatlı bir boyuneğış veren dinsel öğütleri, Virginie'nin sarılıp öpmeleri, Paul'ün açık yürekliliği, içtenliği, ayrı ayrı işe yarardı. Marie ile Domingue bile onun yardımına gelir, içleniyorsa birlikte içlenir, ağlıyorsa birlikte ağlardı. Cılız bitkiler de fırtınalara karşı durmak için işte böyle birbirlerine sarılırlar.

İlkyaz ve yaz aylarında her pazar şu aşağıdaki ovada çan kulesini gördüğünüz Pamplemousses Kilisesi'ne giderlerdi. Kiliseye gelenler içinde tahtırananla gelip giden varlıklı aileler de bulunurdu. Onlar kaç kez bu iki aile arasındaki bağılılığa imrenerek onlarla tanışmak istemişler ve kendilerini eğlencelerine çağırmışlardı. Onlarsa bu çağrıları hep saygı ve incelikle geri çevirirlerdi. Çünkü zengin kimsenin yoksulu ancak dalkavuğa gereksinimi olduğu için aradığını düşünürlerdi. Dalkavukluksa iyi kötü başkalarının her dediğine kavuk sallamakla olur. Öbür yandan genellikle kaba, kıskanç, dedikoducu olan aşağı tabakayla içli dışlı olmaktan da çekinmiyor değillerdi. Onların kimi bu aileye çekingen, kimi de büyükleniyor dediler. Fakat bu çekinişte öyle bir terbiye ve hele talihsizlere karşı o kadar aşırı incelik vardı ki yavaş yavaş zenginler saygıyla, yoksullar da sevgiyle onlara bağlandılar.

Kilise dönüşünde çok kez kendilerinden hayırlı bir iş

için yardım bekleyenleri bulurlardı... Bu, örneğin: kendilerine akıl danışacak bir zavallıdır, yahut çevre mahallelerden hasta yatan anasını gelip bir görmeleri için yalvarmaya gelmiş bir çocuktur. Ahalide ikide bir görülen sıradan hastalıklar için yanlarında götürdükleri yararlı ilaçları verirken böyle küçük yardımların değerini çok artıran bir bilgi ve incelik göstermekten geri kalmazlardı. Hele yalnızlıkta ve tükenmiş bir vücutla bir hastanın düşeceği o dayanılmaz ruhsal işkenceyi gidermekte çok başarı gösterirlerdi. Madam de la Tour, Tanrı'nın yardımcı olacağından öyle güçlü bir inançla söz ederdi ki hasta, kendisini dinlerken o gücü karşısında kendini canlanmış sanırdı. Virgine bu gibi yerlerden, çoğu gözleri yaşlı, fakat iyilik etmek fırsatına kavuştuğu için yüreği mutlulukla dolu olarak dönerdi. İlaçları önceden hazırlayan ve tanımlanamaz bir sevecenlikle hastalara veren hep oydu.

Bu insancıl ziyaretlerini yaptıktan sonra yıllarını Uzun-dağ yönünde benim evime kadar uzattıkları olurdu. Ben onları yakınımdan geçen derenin kıyısında yemeğe beklerdim. Böyle zamanlarda yerliler biçemi yemeğimizi Avrupa'nın lezzetli içkileriyle şenlendirmek için birkaç şişe eski şarap buluştururdum.

Bazan da burası için büyücek derelerden sayılan diğer bazı küçük çayların ağzında ve deniz kıyısında buluşmak üzere sözleşirdik. Giderken evlerimizden bitkisel yiyeceklerimizi alır ve bunlara orada denizin bize bol bol verdiği canlı besinleri katardık. Bu kıyılarda kefaller, ahtapotlar, tekirler, istakozlar, karidesler, çağanozlar, denizkestaneleri, midye ve istiridyelerin türlüünü avlardık. En korkunç görünümlü yerler bize çok vakit en dingin zevkleri verirdi. Ara sıra bir kayalıkta çınar gölgesinde bir kayanın

üstünde oturur, enginlerden gelen dalgaların korkunç bir gürültüyle ayaklarımızın dibinde parçalanışını seyre dalar dık. Balık gibi yüzen Paul açılır, dalgalara karşı kayalara yaklaşır ve inleyerek üstüne yürüyen o köpüklü dalgalar dan kıyıya kaçarken o dalgalar gelir ve onu, ta kumsalın içlerine kadar kovalardı. Yalnızca Virginie bunu görünce dayanamaz, acı çığlıklar koparır ve bu oyunların kendisi ne korku verdiğini söylerdi.

Bu kır şölenlerini iki gencin dansları ve şarkıları ayrıca şenlendirirdi. Virginie köy yaşamının göreneğine ve toprak gibi işkilsiz bir nimeti bırakıp da besinlerini, hırs ve açgözlülük yüzünden durup dinlenmek bilmeyen azgın bir denizde arayan denizcilerin yıkımı üzerine şarkılar söylerdi. Bazı kez zencilerin yaptığı gibi Paul ile birlikte sözsüzoyun oynarlardı. Sözsüzoyun, insanın ilk anlaşma dilidir. Bu dili bilmeyen ulus yoktur. Bu o kadar doğal ve anlamca da öyle zengin bir dildir ki, zencileri gören beyaz çocuklar bunu hemen onlardan öğrenip öykünmekte gecikmezler. Virginie vaktiyle annesinin okuduğu kitaplardan aklına gelen bazı heyecanlı öyküleri bütün saflığıyla canlandırmaya kalkışır dı. Domingue tam-tam'ını çalarken o, başında bir testi, çimenlerin üzerinde görünür; yakındaki pınara, çekine çekine yaklaşır, orada testisini dolduracaktır. Fakat öteden madian çobanlarını temsil eden Domingue ile Marie güya buna engel olmak ve onu uzaklaştırmak isterler. Beriden Paul yardımına yetişir, çobanları döver, testiyi kızın başına koyarken, alnına kırmızı Ceza yir menekşelerinden bir çelenk takar ve bu çelenk Virgini e'nin tenindeki beyazlığı bir kat daha artırır; o zaman ben de oyuna girip Raguel rolünü oynarım ve kızım Séphora'yı, ödöl olarak Paul'e veririm.

Virginie başka bir zaman talihsiz Ruth'u oynardı. Bu talihsiz kadın yıllardan sonra dul ve yoksul ana yurduna döndüğü zaman kendini orada yabancı buluyor. Bu oyunda Domingue ile Marie orakçıları canlandırıyorlardı. Virginie onların izleri üzerinde yürüyerek öteden beriden birkaç buğday başağı toplar gibidir. Paul bir başkan ağırbaşlılığıyla onu sorguya çeker. O da başkanın soruları karşısında titreyerek yanıt verir. Çok geçmez, başkanın acıma duyguları uyanır. Ondaki susuzluğa karşı ikramda bulunur, talihsizliğe karşı da sığınacak bir yer sağlar. Etekliği bu azıklarla dolan Virginie'yi işlediği suça bakmadan kendine eş edindiğini ilan ederek kentin yaşlılarının önünden geçirir gibi bizim önümüzden geçirip götürür. Bu sahne Madam de la Tour'a kendisinin de ailesi tarafından nasıl bırakıldığını, dulluğunu, Marguerite'in kendisine açılan kollarını anımsatırdı. Bunun ardından çocuklarının birbirleriyle evlenip mutlu olmaları düşüncesi gelince kendini tutamaz ve bu gibi acı ve tatlı düşünceler hepimize acı ve tatlı göz yaşları döktürürdü.

Oyunlar o kadar doğal olur, öyle başarıyla oynanırdı ki insan kendini Suriye ve Filistin ovalarında sanırdı. Oyunumuza göre dekor, müzik ve aydınlatmamız da hiç eksik değildi. Sahne genellikle ormanın dört yol ağzına raslayan bir yerinde kurulurdu. Geçitlerde ağaç dalları üzerimizde, çevremizde yeşil yapraklı kemerler oluşturur ve biz bu yeşillikler ortasında kızgın güneşi duymadan akşamı ederdik. Fakat güneş alçalınca, ağaçların gövdelerinde kırılan tel tel ışıkları, ormanın kuytuluklarına dağılırken, en görkemli bir görünüm ortaya çıkardı. Bazen de güneşin büyük değirmisi, olduğu gibi bir ağaçlı yolun sonunda görüldüğü vakit o yeri gözler kamaştıran bir ışık tufanı için-

de bırakırdı. O zaman ağaçların yaprakları onun ışıkları altında safran rengine boyanır ve her yan yakutlar, zebecetler ve zümütler içinde yanardı. Yosunlu ve esmer gövde-leriyse eski çağlardan kalma tunç sütunları andırır ve kuş-lar ormanın loşluğu içinde susup çekilmişken yeni bir şa-fak parlıtısından şaşırarak hep birden bu ışık kaynağını binlerce cıvıltıyla selamlardı.

Biz bu kır şenliklerinde akşamın nasıl olduğunu an-layamaz ve çok kez orada gecelerdik. Bereket versin ha-vanın temizliği, iklimin yumuşaklığı, yapraklı dallardan yaptığımız kulübeciklerde uzak-yakın hiçbir hırsız korku-su olmaksızın uyumamızı kolaylaştırırdı. Ertesi gün her bi-rimiz kendi yerimize gider ve her şeyi bıraktığımız gibi bu-lurduk. Ticaretle ilgisi olmayan bu adada o zamanlar öyle bir sadelik ve güven vardı ki birçok ev kapılarını kilitsiz bırakır ve kapı sürmesinin ne olduğunu burada doğan Av-rupalılar bilmezlerdi.

Fakat yılın öyle günleri vardı ki, o günlerde Paul ile Virginie'nin sevincine son olmazdı. Analarının doğum günleri onlar için gerçekten bir bayramdı. Bir gün önce-sinden Virginie hamur yoğurur, fırancalalar, kurabiyeler yapar ve ömründe beyaz Avrupa ekmeği yüzü görmemiş olan adalı yoksul beyazlara bunlardan gönderirdi. Bu za-vallılar yoksulluğa dayanmak için yerli köleler kadar ah-mak olmadıkları gibi, eğitim ve öğretimden gelen cesare-te de sahip olmadıklarından, zencilerden hiçbir yardım görmeden ormanların içinde manyoka denen ağacın kütü-ğünü yiyerek ömürlerini geçirirlerdi. Virginie'nin evde ya-pabildiği ikram bu pastalardan ibaretti; fakat onu öyle bir gönül alarak yapardı ki değerini yüz kat artırırđı. Öncele-ri bu armağanları o yoksul ailelere götürmek işini Paul

üzerine almıştı. Armağanlarını alanlar ertesi gün Madam de la Tour'a ve Marguerite'e gelerek hoşça vakit geçirir ve şükran borçlarını öderlerdi. Bunların arasında örneğin üç kızıyla gelmiş bir ana görürdünüz, zavallı kızlar zayıflamış, sararmış, gözlerini yerden ayırmayacak kadar da çekingen ve utangaçtırlar. Virginie onların sıkılmaması için ne mümkünse yapardı. Onlara ferahlatıcı şuruplar çıkarır ve bunları verirken, türlü şaklabanlıklarla ortalığı şenlendirirdi. Bu şurubu Marguerite yapmıştı. Ötekini annesi. Şu yemişleri ağacın tepesinden kendi eliyle toplayan kardeşidir. Ondan sonra sıra dansa gelirdi. Virginie'nin bir işaretiyle Paul kalkar, kızları dansa kaldırırdı. Kendisi onları hoşnut, rahatlamış görmedikçe yanlarından ayrılmazdı.

- İnsan, derdi, başkalarının mutluluğuyla uğraşmadıkça kendisi mutlu olamaz. Konukları giderken hoşlarına gittiği anlaşılan şeyleri alıp götürmelerini söyler, o şeylere birer özellik vererek onların armağan olarak kabul edilmelerini kolaylaştırırdı. Üstü başı pek düşük olanlar için usulcacık annesine danışır ve kendi giysilerinden bir uyarını Paul ile gönderir, habersizce kapılarının önüne bırakırdı. Böylelikle iyilikleri Tanrı'nın örneğine uygun olurdu. Tanrı da yardımlarını hep kendini belli etmeden yapmaz mı? Siz o Avrupalılersınız ki çocukluğunuzdan beri kafanızı mutluluk kavramıyla ilgili yanlış birtakım düşüncelerle doldurmuşsunuzdur. Doğanın insana bu kadar istek ve bu kadar zevk verebileceğini asla anlayamazsınız. Sizin ruhunuz insan bilgisinin dar çerçevesi içinde yalancı zevklerin çok geçmeden sınırına erer. Fakat doğa ve gönül kaynağı tükenmez. Paul ile Virginie'nin ne saatleri, ne takvimleri, ne tarih ve felsefe üzerine kitapları vardı. Onların yaşam bölümleri doğaya uygun olarak düzene girmiş-

ti. Günün saatlerini ağaçların gölgesinden, mevsimleri çiçekler ve yemişlerden, yılları da hasatların sayısından bilirlerdi. Bu tatlı simgeler onların konuşmalarını ayrıca şenlendirmekten geri kalmazdı. Örneğin Virginie:

“Haydi bakalım;” derdi, “yemek vakti geldi, muzların gölgesi diplerine düşüyor.” Yahut şöyle derdi: “Gece oluyor, Hinthurmalarının yaprakları büzülmeye başladı.” Komşuları olan genç kızlar: “Bize ne zaman geleceksiniz” diye sordukları zaman: Örneğin “Şekerkamışı zamanı” diye yanıt verirdi. Kendi yaşını ve Paul’ün yaşını sorduklarında: “Kardeşim,” derdi, “şu büyük hindistanceviziyle yaşıttır. Ben de onun yanındaki daha küçüğüyle bir yaşıyım. Ben doğal Hintkirazları on iki kez yemiş vermiş, portakallar yirmi dört kez çiçek açmıştı.” Sanki onların yaşamı eski Romalıların kır tanrıları veya orman perileri gibi ağaçların yaşamına bağlıydı. Analarının yaşam bölümlerinden başka tarih bölümleri, yemiş bahçelerinden başka takvim, herkese iyilik etmek ve Tanrı’dan gelene razı olmaktan başka felsefe bilmiyorlardı.

Zaten bu gençlerin bizler gibi zengin ve bilgin olmaya ne gereksinimleri vardı? Onların bir bakıma mutlulukları belki biraz da bu bilgisizliklerindendi. Gün geçmezdi ki onlar aralarında birbirlerine bir yardımda bulunmasınlar ve bu iş üzerine birbirlerini aydınlatmasınlar! Evet, aydınlatmasınlar; bunların arasında bilime aykırı bilgiler de doğal ve saf bir insan için korkulacak bir tehlike olamaz. Bu iki çocuk doğanın kucağında işte böyle büyümektedirler. Hiçbir kaygı onların saf alınlarını kırıştırmamış, hiçbir tutku onların temiz kanlarını bozmamıştı. Hiçbir uygunsuz alışkanlıkla onların yüksek gönülleri alçalmıyordu. Sevgi, temizlik, dindarlık onların ruhlarındaki güzel-

liğı yüzlerinde ve durumlarında anlatılmaz bir aydınlıkla günden güne açığa vuruyordu.

Yaşamın henüz şafağında bulunuyorlardı ve şafağın bütün tazeliklerini kendilerinde toplamışlardı. Bizim ilk ana ve babamız Adem’le Havva Tanrı’nın yarattığı gibi cennet bahçesinde önce nasıl birbirlerini görüp yaklaştılar ve kardeş, kız kardeş gibi konuştularsa, Havva gibi tatlı, uysal ve güvenli olan Virginie ve Adem gibi, çocuk sâflılığıyla koskoca bir delikanlı olan Paul de böyle sevişmekte idiler.

Bazan yalnız kaldıklarında Paul, (bunu da bana bin kez anlatmıştır) iş dönüşü ona şöyle derdi:

“Ne kadar yorgun olsam sana bakınca yorgunluğum gidiyor. Şu tepeden baktığımda yemiş bahçelerimizde seni bir gül goncası gibi görürüm. Annelerimizin evine doğru yürüyecek olsan salınışında bir zarıflık ve güzelliğ bulurum ki yavrularına koşan keklikte yoktur, seni ağaçların arkasında yitirsem bulmak için yine görmeye gerek yoktur, gene gözümün önündesin. Geçtiğin yerlerin havasında, oturduğun çimenlerde senden bana kalan bir şeyler var ki anlatamam. Yanına geldiğim vakit bütün duygularıma egemen oluyorsun. Göklerin temiz mavilikleri senin gözlerinin maviliğı kadar güzel ve temiz değildir. Bengale kuşlarının sesi senin sesin kadar tatlı olamaz. Tenine parmağımın ucu dokunsa bütün vücudum tatlı bir ürperme içinde kalıyor. Anımsıyor musun, hani bir gün seninle Üç Meme dağının dibindeki çayın çakıl taşlarına basarak geçiyorduk. Çay kıyısına vardığımızda yorgunluktan bitik bir durumdaydım. Fakat seni arkama aldığım vakit bir kuş gibi kanatlandım. Söyle bana: Hangi güçle beni böyle bağlıyorsun? İnce zekânla mı? Fakat annelerimiz bizim her ikimizden daha ze-

kidirler. Tatlı okşamalarıyla mı? Fakat onlar beni daha çok sevip okşuyorlar. Sen beni yüreğinin iyiliği, yüksekliğiyle tutsak alıyorsun. Zavallı bir kaçak köleyi bağışlatmak için yalın ayak ta Karadere'ye kadar gittiğini hiç unutmayacağım. Al sevgilim! Ormanda kopardığım şu çiçekli limon dalını al, gece yatağının yanına koyarsın. Şu güzel kokulu balgömecinden ye, onu senin için yüksek bir kayaya tırmanarak aldım. Fakat her şeyden önce gel başını göğsüme koy ki bütün yorgunluklarımı unutayım.”

Virginie'nin yanıtı şöyle olurdu:

“Ah, kardeşim, güneşin şu tepedeki kayalara vuran ışıkları senin gelişin kadar içimi şenlendirmiyor! Ben anemi de seviyorum, senin anneni de. Fakat seni oğlum diye çağırdıklarında onları daha çok seviyorum, seni okşayıp sevmeleri kendimin sevilip okşanmamdan çok hoşuma gidiyor. Beni niçin sevdiğini soruyorsun. Fakat görmüyor musun ki bütün bir arada yetişip büyüyenler birbirlerini seviyorlar. Kuşlarımıza bak! Bir yuvada yetiştikleri için onlar da bizim gibi sevişiyorlar, birbirlerinden ayrılmıyorlar. Dinle, bak: Bir ağaçtan bir ağaca nasıl birbirlerine seslenip yanıt veriyorlar! Tıpkı onlar gibi ben de ne zaman şu tepelerde çaldığın kavalın sesini duysam bu koya o havanın sözlerini okurum. O kaçak kölenin efendisiyle benim için çarpışmaya kalkıştığın günden beri seni daha candan seviyorum. O günden beri şu sözü kaç kez kendime yinelemişimdir: “Ah! kardeşimin ne yüce bir yüreği var, o olmasaydı korkumdan ölecektim!” “Her gün Tanrı'ya annem için, annen için, senin için, zavallı hizmetçilerimiz için yakarırım. Fakat dudaklarımdan senin adın çıkarken sezerim ki yakarılarım çok candan oluyor. Seni koruması için Tanrı'ya öyle yalvarırım ki!..

Bana yemiş ve ilek toplamak için niye öyle yüksek ve korkunç yerlere çıkıyorsun? Bahemizdekiler bize yetişmiyor mu? Ne kadar yorulmuşsun! Kan tere batmışsın, baksana bir kez!” Böyle söylerken, küçük beyaz mendiliyle Paul’n alnını, yanaklarını siliyor ve onu st üste öpüyordu.

Bununla birlikte bir zamandan beri Virginie bilinmez bir dertle sararıp soluyor, güzel mavi gözleri bulutlanıp kararıyordu. stne bir bitkinlik kyordu. Ne dudaklarında o gülümsemeler, ne alnında eski erinç ve dinginlik. Apansız onda sevinsiz bir neşe, zntsz bir hüzün görülürdü. Temiz oyunlarından, tatlı uğraşlarından ve o kadar sevdiği aile toplantılarından uzak duruyordu. şurada burada ve hep ıssız yerlerde dolaşır; fakat bu ıssızlıkta da aradığı dinginliği hiçbir yerde bulamazdı. Ara sıra Paul’ uzaktan gördüğü zaman çırpınarak ona doğru koşar, sonra yanına gelince birden durur, ne yapacağını bilemez, solgun yanakları al al olur ve gözlerini yere indirirdi.

Paul o zaman ona derdi ki:

“Kayaları, yeşillikler örtüyor, kuşlar cıvıltılarıyla seni karşılıyorlar, evrende her şey şen, yalnızca sen hznlsn, niçin?” Böyle söylerken, onu kucaklar ve canlandırmak isterdi; fakat Virginie başını çevirir ve vücudu rperek annesine kaçardı.

Zavallı kız, kardeşinin okşamalarından kötü oluyordu. Paul ise bu değişiklikten, bu garip davranışlardan hiçbir şey anlamıyordu. Zaten dert tek gelmez.

Bu sıcak iklimler için ara sıra bir afet olan zorlu yazlardan biri o yıl bu bölgeyi kasıp kavurmaya başlamıştı. Ocak ayının sonlarıydı. Güneş bu mevsimde üç hafta kadar kızgın birer ok saplar gibi tepeden dimdik inerek France

Adası'nı yakar durur. Adada bütün yıl eksik olmayan güneybatı rüzgârı durmuştu. Yollardan kalkan uzun toz kasırgaları havada asıllakalmış gibi dururdu. Yerler her yanda çatlamış, otlar yanmış, dağların sıcak kaburgalarından alevli soluklar çıkıyor, derelerin çoğu kurumuş bulunuyordu. Deniz yönünden hiçbir bulut görünmüyordu. Yalnızca gündüzleri ovalardan yükselen o kızgın buhar tabakası güneş batarken bir yangının alevlerini andırırdı. Geceler bile bu kızgın havaya biraz olsun serinlik vermezdi. Ay ölçsüz bir irilikte ve kıpkırmızı, sisli ufuktan doğardı. Tepelerin yamaçlarında ölgün sürüler, kurumuş ciğerlerine biraz hava emmek için başlarını kaldırır ve durmayan iniltileriyle ovaları inletirlerdi. O sürülerin çobanı olan zenci bile topraktan yardım umarak yerlere yatarı. Fakat her yanda yerler kızgın bir fırın gibiydi ve boğucu bir hava, insan ve hayvanların kaniyla susuzluklarını gidermek isteyen böceklerin vızıltılarıyla dolardı.

Bu kızgın gecelerin birindeydi: Virginie ruhunu kemiren bilinmez acıların etkilerini daha çok duymaya başladı. Kalkıyor, oturuyor, gene yatıyor; fakat ne yapsa rahat edemiyor ve gözüne uyku girmiyordu. Ay ışığında kendi pınarının başına doğru yollandı. O kurak günde gene kaynağın tel tel gümüş suları kayanın yanık yamacından süzölüp dökölüyordu. Virginie suya girdi. Suyun serinliği önce duygularını canlandırdı. Geçmiş zamanların bin tatlı anısı gözünün önüne geldi. Çocukken annesi ile Marguerite Paul ile kendisini bu havuzda yıkarlardı. Sonraları Paul burasını ona bırakmış, derinleştirmiş, dibini kumla döşeyerek çevresinde ıtır gibi kokulu otlar yetiştirmişti. Kardeşiyle kendisinin doğum günlerinde dikilmiş olan iki palmiyenin şimdi başından yukarı sarmaş dolaş olan yeşil

dallarının ve körpe hindistan cevizlerinin su içindeki yansımalarını çıplak omuzlarında, göğsünde seyre dalarken Paul'ü düşündü, içini çekti. Onun güzel kokulardan daha tatlı, billûr sulardan daha temiz, pürüzsüz palmiyelerden daha sağlam olan dostluğunu düşünerek göğüs geçiriyordu. Geceyi, gecenin ıssızlığını düşündü. İçine bir ateş düştü. Şimdi bu serin su, kumları kavuran vücudunu kızgın güneşten çok yakıyordu. Gölgeden, yapraktan, kuytu havuzdan ürktü. Hemen çıktı. Kendisini kendinden korumak için annesine doğru koşmaya başladı. Kaç kez ona derdini dökmek için annesinin ellerini avuçlarının içine alarak sıkışmış, kaç kez bu derdin neden ileri geldiğini sezerek Paul'ün adı dudaklarına kadar gelmişti. Fakat onu söylerken yüreği çırpınarak dili ağzında kurumuş ve başını annesinin omuzlarına dayayarak boğulurcasına ağlamaktan başka elinden bir şey gelmemişti.

Madam de la Tour kızının derdini anlıyor ve bunun nereden geldiğini biliyordu; fakat o da kızına bunu açmaya cesaret edemiyordu. Yalnızca sırasına getirerek arada bir:

“Yavrum,” diyordu, “Tanrı’dan yardım um, kullarının yaşamını, sağlığını istediği gibi düzene koyan hep odur. Kim bilir, belki de o bugün seni deniyor. Yarın ödülünü vermek için. Düşün ki dünyaya gelişimiz sırf iyilik etmek ve erdemle yaşamak içindir.”

Bir yandan bu yüksek ısının Okyanustan kaldırdığı kalın bir sis tabakası geniş bir şemsiye gibi adayı kaplamıştı. Bu sis bulut halinde dağların dumanlı başlarında toplanıyor ve ara sıra onların sisli ve sivri tepelerinden şimşekler çıkıyordu. Çok geçmeden kokunç gök gürültüleri ormanlarda, ovalarda ve koyaklarda çınlamaya başladı. So-

nunda bardaktan boşanırcasına bir yağmur her yanı bir anda suya boğdu. Köpüklü seller dağın yamaçlarından koşarak, atlayarak ovaya dökülüyordu. Ova bir denize dönüşmüş, kulübelerin bulunduğu yüksek düzlük küçük bir ada olmuştu. İki dağın arasındaki koyağın girişiye içinden çıkan karmakarışık toprakları, ağaçları, kayaları ve inleyen köpüklü suları bir ark görünümündeydi.

Madam de la Tour'un kulübesinde bütün aile toplanmış, korkudan titreyerek Tanrı'ya yakarıyordu. Rüzgârın zoruyla kulübenin çatısı çatırdıyor, korkunç sesler çıkarıyordu. Kapı ve pencerelerin kapakları iyice kapalı olmakla birlikte sık sık çakan şimşeklerin aralıklardan giren keskin parıltısıyla her şey seçilebiliyordu. Gözü bir şeyden yılmayan Paul, Domingue ile birlikte fırtınaya kulak asmayarak, şuraya payandasıyla birlikte bir bölme yaparak, buraya kazık çakarak bir kulübeden öbürüne seyirtiyor ve içeri yalnızca herkesin yüreğine su serpecek sözler söylemeye ve havanın düzelmeye başladığını müjdelemeye geliyordu. Paul yalancı çıkmadı: akşama doğru yağmur dindi. Bütün yıl doğudan batıya esen rüzgârlar gene başladı. Fırtınalı bulutlar kuzeydoğuya atıldı. Ve batacağına yakın güneş ufukta göründü.

Virginie her şeyden önce ve her zaman oturup dinlendiği yeri görmek istedi. Paul bunu anlayınca yanına geldi. Yürümesine yardım için çekinerek kolunu ona verdi. Onun bu yardımını sevinerek kabul eden Virginie tatlı bir gülümsemeyle koluna girdi: Birlikte kulübeden çıktılar. Hava serindi, sesler büyüyerek yankılanıyordu. Dağın beyaz dumanlar tüten sırtlarında yer yer kurumaya başlayan sellerin köpüklü izleri görünüyordu. Bu sellerin açtığı korkunç arklarla bahçe baştan başa yıkıntıya dönmüştü. Bir-

çok yemiş ağacı devrilmiş, kökleri havaya kalkmıştı. Sellerin getirdiği yığın yığın kumlarla çayırın kıyıları boydan boya örtülmüş, Virginie'nin yıkandığı havuz da kumla dolmuştu. Bununla birlikte iki hindistan cevizi ağacı dimdik yerinde ve taptaze duruyordu. Fakat yakınlarda ne çimen, ne çiçek, ne kuş... bir şeyler kalmamıştı. Yalnızca kayaların tepesinde birkaç bengale kuşu acıklı çığlıklarla yitirdikleri yuvalarının acısını söylüyorlardı. Bu üzücü görünüm karşısında Virginie, Paul'e:

"Siz," dedi, "buraya kuşlar getirmiştiniz, bakın kasırga onları yok etmiş. Bu bahçeye neler dikmiştiniz! Hiçbiri kalmamış? Bu dünyada her şey yok oluyor; yalnızca gökler hiç değişmiyor."

Paul yanıt verdi:

"Ah ne olurdu! Size göklerden bir şeyler verebilseydim! Ne yazık ki değil göklerde, hatta yeryüzünde bile hiçbir şeyim yok!"

Virginie güldü. Kızarak:

"Saint Paul'ün sizde tasviri var ya!"

Onun ağzından bu söz çıkar çıkmaz Paul ayrıldı, tasviri almak için doğru annesinin kulübesine koştu. Keşiş Paul'ü gösteren bu küçük tasvire Marguerite'in büyük bir inancı vardı. Kızken onu uzun zaman boynunda taşımıştı. Ana olduktan sonra onu çocuğunun boynuna taktı. Hatta oğluna gebeyken dünyadan elini eteğini çekmiş ve bu kutlu yalnız adamın tasvirine baka baka ondan karnındakine bir benzerlik de geçmiş olması yavrusuna onun adını vermesine ve kendisini aldattıktan sonra yüzüstü bırakan bu insanlardan uzak yaşamış olan o kişiyi oğlunun koruyucusu olarak tanımasına neden olmuştur. Virginie tasviri Paul'ün elinden alırken üzüntüyle:

“Kardeşim,” dedi, “bunu ömrüm oldukça göğsümde taşıyacağım ve hiçbir zaman unutmıyacağım ki senin dünyada bütün varlığın bundan ibarettir.” Bu dost sesi, bu tazelenen sevgi ve teklifsizlik üzerine Paul onu kucaklamak istedi. Fakat Virginie bir kuş hafifliğiyle elinden kurtularak kaçtı. Paul bu kaçışın ne demek olduğunu anlayamıyarak orada öyle kalakaldı.

O sıralarda Marguerite Madam de la Tour’a şöyle söylüyordu:

- Çocuklarımızı ne diye evlendirmiyoruz? Benim oğlan daha farkında değilse de onlar birbirlerini son derece seviyorlar. Doğa onun da kulağını bükerse, biz istediğimiz kadar onları gözleyelim, iş olacağına varır.

Madam de la Tour yanıt verdi:

- Onlar daha çok toy. Bir şeyleri de yok. Yarın çocukları olur, büyütüp yetiştiremeyecek olduktan sonra neye yarar? Senin zenci Domingue artık yaşlandı. Marie iletti. Ben de, sevgili kardeşim, ben de on beş yıldan beri kendimi çok zayıf buluyorum. İnsan sıcak ülkelerde çabuk yaşılanıyor. Hele üzüntü içinde olursa... Biricik umudumuz Paul’dadır. Bekliyelim ki yaşı bir parça ilerlesin, çocukluğu durulsun ve çalışarak bize dayanak olacak bir duruma gelsin. Şimdilik biliyorsun ancak günü gününe yaşıyoruz. Fakat bir aralık Paul’ü Hindistan’a göndersek, alım satım yaparak birkaç köle satın alabilir, sanıyorum. Oradan dönüşünde düğünlerini yaparız. Zira ben eminim ki benim sevgili kızımı senin oğlundan başka mutlu edecek kimse yoktur. İstersen bir kez de komşumuza danışalım.

Bu kadıncıklar o zaman bana da danışmışlardı. Ben de aynı düşüncedydim:

“Hindistan’ın,” dedim, “denizleri güzeldir. İyi bir ha-

vada bu altı haftalık bir yoldur. Bir o kadar da geliş diyelim, hepsi sonunda üç aylık bir yolculuktur. Paul'e ticaret için öteberi hazırlarız. Çünkü kendisini çok seven komşularım var; başka bir şey değil, yalnızca ham pamuklarımızı versek, çünkü çırcırhanemiz olmadığı için ayıklıyamıyoruz ve işimize yaramıyor. Abanozlarımız var ki bayağı odun gibi yakıyoruz, o kadar çok! Reçinenin türlü var ki ormanlarımızda boşuna yok olup gidiyor. Hindistan'da hepsinin oldukça değeri vardır, bizeyse hiç yararları yok.

Bu yolculuk için gereken resmi izni M. de la Bourdonnaye'den almak işini de ben üstüme alarak önce Paul'e açmak istedim. Delikanlı, yaşından umulmayacak derin bir görüşle işi inceleyerek şu yanıtı verdi, şaşıtım kaldım:

'Para kazanmak amacıyla ne diye ailemden ayrılıyım? Dünyada tarımdan daha kazançlı bir iş var mıdır? Tarım ki sırasına göre bire karşı elli ve yüz verir. Biz eğer ticaret yapmak istiyorsak bize fazla geleni buradan kente götürmekle bu ticareti yapamaz mıyız? Benim Hindistan'a kadar gitmeme ne gerek var? Evet, annelerimizin dediği gibi Domingue artık yorgundur, yaşlıdır. Fakat ben gencim ve her gün biraz daha gücümün arttığını görüyorum. Korkarım ki ben yokken onların başına bir kaza gelmesin. Hele zaten hasta bulunan Virginie'yi böyle bırakıp gitmek!... Mümkün değil gidemem.'

Bu yanıt üzerine ben ne diyeceğimi şaşırdım. Çünkü Madam de la Tour Virginie'nin durumunu ve onları birbirinden ayırarak yaşlarından birkaç yıl kazanmak istediğini benden saklamamıştı. Bunları ben Paul'e çıtlataamazdım bile.

Bu arada Fransa'dan gelen bir gemi Madam de la To-

ur'a halasından bir mektup getirdi. Katı yürekleri yumuşatan ölüm korkusu, onu da pençesine geçirmişti. Ağır bir hastalığın azılı dönemi geçmiş, fakat sürüncemesi yaşlılık dolayısıyla uzamış, iyileşme olasılığı kalmamıştı.

Yeğenine Fransa'ya dönmesini ve sağlığı bu yolculuğa elverişli değilse Virginie'yi olsun göndermesini yazıyordu. Ona iyi bir eğitim verecekti. Sonra saray çevresinden bir koca bulacak, varını yoğunu ona bırakacaktı. Ancak bu koşulla onlara eskisi gibi davranacağını söylüyordu.

Mektup aile içinde kötü bir haber gibi yayıldı. Dominique ile Marie ağlamaya başladılar. Paul şaşkınlığından donakalmış, hemen hemen köpürmeye hazırды. Virginie gözlerini annesine dikmiş, bir şey söylemeye cesaret edemiyordu.

Marguerite, Madam de la Tour'a sordu:

- Şimdi bizi bırakıp gidecek misiniz?

Madam de la Tour yanıt verdi:

“Hayır kardeşim, hayır çocuklarım! Ben hiçbir zaman sizi bırakıp gidecek değilim. Ben sizinle birlikte yaşıdım. Son soluğumu gene sizin yanınızda vermek isterim. Mutluluğu ben ancak sizin dostluğunuzda buldum. Sağlığım bozulduysa bunun nedeni eski üzüntülerimdir. Beni akrabalarımın kabalığı ve kocamın ölüşü yüreğimden yaraladı. Fakat ondan sonra şu yoksul kulübede avundum ve sizinle birlikte yaşamakta bir mutluluk buldum ki bunu kendi yurdumda ailemin varlıkları içinde bulacağımı aklımdan geçiremem bile.”

Madam de la Tour bu sözleri söylerken bütün gözlerden sevinç yaşları sızıyordu. Paul, Madam de la Tour'u kucaklayarak:

“Ben de sizi bırakıp, şuradan şuraya gitmem,” dedi. “Hindistan yerinde dursun. Biz hepimiz sizin için çalışacağız, güzel anneciğim. Biz varken sizin hiçbir eksiğiniz olmayacak.” Yalnızca aile içinde en az sevinç gösteren Virginie’ydi ki gerçekte en çok sevinen de oydu. O gün akşam kadar yüzünde tatlı bir neşe dalgalandı. Bu durumunu sezen çevresindekilerin keyfine payan yoktu.

Ertesi gün güneş doğarken her zamanki gibi kahvaltıdan önce hepsi birlikte sabah duasını okumuşlardı ki Domingue arkasında iki köleyle bir atlının eve doğru geldiğini haber verdi. Bu gelen Mösyö de la Bourdonnaiye idi. İçeri girdiği zaman aileyi sofraya başında buldu. Virginie ülkenin göreneği üzere suda haşlanmış pirinç ve kahve hazırlamış, buna sıcak patates ve taze muz katmıştı. Sofrada kapkacak olarak yarım su kabaklarından, örtü yerine muz yapraklarından başka bir şey yoktu.

Vali evin bu yoksul durumundan ileri gelen şaşkınlığını bildirdikten sonra Madam de la Tour’a, ülkeişlerinden baş alıp bazı özel işlerle ilgilenmeye olanak bulamadığını, bununla birlikte kendisi üzerinde hakları olduğunu söyledi. Sonra: “Madam,” dedi, “sizin Paris’te çok zengin ve saygın bir halanız var ki servetini size saklıyor ve şu dakikada sizi yanında görmek istiyor.”

Madam de la Tour sağlık durumunun böyle uzun bir yolculuğa uygun olmadığını bildirdi. Vali: “Hiç olmazsa” dedi, “bu kadar genç ve güzel olan kızınızı gönderin, onu böyle büyük bir mirastan yoksun ederseniz haksızlık etmiş olursunuz. Sizden saklamıyacağım: halanız onu yanına almak için hükümet etkisini kullanmak girişiminde bulunmuştur. Aldığım buyrukta bu işin gereğinde zorla yapılması bile bildiriliyor, fakat ben gücümü ancak halkın

mutluluğu için kullanırım. Bu sorunda sizden özveri bekliyorum. Birkaç yıl içinde kızınızın geleceği ve ömrünüz oldukça sizin gönenciniz sağlanmış olacaktır. Bu uzak adalara gelmekten amaç nedir? Zenginleşmek değil mi? Onu gidip kendi yurdunda bulmak daha iyi olmaz mı?”

Vali son sözlerini söylerken zencilerden birinin taşıdığı para dolu ağır bir torbayı alarak masanın üzerine bırakmıştı. Sözüünü sürdürerek:

“İşte,” dedi, “bu da matmazelin yol hazırlıkları için halanız tarafından gönderilmiştir.” Bunun üzerine Madam de la Tour’a şimdiye kadar hiçbir gereksinimi için kendisine başvurmadığını anımsatarak tatlı sitemlerde bulunmakla birlikte onun soylu cesaretini beğendiğini de belirtti.

Paul söze karışarak:

“Mösyö,” dedi, “annem size başvurmuştur. Fakat siz onu kötü karşıladınız.” Vali sordu:

“Madam sizin başka çocuğunuz var mı?”

“Hayır mösyö... Bu delikanlı, arkadaşımın oğludur: fakat Virginie ile ortaklaşa çocuklarımız ve ikisi de aynı derecede değerlidir.” O zaman Vali Paul’e bakarak:

“Delikanlı,” dedi, “deneyim kazandıkça, belirli konumlarda olanların talihsizliğini anlayacaksınız. Onları kandırmanın nasıl kolay olduğunu, gizli kalmış artamların hakkını dolap çeviren arabozuculara nasıl verdiklerini göreceksiniz.”

Madam de la Tour’un çağrısı üzerine Vali sofrada onun yanına oturdu. Oralarda yerleşen Avrupalılar gibi haşlanmış pirinçle karışık kahveden içti. Bu küçük konutta gördüğü düzen ve temizliğe, iki aile arasındaki karşılıklı sevgiye, iyi geçinişe, hatta hizmetçilerde görülen bağlılığa bayılmıştı.

- Burada, dedi, tahta eşyadan başka döşeme adına bir şey yok, fakat billûr yüzler ve altın yürekler var.

Valinin böyle alçakgönüllü olması Paul'ün çok hoşuna gitmişti:

“Ben sizin dostunuz olmak isterim. Çünkü dürüst bir adamsınız!” dedi. Vali genç adalının içinden gelen bu içtenlikten hoşlandı ve Paul'ün elini sıkarak dostluğuna güvenebileceğini söyledi.

Yemekten sonra Vali Madam de la Tour'u bir yana çekerek Fransa'ya gitmek üzere bekleyen bir gemi bulunduğunu, kızını göndermek için bu fırsatı kaçırmamasını, akrabalarından bu gemide yolculuk edecek bir kadına onu emanet edeceğini ve halasının bir iki yıllık bir isteğini yerine getirerek büyük bir serveti kaçırmamalarını fısıldadı ve ayrılırken ekledi:

“Halanızın bu gidişle iki yıldan fazla yaşayamayacağını sanırım, tanıdıkları bana yazdılar. İyi düşünün, fırsat her zaman ele geçmez, sorun, danışın, sanmam ki akli başında bir kimse size başka türlü öğüt versin.”

Madam de la Tour' yaşamda kızının gün görmesinden başka bundan sonra bir dileği olmadığı için Fransa'ya gitmek işini büsbütün kendi isteğine bırakacağını söyledi.

Paul ile Virginie'nin bir süre için birbirinden ayrılma- larını sağlayacak bu fırsat ona kötü görünmemişti. Vakti gelince bu sayede ikisi de mutlu olacaktı, onun için kızını bir yana çekip ona dedi ki:

“Yavrum, bak, hizmetçilerimiz yaşlandılar. Paul daha pek toy. Marguerite'in yaşı ilerliyor. Bense şimdiden işe yaramaz oldum. Yarın ölecek olsam bu çöllerin ortasında senin sonun neye varır? Seni buralarda kimsesiz, yoksul

ve yaşamak için temelli toprakla uğraşmak zorunda bir gündelikçi gibi düşünmek bana ölüm gibi geliyor.”

Virginie gözleri dolarak, annesine sarıldı:

“Tanrı bizi çalışmaya yargılamış, anneciğim! Ne yapalım! Siz bana çalışmayı; her gün Tanrıya şükretmeyi öğrettiniz: Şimdiye kadar o bizi korudu. Bundan sonra da korur. Onun en çok acıdığı kimseler bizim gibi zavallılardır. Siz bunu bana kaç kez söylediniz anneciğim! Sizi bırakıp gitmeyi bir türlü aklıma sığdıramıyorum.”

Madam de la Tour bu sözlerden içlenerek:

- Yavrum, dedi, benim dünyada emelim senin mutlu olduğunu görmek ve seni Paul ile başgöz etmektir. Çünkü Paul senin öz kardeşin değildir. Düşün bir kez! Paul’ün de talihi sana bağlı bulunuyor.

Seven bir genç kız herkesi kör sanır. Gönlündeki örtüyü gözlerine de çekmiştir. Ne zaman bir dost eli bu örtüyü sıyırsa o zaman aşkın gizli acıları, açık bir gedikten dökülür gibi, büründüğü gizem ve çekingenliği attıktan sonra bütün tatlı duygularını ortaya döker.

Virginie anasının bu yeni iyilikçil sözlerinden etkilenerek Tanrı’dan başka hiçbir dert ortağı olmaksızın aşkıyla nasıl tek başına savaşıma giriştiğini, annesinin bu aşkı hoş gören ve öğütleriyle kendisine yol gösteren sevecen yüreğinde gene Tanrı’nın kendi hakkında bir yardımını gördüğünü ve böylece desteklendikten sonra bugüne güvenilecek, gelecekte hiç korkmayarak, gene onun yanında kalmaktan başka yapacağı bir şey olmadığını söyledi. Madam de la Tour kızıyla içli dış konuşmalarının sonu kendi umduğundan bu kadar başka çıkınca:

“Yavrum, dedi, seni hiç zorlamak istemem. Kendi kendine düşün, kararını ver. Yalnızca aşkını Paul’e açma.

Bir kızın yüreğini elinde tutan âşık için başka istenecek şey kalmaz.”

Akşama doğru kızıyla başbaşa otururlarken içeri ma-vi cüppeli, iri yarı bir adam girdi. Bu adam adanın misyo-neri ve Madam de la Tour’la kızı Virginie’nin günah çıkara-rıcısı bir papazdı. Vali tarafından gönderiliyordu. Kapıdan girer girmez:

“Çocuklarım,” dedi, “Tanrıya çok şükürler olsun. İş-te artık zengin oldunuz. Artık gönlünüzün bütün dilekle-rini yerine getirebilecek, yoksullara istediğiniz kadar yar-dım edebileceksiniz. Mösyö Bourdonnaye’in size ne söy-lediğini ve sizin ona ne yolda yanıt verdiğinizi biliyorum. Sevgi dolu ana! Sağlığınız bakımından siz burada kalmak zorundasınız. Fakat, siz küçük hanım? Sizin için hiç özür olamaz. Tanrı’nın isteğine boyun eğmek gerek. Yaşlı ak-rabalarımız haksız da olsalar onlara boyun eğmek borcu-muzdur. Bu belki bir özveridir. Fakat Tanrı böyle buyuru-yor. O nasıl kendini bize adamışsa, herkes de kendini ai-lesine admalıdır. Sizin Fransa’ya gitmeniz iyi bir sonuç verecektir. Sevgili kızım, hâlâ oraya gitmek istemiyor mu-sunuz?”

Virginie titreyerek gözleri yerde yanıt verdi:

“Bu eğer Tanrı’nın buyruğuysa ona diyeceğim yok. O nasıl isterse öyle olur. İsteği olsun!” Genç kız ağlıyordu.

Papaz çıktı. İşini başarmıştı, sonucunu bildirmek üze-re doğru valiye gitti. Öbür yandan Madam de la Tour, Do-mingue’i bana göndererek Virginie’nin gitmesi işini görüş-mek üzere biraz eve uğramamı dilemiş. Ben Virginie’nin gitmesini hiç uygun bulmadım.

Mutluluğun kesin bir ilkesi olarak bence doğanın ba-ğışladığı yararları zenginliğin bütün zevklerine üstün tutmak

gerekir. Kendi evimizde bulabileceğimiz bir mutluluğu başka yerde gidip aramak yanlışır. Ben hiçbir şeyi bu kuralların dışında tutmuyorum. Fakat büyük bir servetin parıltısı yanında benim bu alçakgönüllü öğütlerimin ne etkisi olabilirdi! Benim doğal düşüncelerim, herkesin inandığı bütün o aldatici düşlere ve Tanrı'nın buyruğu gibi Madam de la Tour'un gözündeki kutsal olan o etkiye karşı ne yapabilirdi? Aslında bu bayanın bana danışması yalnızca bir incelikti. Yoksa günah çıkarıcısı papazın kararını öğrendikten sonra bir daha bu işi benimle görüşmedi. Marguerite bile, ortada oğlunun geleceğine bağlı bir servet olduğu halde önce bu işe razı değilken, artık onun da sesi çıkmaz oldu. Daha hiçbir şeyden haberi olmayan Paul ise, Madam de la Tour'la kızı arasındaki gizli fısıltılara anlam veremiyor ve kendi kendine: "Mademki benden saklıyorlar, demek ki bana karşı konuşuyorlar" diyerek, üzgün bir görünüşe bürünüyordu.

Bu sırada varlık kuşunun bu kayalıklara konduğu haberi adanın her yanına yayılmış ve orası türlü türlü bezirganların tırmandığı bir yer olmuştu. Onlar bu yoksul kulübelerinin ortasına Hind'in en zengin kumaşlarını; Goudelour'un parlak pazenlerini; Paliacate'in, Mazulipatan'ın mendillerini; Dacca'nın düz, çizgili işlemeli, gün gibi saydam muslinlerini; Surate'ın o canım beyaz taftalarını; yeri kumlu, dalları yeşil, her renkten ve en görülmemiş türlerden şitleri yaydılar. Nefis Çin ipeklilerini, ajurlu, oymalı lampaşları, kimi parıltılı bir beyazlıkta, kimi çimen yeşilliğinde, kimi de göz kamaştıracak bir kızılılıkta damaskoları; pembe taftalar, kucak dolusu satenler; yünlü gibi yumuşak Çin canfesleri, Nankin'in beyaz ve sarı pamukluları, Madagascar'ın pagne denilen peştemallıkları.. hepsi ortaya açılıp döküldü.

Madam de la Tour bu kumaşlardan istediğini seçmesini kızına bıraktı. Yalnızca aidanmaması için türüne ve fiyatına dikkat ediyordu. Virginie annesine, Marguerite ve oğluna hoş görünecek kumaşlar seçtikten sonra:

“Bu toptan döşemelik olur, şundan da Marie ile Domingue bir şeyler yapınırlar” diyordu. Para torbasının dibine darı ekilmiş, fakat Virginie kendi gereksinimleri için daha bir şey ayırmamıştı. Sonunda verdiği armağanlardan ona da bir pay çıkarmak gerekti. Bu zengin armağanları Virginie’nin yola çıkarılmasının bir belirtisi sayan Paul birkaç gün sonra, yüreği yaralı, bana geldi. Çok üzüntülüydü:

“Kardeşim gidiyor,” dedi, “yol hazırlıkları çoktan başladı. Sizden ricaya geldim: bize uğrayın. Annelerimize sizin sözünüz geçer. Bu etkiyi kullanın: kardeşim gitmesin, kalsın.”

Boşuna olacağını bilmekle birlikte Paul’ün isteğini yerine getirmiş olmak için ilk fırsatta onlara uğradım. Virginie’yi daha önce açık mavi bir Bengale tülüne bürünmüş, içinde, başını ipekli bir mendille sıkışmış gördüğüm zaman pek güzel bulmuştum. Fakat şimdi onu yerli bayanların tuvaleti içinde daha başka güzel gördüm.

Pembe tafta üstüne beyaz muslinler giymişti. Korsajının altında ince ve uzun boyu bosu bütün biçimiyle belli oluyordu. Çift örgülü lepiska saçları saf yüzüne çok iyi giymişti, güzel mavi gözleri hüznle doluydu, bir ruhsal savaşımın çarpıntıları içinde bulunan yüreğinin bu çekişmeleri, yüzüne canlı bir renk, sesine coşku dolu titrek bir uyum vermişti. Sanki istemeyerek takınmış olduğu zarif aksesuarlarıyla durumu arasındaki çelişki yüzünden, hüznü daha okunaklı olmuştu. Onu görüp işitip de üzülmemek

mümkün değildi. Onun bu durumu Paul'ün hüznünü bir kat daha artırdı. Oğlunun bu durumuna çok üzülen Marguerite onu bir yana çekerek dedi ki:

“Oğlum, yoksunlukların acısını bir kat daha artıran boş umutlarla ne diye oyalanıyorsun? Bugüne kadar sakladığım, hem seninle, hem de benimle ilgili bir gizi artık açmak zamanı geldiği yargısına varıyorum. Matmazel de la Tour annesi tarafından zengin ve yüksek bir ailedendir. Sense ancak bir köylü çocuğusun ve daha betersin... piçsin!”

Bu piç sözcüğü Paul'ü çok şaşırttı. O, bu sözü ömründe ilk kez işitiyordu. Piçin ne demek olduğunu annesine sordu. Marguerite anlattı:

“Yani senin yasal bir baban olmadı. Ben kızken birini sevmiş ve bu sevgiyle kendime sahip olamayarak bir günah işlemiştim, sen işte o günahın ürünü oldun. İşlediğim bu suç baba tarafıyla ve uğradığım acı pişmanlık ana tarafıyla her türlü aile bağlarını kesmiş oldu. Zavallı Paul'üm; senin bu dünyada benden başka kimseciğin yoktur.” Marguerite göz yaşlarına yol verdi. Paul annesine sarılarak: “Anneciğim,” dedi, “madem ki benim dünyada senden başka bir kimsem yokmuş, öyleyse seni daha çok seveceğim. Fakat bana açtığın bu giz ne biçim şeydir? Matmazel de la Tour'u iki aydan beri benden uzaklaştıran gerçek nedenin ne olduğunu ve bugün onun niçin gitmeye kalkıştığını şimdi anlıyorum. O şüphesiz beni aşağı görüyor!”

Yemek zamanı gelmişti. Herkes sofraya oturdu. Fakat ev halkının her biri ayrı bir düşünceyle acı çektiği için pek az yendi ve hiç konuşulmadı. Sofradan en önce kalkan Virginie geldi ve şu bulunduğumuz yere oturdu. Arkasından Paul de geldi, yanıma oturdu. İkisinin de bir süre sesi çık-

madı. Sıcak bölgelere özgü o latif gecelerden biriydi ki en usta bir fırça dahi güzelliğini gösteremez. Ay bulutlarla çerçevenerek göğün ortasında görülüyor ve ışınları azar azar o bulutları dağıtıyordu. Işığı adanın dağlarına, gümüş yeşili parıldayan tepelerine yayılıyordu. Rüzgâr soluğunu tutuyordu. Korularda, koyaklarda, kayaların sırtlarında, geceyi aydın, havayı durgun görerek yuvalarında sevgiyle kaynaşan kuşların kısa cıvıltıları, tatlı ötüşleri işitiliyordu. Böceklerle varıncaya kadar otların altında, her şey bir sesle kaynaşıyordu. Yıldızlar gökte ışıldıyor ve ışıkları denize vurarak titreşiyorken Virginie dalgın gözlerini, adanın kıyılarından balıkçı kayıklarının kızıl ateşleriyle ayrılan, geniş ve loş ufukta gezdiriyordu. Bir aralık limanın ağzında kocaman bir gövde ve bir ışık gördü: gövde bir gemi, üstünde parlayan da onun feneriydi. Ve bu gemi onu Avrupa'ya götürecek olan gemiydi. Havanın durgunluğu onu demir üstünde ve yelkenlerini şişirecek rüzgârın çıkmasını bekler bir durumda bulunduruyordu. Bu gemi onun sinirlerini oynattı. Gözlerini ıslatan yaşları Paul'e sezdirmek için başını öbür yana çevirdi.

Madam de la Tour'la Marguerite ve ben üçümüz biraz ötede muz ağaçlarının altındaydık. Gecenin sessizliği içinde sözcükler tek tek yankılanıyordu. Aklımda pek iyi kaldığına göre Paul:

“Matmazel,” diyordu, “galiba siz üç güne kadar yola çıkıyorsunuz. Denizin, o pek korktuğumuz denizin tehlikelerini hiç düşünmüyor musunuz? Siz ki denizden o kadar korkardınız!”

Virginie ona şu yanıtı verdi:

“Akrabamın sözünü dinlemek ve bana düşeni yapmak zorundayım.”

“Akraba dediğiniz daha yüzünü bile görmediğiniz bir kadındır ki sizden çok uzak ve ayrı kalmıştır. Bizi onun için mi bırakıp gidiyorsunuz?”

“Ne çare! Ben ömrümün sonuna kadar burada kalmak isterdim. Fakat annem kalmamı istemedi. Günah çıkarıcım da Tanrı’nın isteğinin bu olduğunu, yaşamın yalnızca bir sınav olduğunu söyledi... Ah! Bu sınav çok acı bir şey!

“Şaşılacak şey!.. Gitmeniz için bu kadar neden oluyor da gitmemeniz için neden hiç bulunmuyor mu? Daha doğrusu nedenlerin en başlıcası var ki siz onu söylemiyorsunuz: Zenginlik çekici şeydir ve siz orada “Kardeşim” diyecek birini pek kolay bulursunuz. Bu tatlı çağırışı ki ne zamandan beri benden zaten esirgemeye başladınız, siz bu kardeşi zenginliği, soyu sopu ve doğuşuyla size denk olanlar içinden seçeceksiniz. Bense bunların hiçbirini size verecek durumda değilim. Fakat iyi düşünelim: daha çok mutlu olmak için nereye gideceksiniz? Hangi ülkeye gidebilirsiniz ki sizin için şu doğduğunuz topraklardan daha cana yakın olsun. Sizi bizden çok sevecek aile çevresini nerede bulacaksınız? Annenizin bu kadar alıştığınız okşamalarından uzak nasıl yaşayacaksınız? Ya onun sonu neye varacak, hiç düşünüyor musunuz? Artık beli bükülmeye başlayan bu zavallı kadın sizi yanında, sofrada, evin içinde ve kolunuza dayanarak gezmelerimizde birlikte göremeyince ayrılığınıza nasıl dayanacak? Sizi onun kadar seven benim annem ne olacak. Her ikisini de sizin için göz yaşları döker gördüğüm zaman ben onları nasıl avutacağım? Acımasız! Görüyorsun ki hiç kendimden söz etmiyorum. Fakat benim durumum ne olacak? Bu da hiç düşünmeye değer bir şey değil midir? Sabahleyin kalkıp da seni evin içinde göremek, akşam bizi sık sık birleştiren ve bizimle birlikte do-

ğup büyüyen şu çifte hurmaların altında yalnız kalmak.. Buna dayanılır mı? Fakat madem ki talihin açtığı bu yeni serüvene atılıyorsun; yani bu yerlerden başka yerler ve benim sana verebileceğimden başka servetler arıyorsun hiç olmazsa izin ver, seni götürecektir olan gemiye ben de bineyim, sana yoldaşlık edeyim. Karada bile seni korkuya düşüren fırtınalarda seni avutarak başını göğsüme dayayım, yüreğini yüreğimle ısıtayım ve Fransa'da, o gösterişine dayanmadığın Fransa'da senin kölen olayım, işlerine bakayım. Yalnızca senin mutluluğunla mutlu, o gösterişli konaklarda ve sana tapınanların arasında özverilerin en büyüğünde bulunayım: Ayaklarının dibinde senin için öleyim.”

Delikanlı göz yaşlarına boğulduğu için sözünü bitiremedi. Hemen ardından Virginie'nin de içini çeke çeke şunları söylediğini işitti:

“Ben.. Asıl senin için gidiyorum, Paul! Senin için... Çünkü senin her gün iki kötürüm aileyi beslemek için nasıl çalıştığını, nasıl ezildiğini, nasıl didinip kendini hırpaladığını görüyorum.. Ben eğer zengin olmak fırsatını kaçırmak istemiyorsam bu, emin ol, gene sırf senin için.. Senin bize verdiklerini bin kat ödemek içindir. Hangi servet senin dostluğuna layık olabilir. Bana soydan soptan söz ediyorsun. Kendime yeniden bir kardeş seçmek elimde olsa o kardeş senden başka kim olabilir? Ah! Paul, Paul! Sen benim için bir kardeşten çok daha değerlisin! Seni benden uzaklaştırmak bilersen bana ne acılara mal oldu! Tanrı bizi birbirimize kısmet edinceye kadar beni kendimden de uzaklaştırmam için bana yardım etmeni istiyorum. Şimdi kalmak, gitmek, yaşamak, ölmek.. Sen nasıl istersen öyle olsun. Erdemsiz kız! Okşamalarına dayanabildim ama acıma dayanmam olanaksız!”

Bu sözleri duyan Paul hemen sevdiğini kucakladı, sıkı sıkı bağrına bastı ve korkunç bir sesle:

“Ben de birlikte gideceğim.. Hiç kimse buna engel olamaz!” diye haykırdı. Hepimiz o yana koştuk. Madam de la Tour:

“Aman çocuğum,” dedi, “sen bizi bırakacak olursan bizim sonumuz neye varır?” Paul titreyerek yineledi:

“Aman çocuğum. Aman çocuğum. Fakat anneciğim! Bizi birbirimizden ayıran siz değil misiniz? Biz, iki kardeş sizin kucaklarınızda yetişip büyüyerek birbirimizi sevmeyi de sizden öğrenmedik mi? Bu sevgiyi kaç bin kez biz birbirimize yineledik. Şimdi onu benden ayırmak istiyorsunuz. Onu Avrupa’ya gönderiyorsunuz. O barbar Avrupa’ya ki size vaktiyle sığınacak bir kulübe göstermemiş ve o acımasız akrabalara ki sizi tanımamış, bırakmışlar! Bana onun üzerinde artık hiçbir hakkın yoktur, o senin kardeşin değildir diyeceksiniz. O benim her şeyimdir. O benim soyluluğum, ailem, bütün varlığımdır. Ondan başka dünyada hiçbir şeyim yok. İkimiz bir beşikte sallandık, bir dam altında büyüdük, bir mezara gömüleceğiz. Giderse arkasından ben de gideceğim. “Vali engel olur” mu diyeceksiniz? Vali benim denize atılmamı da yasaklayamaz ya!.. Kendimi denize atar, yüzerek gemisinin arkasından giderim. Deniz benim için kara kadar uğursuz olamaz. Burada onunla birlikte yaşamayacak olduktan sonra, sizden uzak, engin denizlerin dalgaları arasında ve onun gözü önünde ölmek benim için bin kez hayırlıdır. İnsafsız anne! Acımasız kadın! Dilerim ki kızınızı emanet ettiğiniz şu Okyanus oru bir daha size geri vermesin ve benim cesedimi taşıyan dalgalar aynı zamanda onun cesedini de şu kıyıların çakıl-

ları arasında yuvarlasın da iki çocuğunuzun yası sizin için tükenmez bir iç acısı olsun!”

Bu sözleri işitince hemen onu kollarımın arasına aldım. Çünkü delikanlı umutsuz bir acıyla aklını yitiriyordu. Gözleri kıvılcım saçıyor, iri ter damlaları ateşli yüzünden akıyor, bacakları titriyordu. Yanan göğsünün içinde yüreğinin sık ve güçlü vuruşlarını duyuyordum.

Virginie korkup:

- Sevgili dostum beni dinle, dedi, şu geçen çocukluk yaşamımızın zevkleri, bütün ortak üzüntülerimiz ve iki zavallıyı sonsuzca birbirine bağlayacak ne varsa onların adına ant içiyorum: Kalırsam ancak senin için yaşayacağım; gidecek olursam gene ancak bir gün gelip senin olmak için gideceğim. Siz de tanık olun! Bütün sizler ki beni bakıp büyüttünüz, yaşamıma egemensiniz ve göz yaşlarımı görüyorsunuz, hepiniz bana tanık olun! Beni anlayan gökyüzü tanışım olsun! Gececeğim şu engin deniz ve şu temiz hava ki benim ağzımdan çıkmış yalan hiçbir sözle lekelenmemiştir, hepsi içtiğim anda tanık olsun.

Güneşin kızgın oklarıyla Apenin dağlarının tepesindeki bir buz kütlesi nasıl erir ve yuvarlanırsa delikanlının öfkesi de sevdiğinin bu coşkun sözleri karşısında öylece dinmiş ve sinmişti.

Gururlu başı eğildi ve göz yaşlarına boğulurcasına ağlamaya başladı. Annesi ona sarılmış, bir şey söyleyemeden göz yaşlarını onunkilere karıştırıyordu.

Madam de la Tour bir sinir bunalımı içinde haykırdı:

“Mümkün değil, dayanamayacağım! İçim parça parça oldu. Bu uğursuz yolculuktan vazgeçmeli. Sevgili komşum, sen bu akşam Paul’ü birlikte götür, onu avut. Sekiz gecedir burada herkes uykusuz.”

Ben Paul'e döndüm:

"Dostum, oğlum," dedim, "kardeşinizi burada alıkoy-
mak için valiye başvuracağız. Şimdilik ailenizi bırakın
dinlensinler. Siz de geceyi bende geçirin. Vakit geç, yarı
gece oluyor. Güney yıldız kümeleri tam ufukta belirdi.

Paul sessiz arkamdan geldi. Rahatsız bir gece geçir-
dikten sonra erkenden kalktı, evine döndü.

Öykünün ötesini ve bütün olup bitenleri size anlat-
makta ne anlam var? Yaşamın bilinmesi hoşla giden yal-
nızca bir yanı vardır. Üzerinde birlikte döndüğümüz şu kü-
re gibi bizim de ancak bir günlük bir dönemimiz var. Bu
bir günlük dönemin bir bölümü karanlıklar içinde kalma-
dıkça öbür yanı biraz ışıık alamaz...

"Saygı değer babacığım," dedim, "başladığınız bu do-
kunaklı öyküyü bitirmemizi çok rica ederim. Mutluluk
levhaları bizim hoşumuza gider, pek doğru; fakat yıkım ör-
nekleri de bizim için birer derstir. Zavallı Paul ne oldu, ri-
ca ederim?"

Paul evine döndüğü zaman ilk karşılaştığı görünüm
yüreğini hoplattı: zenci kadın Marie bir kayanın üstüne çık-
mış engine doğru bakıyordu. Paul, sesi yetişebileceği ka-
dar uzaktan haykırdı:

- Virginie nerede, Marie?

Marie gözlerini genç efendisine çevirdi ve ağlamaya
başladı. Paul her şeyi anlamıştı. Hemen geri dönerek lima-
na koştu. Orada öğrendi ki, Virginie gün doğmadan gemi-
ye binmiş, gemi hemen yelken açmış ve artık gözükmez
olmuştu. Paul şaşkın bir durumda eve döndü ve hiç kim-
seye bir söz söylemeden içeri girdi.

Şu arkamızdaki kayaların çevresi hemen dimdik gö-
rünüyorsa da o dikliği kat kat ayıran yeşil düzlükler birer

basamaktır, geçilmesi güç patikalar aracılığıyla bu basamaklardan bu huni biçimindeki eğri kayaların tepesine kadar çıkılabilir. Bu kayanın eteğinde büyük ağaçlarla örtülü bir alan vardır. Fakat o kadar yüksek, o kadar yalçın bir alan ki korkunç uçurumlarla sarılmış havada bir orman sanılır. Başparmak tepesinin durmadan çektiği bulutlar birçok ırmak oluşturur ve bunlar dağın öbür yanlarında o kadar derin bir koyağa dökülür ki şu bulunduğumuz yüksek yerden bu çağlayanın gürültüsü hiç duyulmaz. Buradan adanın birçok yeri bir bakışta görülebilir: Sivri tepeleriyle tek tek dağlar ve bu arada Pieter-Booth ve Üç-Meme Dağı, bunların ormanlarla kaplı koyakları, sonra engin bir deniz ve batı yönünde kırk fersah uzakta bulunan Bourbon adası...

Virginie'yi götüren gemiyi Paul işte bu yükseklikten seçebilmişti. Gemi on fersahtan fazla uzaklaşmış bulunuyor ve Okyanusun ortasında nokta gibi görünüyordu. Orada uzun uzun gemiye baktı durdu. Birkaç kez "Virginie!" diye avazı çıktığı kadar haykırdı. Gemi artık görünmez olmuştu; fakat o hâlâ onu gördüğünü sanıyordu. En sonra ufkun sisleri içinde gemi kaybolunca, hurma ve tatamak ağaçlarının tepelerini sallayan dinmez rüzgârların bir düzeye değdiği bu yabanıl yerde oturdu. Ağaçlarda inleyen rüzgârın, uzaklardan gelen org sesine benzer, dokunaklı bir gürültüsü vardır ki insana derin bir hüznü verir. Paul'ü ben işte orada başını bir kayaya dayamış, gözlerini yere dikmiş bir durumda buldum. Sabahtan beri onu arıyordum. Oradan inmesi ve ailesinin yanına gitmesi için çok uğraştıktan sonra önüme katıp evine götürdüm. Madam de la Tour'u görür görmez acı acı sitemlerde bulunarak, kendisini aldatıldığını söyledi. Madam de la Tour gece yarısından son-

ra sabahın üçüne doğru rüzgâr çıkması üzerine gemide hareket hazırlıkları yapıldığını, o sırada valinin bütün adamlarını alarak, papaz da yanında olduğu halde gelip bir tahravanla Virginie'yi götürdüğünü, gerek Virginie'nin, gerek kendisinin yalvarıp ağlamalarının hiçbir yararı olmadığını, onun gidişinin herkes için hayırlı olacağı yanıtıyla yarı ölü bir durumda kızı sürüklercesine götürdüklerini söyledi. Paul:

“Hiç olmazsa,” dedi, “kendisiyle esenleşebilseydim, gene biraz rahat olurum. Ona: Virginie, diyecektim, eğer birlikte yaşadığımız sürece ağzımdan seni incitecek bir söz çıktıysa şu son görüşmede suçumu bağışladığını bana söyle. Daha, daha.. ona: Virginie, diyecektim, madem ki alın yazım beni senden ayrı yaşatacakmış öyleyse hoşçakal sevgili Virginie, hoşçakal! Benden uzak, fakat gene mutlu ol!”

Annesiyle Madam de la Tour, her ikisi de ağlıyorlardı. Paul bunların ağladığını görünce:

“Şimdi başka birini bulun da göz yaşlarınızı silsin!” diyerek onlardan uzaklaştı ve başıboş oralarda dolaşmaya başladı. Virginie nereleri en çok seviyorduyorsa birer birer oraları ziyaret ediyordu. Arkasından meleyerek gelen keçilere ve oğlaklara dönerek:

“Zavallı hayvancıklar,” diyordu, “benden ne istiyorsunuz? Sizi kendi eliyle yedirip besleyen hanımınızı bir daha benimle birlikte göremeyeceksiniz.” Virginie'nin Dinlenti'si'ne giderek çevrede uçuşan kuşları görünce:

“Zavallı kuşlar!” dedi, “velinimetinizi karşılamaya artık koşamayacaksınız.” Fidel.. Bu sadık köpek öteyi beriyi koklayarak sorgulu gözlerle, önünde gidiyordu. Paul içini çekti; “Ah! Fidel,” dedi, “aradığını hiçbir zaman bu-

lamayacaksın.” Bir gün önce birlikte konuştukları kayanın üstüne gidip oturdu. Oradan engin denizi gördü ve göğün cteklerinde kara bir nokta gibi kaybolan gemiyi düşünerek boğulurcasına hıçkıra hıçkıra ağladı.

O sırada biz onun adım adım arkasındaydık. Geçirdiği sinir bunalımının kötü bir sonuç vermesinden korkuyorduk. Gerek annesi ve gerek Madam de la Tour bu kadar umutsuzluğa düşmemesi için en tatlı sözlerle ona yalvarıyorlar ve şu durumuyla herkesi bütün bütün dertli ettiğini söylüyorlardı. Sonunda Madam de la Tour ona umutlarını uyandıracak adlarla seslenerek kendisini yatıştırmayı başardı. “Çocuğum, güzel çocuğum, sevgili damadım!” diyerek kızını başka hiçbir kimseye vermeyeceğini anlatıyordu. Böylelikle onu eve girmeye ve biraz yemek yemeye razı etti. Birlikte sofraya oturduk. Paul çocukluk arkadaşının her zaman oturduğu yere bitişik yere oturdu, o kadar kendinde değildi ki ara sıra sanki Virginie yanındaymış gibi ona sözler söylüyor, sevdiği yemeklerden ona ikramda bulunmak istiyor, fakat yerinin boş olduğunu görerek yanıldığını anlayınca gene ağlamaya başlıyordu. Ertesi günden başlayarak Paul, Virginie’yle ilgili anıları toplamaya koyuldu. En son göğsünde taşıdığı çiçekler, her zaman su ıttığı Hindistan cevizi kabuğundan su kupası ve arkadaşından kalan bütün bunları dünyanın en değerli şeyleriymiş gibi alıp öpüyor ve koynunda saklıyordu. Âşık, sevdiğinin dokunduğu eşyada bulduğu kokuyu miskte amberde bulamaz. Günler geçtikçe Paul yaşlı durumuyla yanındakileri üzdüğünü ve Madam de la Tour’la annesini derin derin düşündürdüğünü anladı. Bir yandan aileyi yaşatmak petekliyordu. Bu da onu iş başına çağırıyordu. Dominique’in yardımıyla bahçeyi çapalamaya başladı.

Çok geçmedi; dünyada olup bitenlere karşı yerli melezler kadar kayıtsız olan bu delikanlı Verginie ile mektuplaşabilmek için kendisine okuyup yazma öğretmemi istedi. Sonra Virginie'nin gemiden çıkınca ayak basacağı ülkenin dünya yüzündeki yerini bilmek için coğrafya ve o ülke halkının huyunu suyunu bilmek için tarih öğrenmek istedi. Tarımda ve toprağı düzenlemekte bu kadar becerikli oluşunu da sevgisinin esinlediğı çabalara borçluydu. Kuşkusuz insanın bilgi ve sanata sıkı bağlanışları aşkın hazlarını tatmak isteğinden doğduğı gibi bunun yokluğı da her yokluğı katlanmayı öğreten felsefeyi doğurmuştur. Doğa, aşkı bütün canlı yaratıklar için bir bağ olarak yarattıktan sonra bu bağ toplumumuzun büyük çapta bir kaldiracı ve bilgilerimizle zevklerimizin en güçlü bir destekleyicisi yapmıştır.

Paul coğrafyadan büyük bir zevk almadı. Coğrafya ki bize ülkelerin doğasını tanıtacağına o ülkelerin yalnızca siyasal bölümlerini bildirir. Tarih ve hele çağdaş tarih de onu bundan fazla ilgilendirmedir. Tarihte o, nedenlerini anlamadığı genel yıkımların birbirini kovalamasından başka bir şey göremiyordu. Anlamsız, gereksiz savaşlar, gizli düzenler, kötü yaratılışlı uluslar ve duygusuz hükümdarlar... Bunun için tarih okumaktansa roman okumayı yeğliyordu. Çünkü romanlar daha çok insancıl duygular, bireysel ilgi ve çıkarlar üzerinde durdukları için ona bazen kendi durumuna benzer şeyler gösteriyorlardı. Gene bunun için hiçbir kitap ona Telemaque kadar zevk vermedi. Bu kitapta o doğanın canlı bir betimini ve yüreğın doğal duygularını bulmuştu. Kendisine en çok dokunan yerleri annesine ve Madam de la Tour'a okurdu. O zaman eski anılar canlandığı için kötüleşir, tıkanır; sesi titrer ve göz yaşları bo-

şanırdı. Telemaque'taki Antiope'un durumunu Virginie'ye çok benzetirdi. Onda Antiope'un akıl ve bilgeliğiyle Eucharis'in sevecenliği ve yıkımları vardı.

Çağdaş romanlara gelince: açık betimlemeleri ve ahlaka uygun olmayan felsefeleriyle bu kitaplar onun kafasını alt üst etti. Hele bunların Avrupa yaşamını olduğu gibi betimlediğini öğrendiği vakit içinden titredi. Biraz da haklı olarak Virginie'nin orada ahlakını bozacağından ve kendisini unutacağından korkmaya başladı.

Hakkı da vardı; çünkü aradan bir buçuk yıl geçtiği halde Madam de la Tour ne halasından, ne de kızından hiçbir haber alamamıştı: Yalnızca bir aracıyla, kızının Fransa'ya sağlıklı vardığını öğrenmişti. Günün birinde Hindistan'a gitmek üzere adaya uğrayan bir gemiden Virginie'nin el yazısıyla bir mektubu ve bir paket çıktı. Madam de la Tour bu, mektupta sevimli ve özverili kızının gösterdiği sakinmeye karşın orada pek kara talihli olduğunu sezmekten geri kalmadı: Bu mektuptan Virginie'nin durumu ve özyapısı o kadar iyi anlaşılıyordu ki olduğu gibi aklında kalmış, Virginie'nin mektubu şöyleydi:

“Çok sevgili anneciğim!

“Size şimdiye kadar kendi elimle birçok mektup yazdım; fakat yanıt alamadım. Korkarım, onların hiçbirini elinize varmadı. Bu mektubu alacağınıza umudum çoktur. Çünkü bunun elinize varması ve sizden haber almam için önlemler aldım.”

“Sizden ayrılalı çok göz yaşı döktüm. Ben ki şimdiye kadar hemen hemen yalnız başkalarının yıkımına ağlamışım! Geldiğim zaman büyük halam neler bildiğimi sordu. Ben okuma yazma bilmediğimi söyleyince şaşır kaldı. Bu yaşa gelinceye kadar benim neler öğrenmiş ol-

duğumu sordu. Kendisine ev işlerini ve sizlerin sözünüzden çıkmamayı öğrendiğimi söyledim “Sen bir hizmetçi eğitimi görmüşsün!” dedi. Ve ertesi gün beni Paris’e yakın büyük bir manastıra yatılı olarak verdi. Şimdi burada türlü türlü hocalarım var. Bana birçok şeyler ve bu arada tarih, coğrafya, dilbilgisi, matematik ve binicilik öğretiyorlar. Fakat bütün bu şeylere benim o kadar az yeteneğim var ki! Bu hocalardan pek yararlanacağımı ummuyorum. Onların sezdirdikleri gibi kendim de anlıyorum ki ben zeki olmayan bir zavallıyım. Bununla birlikte halamın iyilikleri duraklamıyor. Mevsime göre bana yeni yeni giysiler yaptırıyor. Yanıma iki oda hizmetçisi verdi. Onlar yüksek sosyete kadınları gibi giyinip süsleniyorlar. Burada bana kontes dedirtiyor. De la Tour adını bıraktırdı. Halbuki bu ad zavallı babamın sizi almak için çektiği güçlükleri bana anlattığınız gibi anımsatırdı ve sizin için olduğu kadar benim için de değerliydi. O, bunun yerine sizin baba adınızı aldırdı. Kızlık adınız olduğu için bunun da bence bir değeri var. Kendimi böyle saltanat içinde görünce sizi anımsayarak üzüldüm. Sizlere bir yardım olanağı olup olmadığını sordum. Verdiği yanıtı nasıl bildireyim! Fakat siz bana her şeyi dosdoğru söylemekliğimi öğretmişsiniz. Halam şu yanıtı verdi. Azı bir işe yaramaz, sade yaşamaya alışmış olduğunuz için çoğu da sizi şaşırtmış. Yazma bilmediğim için önce başkasının eliyle size mektup yazmak ve durumumu bildirmek istiyordum. Fakat buraya geldiğimde güvenebileceğim kimsem olmadığı için gece gündüz okuma yazma öğrenmeye çalıştım. Tanrı’nın yardımıyla az zaman içinde bunu elde ettim. İlk mektuplarımı yanımdaki kadınlara vererek göndermiştim. Eminim ki onlar mektuplarımı dosdoğru halama götürdüler. Bu sefer pansiyon ar-

kadařlarımđan biriyle gönderiyorum. Karşılığını da onun adresiyle bana gönderin. Onun adresini mektubun sonuna yazıyorum. Halam benim başkalarıyla mektuplaşmamı yasakladı. Bu haberleşmelerin hakkımdaki büyük düşünceleri için zararlı olacağını sanıyor! Kendisinden başka hiç kimse pansiyonda beni gelip göremez. Tanıdıklarından yaşlı bir senyör var, ikide bir onu da yanına alıyor. Dediğine göre ben o adamın çok hoşuna gidiyormuşum. Fakat Tanrı'nın bildiğini ne saklayayım, o benim hiç hoşuma gitmiyor. Dünyada bir kimseyi beğenmek elimden gelse bile! Tuhaf değil mi? Zenginliğin gösterişi içinde boğuluyorum da on param yok. Diyorlar ki eğer param olursa bundan kötölükler doğarmış. Ben giysilerime bile sahip değilim. Çünkü daha ben eskiye çıkarmadan hizmetçilerim onları paylaşıyorlar. Bu görölmemiş zenginlik içinde, sizin yanınızda bulunduğumdan daha yoksul bulunuyorum. Çünkü yoksullara on paralık bir yardımda bulunamıyorum. Bana verilen büyük bilgilerin en küçük bir iyilik yapmak için yararı olmadığını görünce tığıma başvururdum. Bereket versin onu kullanmasını sayenizde öğrenmiştim. Sizin için ve Marguerite anne için ördüğüm birkaç çift çorabı gönderiyorum. Domingue'e bir takke, kırmızı mendillerimden birini de Marie'ye ayırdım. Bunların yanına yediğim yemişlerin çekirdeklerinden ve manastırın parkında gezerken topladığım türlü tohumlardan da katarak gönderiyorum. Bunların arasına menekşe, saray patı, gelincik gibi çiçek tohumları kattım. Bu ülkenin çayırlarında bizim orada olduğundan daha güzel çiçekler var ama kimse umurmamıyor. Eminim siz ve Marguerite anne bu tohum torbasını görünce bizi birbirimizden ayıran ve bana birçok göz yaşakıttıran uğursuz para torbasından çok hoşnut olacak-

sınız. Bizim muzların yanına dikeceğiniz elma ağaçlarının bir gün yemiş verdiğini ve gönderdiğim akgürgen tohumlarının yetişerek Hindistancevizleriyle sarmaş dolaş olduklarını görüp hoşlanmanız benim için bir zevk olacak. O zaman siz kendinizi pek sevdiğiniz Normandiya’da sayabileceksiniz.”

“Zevklerimi ve üzüntülerimi size bildirmekliğimi benden istemiştiniz. Sizlerden ayrı bulundukça benim için zevk yoktur. Üzüntülerime gelince: Şu duruma Tanrı’nın isteği ve sizin rızanızla geldiğimi düşünerek acılarımı yenmeye çalışıyorum. Beni en çok üzen şey burada hiç kimsenin sizden söz etmeyişi ve benim de kimseye sizin lafınızı açamayışımdır. Her ne zaman lakırdıyı döndürüp dolastırıp sevdiğim bu alana döksem de oda hizmetçilerim, daha doğrusu halamın kolcuları... Çünkü sözün doğrusu onlar benden çok onun buyruğu altındadır... Evet bu kadınlar: “Matmazel,” derler, “düşünün ki siz bir Fransız kızsınız. O vahşiler ülkesini artık unutmalsınız.”

“Ah ben kendimi unutturum da doğduğum ve sizlerin şimdi yaşamakta olduğunuz o yerleri kafamdan çıkaramam. Bence asıl vahşiler ülkesi burası. Çünkü burada yalnızım ve sevgilerini mezarıma kadar taşıyacağım insanlardan burada kimselere söz edemiyorum.”

“Çok sevgili ve saygıdeğer anneciğim”

“duygulu ve söz dinleyen kızıınız”

“VIRGINIE DE LA TOUR.”

“Bana çocukluğumdan beri bakıp büyüten Maire ile ‘Domingue’i size emanet ediyorum. Ormanda kaybolduğumuz gün beni gelip bulan Fidel’i de tarafımdan okşayın.”

Paul, Virginie’nin kendisinden hiç söz etmeyişiine çok

şastı. Evin köpeğine varıncaya kadar kimseyi unutmayan Virginie mümkün müydü ki onu hiç anımsamamış olsun? Fakat Paul bilmiyordu ki kadın mektubu ne kadar uzun olursa olsun onlarca en önemli düşünceler en sona kalanlar olur.

Mektuba eklenen bir notta Virginie Paul'e ayrıca iki çiçek tohumu öneriyordu. Bunların biri menekşe, öteki keçikotuydu: Her biri hakkında açıklama yaparak: "Menekşe," diyordu; "koyu, mor, ufak çiçeklerdir. Kırılarda fundalıklar arasında gizlenir. Fakat güzel kokusu bulunduğu yeri açığa vurur." Menekşe hakkında bu bilgiyi verdikten sonra, onu pınarın kıyısına ve kendi Hindistancevizi ağacının diplerine dikmesini öğütlüyordu. Sonra keçikotunu anlatarak "Bu tohum" diyordu, "soluk mavi renkte çok güzel çiçekler verir. Çiçeğin ortası beyaz beneklerle kara bir zemin gösterir. Sanki yaslıymış gibi. Bu yüzden ona Dul çiçeği de denir. Rüzgâr uğrağı sert yerlerde iyi yetişir." Bunları da gece son kez konuştukları kayalıklara dikmesini ve o kayalıklara, onu hatırı için "Ayrılık Kayası" adını vermesini Paul'den rica ediyordu.

Bu tohumları ayrı bir kese içine koymuştu. Virginie kesenin üzerine kendi saçı ile P ve V harflerini işlemiş ve bunları ustalıklı birbirine sarmaş dolaş etmişti. Paul kendi adıyla sevdiğinin adının bu ilk harflerini görüp özellikle Virginie'nin parlak, güzel saçını da tanıyınca, o bayağı kesenin değeri gözünde çok büyüdü.

Bu duygulu ve erdemli kızın şu sevimli mektubu bütün aileye göz yaşları döktürdü. Annesi ona hepsinin ağzından yanıt yazarak orada kalmanın veya geri gelmenin kendi isteğine kalmış bir iş olduğunu, onun gitmesiyle ailede bıraktığı boşluğu hiçbir şeyin dolduramadığını, hele kendisinin bu ayrılığa hiç dayanamadığını bildirdi.

Paul ona ayrıca uzun bir mektup yazdı. Bahçeyi tam onun beğeneceği bir biçimde düzelterceğini ve o, nasıl adlarını sarmaş dolaş etmişse kendisinin de Avrupa çiçekleriyle Afrika çiçeklerini öylece birbirine dolayacağını bildiriyordu. Ona kendi pınarının en olgun Hindistancevizlerinden gönderiyor; fakat Afrika çiçeklerini göreceği gel-sin de çabuk dönsün diye yanına hiçbir çiçek tohumu katmıyordu. Kendisine kavuşmak dileğiyle yanan bütün ailenin şu dileklerini yerine getirerek olabildiği kadar çabuk dönmesini istiyor, hele kendisinin ondan ayrı yaşamaktan hiçbir şey anlamadığını yazıyordu.

Paul Avrupa tohumlarını, hele menekşe ve dulçiçeğinininkileri büyük bir dikkatle dikti. Bunları özleyerek kendisine göndermiş olan Virginie'nin durumuyla açacakları çiçekler arasında bir benzerlik var gibiydi. Fakat yolda gelirken bozulmuş muydular, yoksa Afrika'nın bu parçasının iklimi uygun gelmediğinden mi, her nedense bu çiçeklerin pek azı filizlendi. Onlar da pek iyi yetişmedi.

Bununla birlikte hele Fransız sömürgelerinde mutlu insanları karşılayan kıskançlık duygusuyla birtakım yalan yanlış dedikodular dönmeye başlamış ve Paul'ü çok kaygıya düşürmüştü. Mektubu getiren geminin yolcuları Virginie'nin evlenmek üzere olduğunu söylüyorlardı. Bazıları onu alacak olan saray adamının adını sanını söylüyor, bazıları da işin çoktan olup bittiğini ve kendilerinin nikâhta tanık sıfatıyla bulunduklarını söylüyordu. Paul önce bu haberlere kulak asmadı. Bir ticaret gemisinin geçtiği yerlere yalan yanlış haberler yayacağını biliyordu. Fakat birçok kimsenin güya ona acıyormuşlar gibi bu iş için koşup yanına gelmeleri Paul'ü işkillendirmişti. Zaten okuduğu bazı romanlarda yarı şaka yarı gerçek sözlerle ne alçaklık-

lar yapıldığının örneklerini görmüştü. Bu romanlar Avrupalıların ahlakını olduğu gibi gösteren birer aynaydı. Bunu böyle bildiği için Madam de la Tour'un kızı da ahlakını bozmuş ve verdiği eski sözleri unutmuş olmasın diye üzüntü duymaya başladı. Kültürün verdiği uyanıklık daha şimdiden rahatının kaçmasına neden oluyordu. Korkusunu son dereceye varıran bir şey daha vardı: Altı aydır buraya gelen birçok gemiden Virginie'yle ilgili hiçbir haber çıkmamıştı.

Zavallı delikanlı kalbinin bu çırpınışları arasında ikide bir bana gelir, deneyimlerimden yardım umarak kuruntularından kurtulmak isterdi.

Size söylediğim gibi ben buradan bir buçuk mil uzakta Uzundağ boyunca akan küçük bir çayın kıyısında otururum. Orada ben yalnızım. Ne karım, ne çocuklarım, ne de kölelerim var. Kimsesiz, tek başıma yaşıyorum.

Yaratılışımıza uygun bir yaşam arkadaşı bulmak gibi insana az raslayan bir mutluluktan sonra yaşamın en uygun durumu kuşkusuz yalnızlıktır, tek başına yaşamaktır. İnsanlardan ikide bir yakınmak zorunda kalmış olan herkesin sonunda seçeceği şey yalnız kalmaktır. Hatta çok dikkate değer bir şeydir ki ahlakı ve yönetim biçimiyle talihsiz ve kötümser budunlar kendilerini bütün bütün yalnızlığa ve bekarlığa vermiş birçok yurttaş tabakaları oluşturmuşlardır. Gerileme dönemlerinde Mısırlılar böyle olduğu gibi Bizans Rumları da böyle olmuşlardır. Zamanımızda Hintliler, Çinliler, şimdiki Yunanlılar, İtalyanlar ve Avrupa'nın birçok doğu ve güney ulusları buna örnek olabilir.

Yalnızlık insanı toplumsal yıkımlardan uzaklaştıracak biraz da olsa doğal mutluluğa ulaştırır. Boşınançlarla hiçbir yola ayrılmış olan bizim toplumlarımız içinde ruh

sürekli bir heyecanla çırpınır, durur. O zavallı, birbirini çürütmek isteyen binbir felsefe ve yorumun oyuncağı olmuştur. O felsefeler, o yorumlar ki tutkulu ve kötü bir toplumun organları, onları araç yaparak birbirlerini al aşağı edip kendilerini saydırmaya bakarlar. Fakat yalnızlıkta ruh kendisini bulandıran bütün bu yabancı etkileri bir yana kor; kendi varlığının, kendi varlığını oluşturan bir yaratıcının ve doğanın duygusunu elde eder.

Kırları, bayırları kemiren çamurlu bir sel, yolundan dışarı bir düzlükte yayılarak birikinti yaptığı zaman taş, çamur ne varsa dibine çöker, ilkinde olduğu gibi gene tertemiz kalır ve bu ayna içinde kendi kıyılarıyla, yerlerin yeşilliğini, göklerin ışıklarını belirtir. Yalnızlık ruha düzen verdiği kadar vücudun da uyumunu sağlar. Yaşam bağıını son sınırına kadar uzatıp götürenlere en çok yalnızlar arasında raslanır, Hindistan Brahmanları işte bunlardandır. Ben yalnızlığı kalabalıkta bile o kadar gerekli görürüm ki ne türlü olursa olsun, herhangi bir duyguda onsuz sürekli bir zevk bulmak bana olanaksız görünür. Bence kalabalıkta bile insan kendi dünyasına dalıp gitmezse bu zevke ulaşamayacağı gibi, yaşamını herhangi temelli bir ilkeye göre ayarlamayı da başaramaz. O, içimizin öyle bir dünyasıdır ki oradan kendi düşüncemiz ender olarak dışarı çıkarırsa da bir başkasının düşüncesi asla oraya giremez.

İnsan kesinlikle tek başına yaşamalıdır, demek istemiyorum: İnsan bütün gereksinimleriyle başkalarına bağlıdır, bundan dolayı onlara borcunu çalışarak öder. Onların dışında kalan doğaya da kendi kendini borçludur. Fakat Tanrı bizim her birimize, üstünde yaşadığımız yeryüzüne tam uygun olacak organlar vermiştir. En aşağı organımız olan ayaklarımızla toprağa basarız, havayı solumak

için ciğerlerimiz, ışık için gözlerimiz vardır ve bu rolleri değiştirmek elimizde olmayan bir şeydir. Yaşamın ulu yaratıcısı, organlarımızdan yalnızca birini kendisi için ayırmıştır. O da başlıca organımız olan yüreğimizdir.

Ben işte böylece, hep iyiliklerini istediğim halde, yalnızca kötülüklerini gördüğüm insanlardan uzak, günlerimi geçiriyorum. Avrupa'nın birçok yerini, Amerika ve Afrika'nın bazı yörelerini gezip gördükten sonra ılıman iklimine ve ıssızlığına değer verdiğim bu adada yerleştim. Ormanda bir ağacın dibinde yaptığım bir kulübe, kendi ellerimle açıp sürdürdüğüm küçük bir tarla, kapımın önünden geçen bir ırmak beni yaşatmaya ve eğlendirmeye yetiyor. Ben bunlara birkaç seçme kitap okumak zevkini de ekliyorum. Onlar benim ruhsal yanıma yüceltirler ve bırakıp ayrıldığım dünya o sayede gene benim mutluluğuma hizmet eder; çünkü sahiplerini pek acınacak durumlara sokan tutkuların kitaplarda örneklerini görür ve kendimi bunlarla karşılaştırarak olumsuz bir zevk duyarım. Fırtınalı havada deniz kazasından kurtulup tırmandığı kayanın üstüne oturan bir kimse gibi kasırgalara boğulan bütün dünyayı yalnızca seyrediyorum. Uzaktan gelen fırtına sesleri bile benim rahatımı iki kat artırıyor. Artık ne insanlar benim yoluma dikiliyor, ne de ben onların. Böyle olalı beri kendilerine düşmanlığım yok. Tersine onlara acıyorum. Örneğin onlardan bir zavallıya rasgelecek olursam öğütlerimle derdine çare olmaya çalışıyorum. Selde boğulmak üzere olan bir umarsıza oradan geçen bir yolcu nasıl elini uzatıp onu kurtarmaya bakarsa tıpkı ben de öyle. Bununla birlikte benim sesime kulak verenlerin yalnızca içi temiz kişiler olduğuna dikkat ettim. Ötekileri doğa boşuna kendine çekmeye çalışır. Oysa onların her biri doğaya kendi zev-

kine ve tutkusuna göre bir örtü geçirmiştir; gerçeği göremez. O yaşadığı sürece bu anlamsız düşlemin peşine düşer ve her atılımda aldandığını görerek kendi eliyle başına açtığı dertten Tanrı'ya sızlanır durur.

Doğanın gösterdiği doğru yola götürmek istediğim birçok zavallının arasında bir tek kimse görmedim ki kendi zavallılığıyla esrimemiş olsun. Bu gibiler kendilerine onur ve servet sağlayacağını sanarak önce beni dikkatle dinlerler; fakat sonra benim kendilerini asıl bu ereklerden uzaklaştırmak istediğimi anlayınca, dipsiz ereklelerinden kendileri gibi koşmadığım için beni zavallı bulurlardı. Benim yalnızlığıma yan gözle bakarak yalnızca kendilerinin insanlar için yararlı oldukları iddiasıyla beni de kendi bataklarına sürüklemek isterlerdi. Benim için herkesle görüşmek mümkün olur; başkasına uyup gitmek... yapamayacağım bir şey varsa o da budur. Çok kez kendi kendimden ders alırım ve bu işte ben bana yeterim. Başım dinç, gönlüm rahat, kendi halimde otururken geçmiş yaşamımı gözden geçiririm. O fırtınalı yaşama ben vaktiyle ne kadar değer verirdim. Dünyanın her yerinde çarpışan düşünceler, tutkular, kayırmalar, varlık, ün... gözümün önünde canlanır. Bu kavramsal şeyleri paylaşamayan ve çarpışan nice kimseler bilirim ki bugün artık yokturlar; ben onları şu kulübemin önünden geçen çayın sularına benzetirim. O sular ki çayın yatağındaki taşlara çarparak köpükler içinde paralanır ve bir daha dönmemek üzere yitip giderler. Bense kendimi zamanın akıntısına bırakır, kıyıları olmayan gelecek enginlerine dalıp giderken doğanın şu uyumuna bakarak onu yaratana doğru yükselir ve öbür dünyada daha mutlu olacağımı umarım.

Kulübem bir ormanın kuytu bir yerinde kurulduğu

için her ne kadar şu bulunduğumuz yüksek yerin gördüğünü göremezse de benim gibi dışarıya yayılmaktan çok zevkini kendi içinde bulmak isteyen bir yalnızı ilgilendirecek özellikleri de yok değildir. Kapımın önünden geçen çay, ormanı dümdüz ikiye böldüğü için yaprakları türlü türlü ağaçlarla gölgelenmiş bir kanal gibi görünür. Tatamak denilen ağaçlarla abanoz koruları, yerlilerin dedikleri gibi elma, zeytin, tarçın korulukları, şurada, burada çıplak gövdeleri yüz ayaktan fazla yükselen, tepeleri demet demet hurma kümeleri ki öteki ormanın üstüne dikilmiş ikinci bir orman sanırsınız. Bunlara sarmaşıkların türlüünü ekleyin ki daldan dala, ağaçtan ağaca geçerek beride çiçekten bir kemer yapar, öteye zümrüt bir perde çeker.

Bu ağaçların birçoğundan öyle güzel kokular yayılır ve bu koku insanın iç çamaşırına varıncaya kadar üstüne öyle siner ki bir kimsenin ormandan geçtiği burada birkaç saat sonra bile belli olur. Çiçek açtıkları zaman siz bunları nerdeyse karla örtülü sanırsınız. Yazın sonlarına doğru değişik türden birçok yabancı kuş anlaşılmaz bir içgüdüyle bilinmez ufuklardan engin denizler aşarak buraya gelir ve azıklarını toplarken ağaçların artık güneşten kızıllaşan yaprakları arasında parlak renkleriyle göze çarparlar. Papağanların türlü ve burada Hollandagüvercini denen mavi güvercinler görülmeğe değer.

Ormanlarımızın temelli yerlileri olan maymunlara gelince: Bunlar da kapkara yüzleri, yeşilimsi ve sincap kılırlarıyla kuytu ve sık dalların arasında oynar, kimi kuyruğunu salıncak yaparak dallarda sallanır. Yavrusu kucağında bazı ana maymunlar da daldan dala atlar. Hiçbir katil tüfek ormanların bu mutlu çocuklarını ürkütmemiştir. Burada şakrak seslerden, kuş cıvıltılarından ve güney toprak-

larının yankılarıyla uzaklarda yinelenen yabancı kuş seslerinden başka bir ses duyulmaz. Kayalık yatağında köpürerek, kaynayarak ağaçların arasında akan çay düz yerlerde durulunca, bu ağaçların görkemli büyük kütlesi ve yeşil gölgeleri, dallarında oynayan mutlu sakinleriyle birlikte ayna gibi içinde görünür. Bin adım öteye giderseniz onun kaya basamaklarından delicesine atıldığını ve yüksekten billur gibi pürüzsüz inerek köpükler halinde bin parça olduğunu görürsünüz. Koşan, atılan, düşen bu suların karma karışık şamatası, rüzgâra uyarak ormanın içinde dağılır, kâh uzaklaşır, kâh bir araya toplanarak büyük bir kilise çanı gibi insanı sersemletici bir uğultu yapar. Suların akıntısıyla durmadan değişen hava yazın kuraklığı ne olursa olsun çayın kıyılarında bir yeşillik ve serinlik yaratır ki adanın başka yerlerinde, hatta dağlarının üstünde bile bu serinlik her vakit bulunmaz.

Çağlayandan uzak bir yerde büyük bir kaya vardır. Oldukça uzak olduğu için orada çağlayanın gürültüsü insanı sersemletmez; uzaklığıysa serinliğini duymaya, ninnisini işitmeye, görünümüne doymaya da engel değildir. Bazı çok sıcak günlerde Madam de la Tour, Marguerite, Virginie, Paul ve ben, yemeğimizi götürüp o kayanın gölgesinde yedik. Virginie en sade işlerinde bile kendisinden çok başkalarını düşündüğü için yediği yemişlerin çekirdeğini kesinlikle bir yere diker: “Bir gün gelir,” derdi, “burada bir ağaç yetişir, gelen geçen yemişini yer, hiç olmazsa kuşlara yarar...”

Bir gün bu kayanın dibinde papaya denen Amerikankavunundan yedikten sonra çekirdeklerini oracığa dikiverdi. Çok geçmeden birçok papaya fidanı görüldü. Bunların içinde biri de dişi, yani yemişliydi. Virginie gittiği vakit bunlar

henüz diz boyu yoktu ve ancak birinin üstünde yemişı vardı. Fakat papaya çabuk büyüyen bir bitki olduğu için iki yıl içinde bunun boyu yirmi ayağı buldu. Gövdesinin üst bölümünde sıra sıra olgun meyveler vardı. Bir gün Paul buraya geldiği vakit arkadaşının kendi gözü önünde diktiği ufacak bir çekirdekten böyle koca bir ağaç çıktığını görünce ne kadar hoşuna gitmişti. Fakat sevgili Virginie'nin uzun süren yokluğunun bu simgesi onu aynı zamanda derin bir acıyla düşündürmüştü. Her zaman çevremizde görmeye alıştığımız şeyler ömrümüzün ne kadar çabuk geçtiğini bize fark ettirmezler. Çünkü onlar da bizimle birlikte belirsiz bir biçimde yaşlanırlar; fakat yıllarca gözden uzak olduktan sonra görüldüğümüz şeyler ve kimselerdir ki bize günlerimizin ırmağının ne çabuk akıp gittiğini apansız bildiriverir. Paul, üstü yemiş dolu bu kocaman papaya ağacını görünce şaşıtı kaldı. Onun bu şaşkınlığı o gezginin şaşkınlığına benzer ki uzun bir yolculuktan sonra anayurduna döndüğü vakit, kendi yaşlılarından kimseyi bulamazsa da memede bıraktığı çocukları çoluk çocuk sahibi olmuş görür.

Paul ara sıra bu ağacı kesmek isteğine düşerdi. Çünkü Virginie'den ne kadar çok zamandan beri uzak bulunduğunu bu ağaç ona daha derin bir acıyla duyumsatıyordu. Bazan da onun iyiliksever yüreğinin bu yapıtını bir anıt gibi görerek ona sarılır, gövdesini öper ve ona sevgi ve hüznün dolu sözler söylerdi: Ey soyu hâlâ ormanlarımızda bulunan güzel ağaç! Ben de seni Romalıların zafer taklarından daha çok ilgi ve saygıyla gördüm. Dilerim ki tutkulu kralların anıtlarını her gün biraz daha yok eden zaman, zavallı bir genç kızın iyiliğe yarayan bu gibi anıtlarının sayısını ormanlarımızda artırsın!

Mahalleme geldiği zamanlar Paul'e işte bu ağacın di-

binde rasgeleceğimden emindim. Bir gün gene onu orada derin derin düşüncelerine dalmış buldum. Epey konuştuk. Uzun süren sözlerimle canınızı sıkarım diye çekinmesem o konuşmamızı size olduğu gibi aktarırdım. Fakat çok konuşmamı yaşlılığımıza ve şu son dostluklarıma bağışlayacağınızdan eminim. İkimizin de söylediklerimizi karşılıklı konuşma biçiminde anlatacağım. Bu delikanlının yaratılışında nasıl bir seziş yeteneği olduğu böyle daha iyi anlaşılır. Onun sorularından ve benim yanıtlarımdan konuşmaları ayırt etmek de sizin için kolaylaşmış olur. O bana şöyle dedi:

“Çok dertliyim. Matmazel de la Tour gideli iki yılla iki ay oldu. Sekiz buçuk aydan beri de bize bir haber yollamadı. O zengin, ben yoksulum; o beni unutmuştur. İçimden geliyor: Bir gemiye atla da Fransa’ya git, diye; orada kralın buyruğunda çalışırım, zengin olurum. O zaman Matmazel de la Tour’un büyük halası da küçük yeğenini büyük bir senyör olduğum için bana verir.”

YAŞLI ADAM

“Ah oğlum, sen bana soylu olmadığını söylememiş miydin?”

PAUL

“Annem öyle söylüyor. Ben soyluluğun ne olduğunu bilmem. O, her neyse, sanmıyorum ki bir başkası ona benden fazla layık olsun, yahut benim bir başkasına göre bu yüzden bir eksğim bulunsun.”

YAŞLI ADAM

“Soyluluğunun olmaması, sana Fransa’da, büyük

orunların yolunu kapar. Üstelik bu yüzden belli başlı herhangi bir kuruma da giremezsin.”

PAUL

“Siz bana vaktiyle ne demiştiniz! Fransa’da en sıradan bir yurttaş dahi her işte başarılı olabilir ve Fransa’nın büyüklüğünün nedenlerinden biri de budur, dememiş miydiniz? Küçük yerlerden yetişmiş birçok ünlü kişinin adlarını saydınız ki onlar yurtlarına onur vermişler. Demek benim hevesimi körletmek için böyle söylemişsiniz.”

YAŞLI ADAM

“Heves ve isteğinin hiçbir vakit kırıldığını istemem, oğlum. Benim sözüm eski zamanlarla ilgiliydi. Fakat şimdi işler çok değişmiştir. Şimdi Fransa’da her iş para gücüyle yürüyor. Ülkede her şey birkaç ailenin mirası veya ayrıcalıklı kuruluşların birer payıdır. Kral bir güneş, büyükler ve kurullar onu örten bulutlardır. Bunlardan sıyrılarak senin üstüne bir tel ışık salması mümkün değildir. Önce yönetimde bu kadar karışıklık yokken bu gibi olaylar görülmüştür. O zaman artam ve yetenek her yanda gelişti. Yeni açılan bir tarla gibi ki orada bitkiler topraktan güç alarak fıskırır. Fakat adamlarını tanıyabilen ve onları iyi seçen büyük krallar azdır. Bunların bayağı yanları çevresini alan kodamanlarla kurulların etkilerinden kendilerini kurtaramazlar.”

PAUL

“Peki, ben bu kodamanlardan birini bulamaz mıyım ki beni korusun?”

YAŞLI ADAM

“Büyüklerin bir kimseyi koruması için onların ya gurur ve tutkularını ok amalı, yahut keyiflerine hizmet etmelidir. Sen bunların hiçbirini yapamazsın. Bir kez doğum ayrıcalıklarından yoksunsun; sonra sende doğruluk vardır.”

PAUL

“Fakat ben öyle yararlılıklar gösteririm, verdiğim sözü öyle tutarım, görevlerimi öyle eksiksiz yaparım, dostluklarımı öyle süreklilik ve dikkatle yerine getiririm ki o büyüklerden biri kesinlikle beni o ullu a layık bulur. Bana okuttu unuz eski tarihlerde bunun ne kadar örneğini görmüştüm.”

YAŞLI ADAM

“Ah, oğlum! Eski Yunanlılarla Romalıların, hatta yıkılı  dönemlerinde bile büyükleri erdeme değer vermişlerdir. Bizim halk tabakasından yeti tirerek her alanda  n kazanmış nice tanınmış kimselerimiz vardır. Fakat ben bunların içinde bir tanesinin bile büyük bir aile tarafından kabul edilerek içli dı lı olduğunu bilmiyorum. Fransa’da erdem, kralın olmadığı yerde hiçtir, ayaktakımından olmayaya yargılıdır. Sana dediğim gibi bazı kez o krallar, görürlerse erdeme değer verirler. Fakat bugün erdem  d l  ancak paranın oynadığı yerde beliriyor.”

PAUL

“Böyle bir kimse yoksa bir topluluğa hizmet eder, gözlerine girerim. Onların ruhunu anlayıp düşüncelerini benimseyerek kendimi sevdirim.”

YAŞLI ADAM

“Öyleyse sen de herkes gibi yapacaksın demektir. Yani para kazanmak için vicdanını bir yana koyacaksın!”

PAUL

“Hayır, hiçbir vakit! Ben gerçekten başka hiçbir şey aramayacağım.”

YAŞLI ADAM

“Böyle olunca kendini sevindireceğine herkesi kendine düşman edebileceğini aklından çıkarma. Zaten topluluklar gerçeğin ortaya çıkmasıyla pek az ilgilidir. Yükselmeye doymayanlar düşünceye önem vermezler, elverir ki yönetim ellerinde olsun.”

PAUL

“Ah ne talihsizim! Her şey benden yüz çeviriyor. Ben böyle Virginie’den uzak karanlıkta çalışarak ömrümü geçirmeye yargılıyım.” Paul derin bir göğüs geçirdi.

YAŞLI ADAM

“Tanrı biricik yardımcın, insanlık da ulusun olsun. Sen bunların ikisine de bel bağlamaktan hiç geri kalma. Kralların, yüksek ailelerin, toplulukların ve halkın hep kendilerine özgü inanışları ve tutkuları vardır. Çok kez onlara eğri yollardan hizmet etmek gerekir. Tanrı ve insanlıkta bizden yalnızca erdem bekler.

Fakat sen niçin başkalarından ayrılıp sivrilmek istiyorsun? Bu, hiç doğal bir duygu değildir. Çünkü eğer herkes böyle olursa herkesin çevresindekilerle savaş halinde bulunması gerekir. Kismetine hangi iş çıkarsa onunla yetin

ve o işi başarmaya bak. Vicdanına sahip olduğun için Tanrı'ya şükret. Şükret ki mutluluğunu küçüklerin düşünce-sinden alan büyüklerden; ne de yaşamak için büyüklerin ayağı altında sürünen küçüklerden olmamışsın. Sen öyle bir yerde ve öyle bir çevre içinde sin ki geçinmek için, Avrupa'da para yapmak isteyenlerin çoğu gibi ne aldatmaya, ne dalkavukluk etmeye, ne de aşağılanmaya katlanmak zorunda değilsin. Öyle bir yerdesin ki orada senin için erdem yolu kapalı değildir ve henüz çiçeklenme çağında olan bilincini solduracak bir maskaralığa uğramaksızın ve bir cezayla karşılaşmaksızın iyi, doğru, içten, bilgili, sakıngan, yetinen, temiz, iyi yürekli, iyiliksever olabilirsin. Tanrı sana özgürlük, sağlık, temiz bir vicdan ve içten dostlar vermiş. Kendilerinden bağış beklediğin krallar bu kadar mutlu değildir.”

PAUL

“Ah, bana Virginie gerek! Onsuz hiçbir şeyim yok demektir. Ancak onunla her şeyim olacak. Benim soyluluğum, onurum, servetim, hep odur. Fakat madem ki halası onu yüksek konumda bir kimseye vermek istiyor; çalışarak, okuyarak bilgili ve tanınmış olmak mümkündür; öğrenim yaşamına atılır, bilim sahibi olurum. Kimseye gereksinim duymadan ve kimseye zarar vermeden bilgimle yurduma hizmet eder ve böylelikle tanınmış bir adam olurum, bunun onuru da yalnızca benim olur.”

YAŞLI ADAM

“Oğlum, o dediğin şey zenginlik ve soyluluktan daha az bulunur bir nimettir ve kuşkusuz en büyük nimettir. Çünkü onu kimse elimizden alamaz ve onunla her yerde

herkesin saygısını kazanmış oluruz. Fakat bu kolay bir iş değildir. Çok pahalıya mal olur. Bu ancak her türlü yoksunluğa katlanarak elde edilir bir nimettir. İnce bir duygu ister ki bu duygu bizi içimizde talihsiz ettiği gibi başkaları arasında da bize karşı kin ve düşmanlık uyandırarak ayrıca üzer. Fransa'da yargıç, askerin şanını ve ününü, asker denizcininkini hiç kıskanmaz. Fakat düşünce adamı olmak herkesin özlediği bir şeydir. Onun için herkesin aynı yoldan geçtiğini göreceksin. İnsanlara hizmet edeceksin, öyle mi? Fakat tarlada bir başak fazla buğday yetiştiren kimse, bir kitap verenden çok hizmet etmiş olur.”

PAUL

“Ah, bu papaya ağacını buraya diken el şu geniş ormanlarda yaşayanlara bir kitaplık armağan etmiş olsaydı bundan yararlı ve tatlı olmazdı.” Bunu söylerken Paul ağaca sarılarak coşkuyla öptü.

YAŞLI ADAM

“İnsanlar arasında eşliği, kardeşliği, uzlaşmayı ve alçakgönüllülüğü yaymaktan başka bir şey yapmayan en iyi kitap İncil, Avrupa'da yüzyıllarca taşkınlıklara bahane olmuştur.”

“Hâlâ dünyanın her yerinde onun adına ne kadar genel ve özel kısımlar yapılmaktadır! Bu böyle olduktan sonra bir kitapla insanlığa hizmet ettim diye kim böbürlenebilir? İnsanlara akıl kılavuzluğu eden birçok düşünürün sonu ne oldu, düşün bir kez! bilincimizi o kadar güzel şiirlerle saran büyük şair Homeros dilenerek yaşam sürdürdü. Gerek sözleri ve gerek iyi ahlakıyla Atinalılara değerli dersler veren Sokrates gene onlar tarafından resmen zehirlen-

di. Onun büyük öğrencisi Platon kendi koruyucusu olan hükümdarın buyruğuyla köleliğe mahkûm edildi. Bunlardan önce insancılığını hayvanlara kadar ileten Pythagoras, Krotoniatlar tarafından diri diri yakıldı. Ne diyorum? İnsanlar bu ünlü adamların çoğunu aslından uzaklaştırarak bize kötü gösterecek derecede iyilik bilmezliği ileri götürmüşlerdir. Bunların içinde onurlarını yitirmeden lekesiz ve saf olarak bize kadar gelen birkaçı varsa onlar da bunu zamanında insanların arasına karışmayıp yalnız yaşamış olmalarına borçludurlar: Yunanistan ve İtalya'nın toprak altında kalmış o yontuları gibi bu sayede barbarların eline geçmedikleri için bütün olarak çıkarılabilmektedirler.”

“İşte görüyorsun ki değerli bir yazıcılığın fırtınalı ününe kavuşmak için yalnızca erdemli olmak değil, kendi yaşamını bu uğurda vermeye hazır bulunmak da gereklidir. Zaten Fransa'da sanır mısın ki bu gibi onurlara zenginler değer verirler? Umurlarında bile değildir, onlara bilgi ülkede ne bir orun, ne yönetim yetkisi ne de saraya girmek hakkını verir! Servet ve şehvetten başka bir şeye metelik verilmeyen bu zamanda başkalarıyla pek uğraşılmaz. Böyle olmakla birlikte bilim ve erdem orada kimseyi de sivriltemez. Çünkü devlette her şey ancak parayla ölçülür. Bir zamanlar kilisenin, adaletir ve devlet yönetimlerinin değişik konumlarında bunlar sağlam ödülünü bulurdu. Bugün onlar kitap yazmaktan başka bir işe yaramıyor. Fakat uygar insanların pek az değerlendirdikleri bu ürün, göksel olan aslına her zaman layıktır. Karanlık yaşama ışık veren, zavallıları avunduran, ulusları uyandıran, hatta krallara bile doğruyu söyleyen hep o kitaplardır. Yeryüzünde bir ölümlüyü Tanrı'nın onurlandıracağı en yüksek iş budur de-

nebilir. Zenginliklerine güvenerek çevresindekileri hiçe sayanların haksızlıklarına karşı kim vardır ki, yazdığı yapıtın yüzyıldan yüzyıla ve ulustan ulusa geçerek kıyıcılığa ve sapkınlığa karşı bir kalkan olacağını, yaşamakta olduğu karanlık çevrenin içinden fıskırarak ışığın karşısında birçok hükümdarın ününün silik ve sönük kalacağını ve dalkavuklar tarafından dikilip övülen yontularının yıkılıp unutulacağını bilsin de avunmasın?”

PAUL

“Ben şan ve onuru yalnızca Virginie için isterim; şanım, onurum hep onun olsun! İsterdim ki o evrenin bir tanesi olsun! Fakat siz ki bu kadar çok şey biliyorsunuz, söyleyin bana, biz birbirimizle evlenecek miyiz? Ben hiç olmazsa geleceği anlamak için bilgin olmak isterdim.

YAŞLI ADAM

“Oğlum, geleceği bildiği halde yaşamak isteyecek var mıdır acaba? Bir kötülük olacağını sezinmek bize ne boş üzüntüler veriyor! İleride olacak yıkımları kesin olarak bilsek ondan önce geçecek bütün günlerimiz ne kadar zehirlenmiş olur! Pek ince eleyip sık dokumaya bile gelmez. İlanrı bize gereksinimlerimizi önceden görmek için akıl verdiği gibi, aklımızı başı boş bırakmamak için de gereksinimler vermiştir.

PAUL

“Parayla Avrupa’da rütbeler, onurlar kazanılacağını söylüyorsunuz, öyleyse ben de Bengal’e gider, orada zengin olduktan sonra Paris’te Virginie ile evlenirim. Hemen gemiye bineyim.”

YAŞLI ADAM

“Demek onun annesini ve kendi anneni yüzüstü bırakacaksın, öyle mi?”

Üçü

PAUL

“Hindistan’a gitmemi siz kendiniz bana öğütlemişti-
niz.”

YAŞLI ADAM

“O zaman Virginie buradaydı. Şimdiyse annenin ve onun annesinin biricik dayanağı sensin.”

PAUL

“Virginie onlara zengin halası aracılığıyla yardım eder.”

YAŞLI ADAM

“Zenginler ancak başkalarına karşı böbürlenmek için iyilik ederler. Onların Madam de la Tour’dan daha acınacak akrabaları vardır ki yardım görmediklerinden ekmek bulmak için özgürlüklerinden özveride bulunur ve yaşamlarını bir manastıra kapanarak geçirmeye razı olurlar.”

PAUL

“Meğerse bu Avrupa ne biçim yermiş! Virginie kesinlikle buraya dönüp gelmelidir. Halası zenginmiş, ona ne? O burada, kulübelerimizdeyken durumundan ne kadar hoşnuttu! Başına doladığı kırmızı mendili ve taktığı çiçeklerle ne güzeldi, ne süslüydü! Gel, Virginie! Bırak o konakları, o büyüklükleri, gel şu kayalara! Gel şu koruların ve Hindistancevizlerimizin gölgesine! Heyhat! Belki de sen

şimdi orada hiç de mutlu değilsin!..” Paul ağlamaya başlamıştı. “Babacığım benden hiçbir şey saklamayın: Virgynie ile evlenip evlenemeyeceğimizi bilemezseniz hiç olmazsa orada istedikleri vakit krala gidip onunla konuşan büyük soylukişiler arasında hâlâ beni sevip sevmediğini söyleyin!

YAŞLI ADAM

“Ah, oğlum! Ben eminim ki o seni seviyor. Nedenleri çok, fakat en büyük nedeni onun erdemli oluşudur.” Bu sözüm üzerine Paul sevincinden boynuma atıldı.

PAUL

“Fakat güldürülerde ve bana verdiğiniz kitaplarda be-timlenen yalancı Avrupa kadınlarına inancınız var mı?”

YAŞLI ADAM

“Kadınlar, erkeklerin kaba olduğu ülkelerde yalancı olurlar. Zorbalık her yerde kurnazlıkla karşılaşılır.”

PAUL

“İnsan kadınlara karşı nasıl kaba olabilir?”

YAŞLI ADAM

“Kendilerine danışmadan evlendirilirse; bir genç kadın yaşlı adama, duygulu bir kadın duygusuz bir erkeğe varsa sonu bu olur.”

PAUL

“Herkes dengini bulsa daha iyi değil mi: Gençler gençlerle, sevişenler birbiriyle!”

YAŞLI ADAM

“Bu, Fransa’da gençlerin pek çoğunun evlenmek için yeter servetleri bulunmamasından ve ancak yaşlandıktan sonra onu elde etmelerinden ileri gelir. Gençler komşu karılarını baştan çıkarırlar, yaşlılar karılarının sevgisini üzerlerinde tutamazlar, gençliklerinde aldatmışlar, yaşlanınca aldatılmak sırası onlara gelmiştir. Bu da dünyayı çeviren evrensel adaletin tepkilerinden biridir: bir saldırı hep başka bir saldırıyla denkleşir. Böylece Avrupalıların çoğu yaşamını bu katli ahlaksızlık içinde geçirir ve bu geçimsizlik bir toplumda servetin daha az elde toplanmasıyla artar. Devlet bir bahçeye benzer. Büyük ağaçların gölgesinde küçükleri yetişemez, aradaki fark, şudur: bir bahçenin güzelliği pek az sayıda büyük ağaçla elde edilebilir, bir devletin gönenciyse birkaç zenginle değil, çokluğa ve uyruklarının eşitliğine bağlıdır.”

PAUL

“Fakat evlenmek için zengin olmaya ne gerek var?”

YAŞLI ADAM

“Yaşamını hiçbir şey yapmadan bolluk içinde geçirmek için.”

PAUL

“Neden çalışmamalı? Ben pekâlâ çalışıyorum.”

YAŞLI ADAM

“Çünkü Avrupa’da elle çalışma ayıptır: buna kaba iş derler. Çift sürmek bile herkesin en aşağı gördüğü bir iş tir. Bir sanat sahibi bir köylüden daha saygındır.”

PAUL

“Nasıl? İnsanları besleyen sanat Avrupa’da aşağı mı görülür? Ne demek istediğinizi kavrayamıyorum.”

YAŞLI ADAM

“Yo! Doğanın kucağında büyümüş bir insan toplumun bozukluklarını anlayamaz, buna olanak yok. Düzen hakkında kesin bir düşünce edinilir, fakat düzensizlik hakkında edinilemez. Güzellik, erdem ve mutluluğun oranları vardır; çirkinlik, kötülük ve yıkımın yoktur.”

PAUL

“Öyleyse zengin kimseler mutlu demektir; onlar için hiçbir engel yoktur; hoşlarına giden şeyin zevkini fazlasıyla alabilirler.”

YAŞLI ADAM

“Hiçbir emek karşılığı olmadığı için bunların çoğu her zevkten usanmıştır. Su içmek zevkinin susamakla, yemenin acıkmakla, dinlenmenin yorgunlukla satın alındığını denemediniz mi? İşte sevmek, sevilme de birçok yoksunluk ve özveriden sonra elde edilir. Zenginlik, gereksinim ve yoksunluğa olanak vermediği için zenginleri bütün bu zevklerden uzaklaştırır. Fazla olarak bu topluluğun ardı sırtın gelen iç sıkıntısını ve artık hiçbir zevkini almadıkları bütün bu varlıkların gururu içinde en ufak bir yokluğun kendilerini nasıl iğnelediğini de hesaba kat. Bin tane gül olsun; kokusu bir an hoşla gider! Halbuki o güllerin bir tek dikenini ellerini yırtsin, acısı uzun sürer. Zenginler için de böyledir. Zevk içinde geçirdikleri yaşamın ufak bir acısı onlara diken olur, batar. Yoksullar için iş tersinedir. Zorluklar için-

de bir zevk, onlara dikenler arasında bir çiçek neşesi verir. O çiçeği doya doya candan koklarlar. Her şeyin etkisi karışısıyla artar. Doğada her şey denk gelir. Hangisi daha iyidir, dersin, acaba: her şeyden korkusu olmak ve hiç umutlu olmamak mı, yoksa hiçbir şeyden korkusu olmamak ve her şeyi ummak mı? Önceki zenginlerin, sonraki yoksulların durumunu gösterir. Fakat bunların ikisine de dayanmak insanlar için aynı derecede güçtür. Onların mutluluğu bu ikisinin ortasında ve erdemle gerçekleşebilir.”

PAUL

“Erdemle ne demek istiyorsunuz?”

YAŞLI ADAM

“Oğlum, sen ki çalışarak anana, evindekilere bakıyorsun, erdemin sana tanımını yapmaya hiç gerek görmem. Erdem başkasının iyiliği için kendini zora koşmak ve bunu salt Tanrı rızası için yapmaktır.”

PAUL

“Öyleyse Virginie ne erdemli bir kızmış! İyilik edebilmek erdemiyle o, zengin olmak istedi. Onu bu adadan ayıran erdemi oldu. Gene erdemi onu buraya getirecektir.”

Virginie’nin yakında gelmesi olasılığı delikanlının bütün kaygılarını gideriyordu. Mektup yazmaması döneceğinin kanıtı değil miydi? Uygun bir havayla Avrupa’dan az bir zamanda gelinebilirdi! Şimdi Paul bu dört bin beş yüz fersah uzaklığı üç aydan az bir zamanda alan gemilerin adlarını sayıyordu. Onun bineceği gemi içinse bu, ancak iki aylık bir yoldu. Bugün gemi yapanlar çok bilgili, gemici-

ler de çok becerikli adamlardı. Artık onu karşılama hazırlıklarından, yapacağı yeni evden, karısı olduktan sonra her gün ona vereceği sevinç ve sürprizlerden söz ediyor. Karısı ha!.. Bu düşünce onu coşturuyordu. Bana: “Hiç olmazsa, babacığım,” diyordu, “siz ancak bir eğlence olsun diye iş yaparsınız. Virginie zengin olunca sizin işlerinizi görecektir birçok zencilerimiz bulunacaktır. Siz her zaman bizim yanımızda kalacak ve yan gelip keyfinize bakacaksınız: başka düşünceniz olmayacak.” Böyle diyerek kendisini sarhoş eden müjdeyi ailesine de ulaştırmaya gidiyordu.

Çok geçmeden büyük umutların ardından büyük korkular belirdi. Zorlu duygular insanı karşıt uçların birinden öbürüne atar. Ertesi günden sonra Paul ikide bir üzgün bir durumda gelmeye başladı:

“Virginie mektup yazmıyor. Eğer hareket etseydi mutlaka bana bildirirdi. Ah onun için işittiklerimiz pek de asılsız değil, halası onu büyük bir adamla evlendirmiş diyorlar. Zenginlik aşkı bir çokları gibi onu da bozmuş demek. Kadınların ne olduklarını pek iyi anlatan şu kitaplara bakılırsa erdem denilen şey yalnızca romanlarda var. Eğer Virginie’de erdem olsaydı kendi anasını ve beni burada bırakıp gitmezdi. Ben gece gündüz onu düşünürken o beni unutmış bulunuyor. Ben burada üzülürken o gülüp eğleniyor. Beni en çok umutsuzluğa düşüren bu! Elim işe varmıyor, her toplantı canımı sıkıyor. Tanrı vere de Hindistan’da bir savaş çıksa da gitsem, gitsem ve ölsem!”

“Oğlum, bizi ölümün kucağına atan yılmamazlık bir anlık bir cesarettten başka bir şey değildir. Çok kez bu cüret insanların boş alkışlarıyla körüklenir. Oysa ona üstün başka bir cesaret vardır ki daha seyrek ve daha gereklidir. Sabır adını alan bu cesaretle biz, alkışsız ve gösterişsiz, ya-

şamın aksiliklerine göğüs gereriz. Bu sabrın kökü ne bir başkasının düşüncesi, ne de içimizde kabaran tutkulardır. Çünkü sabır erdemin cesaretidir.”

“Ah! Bende hiç erdem yok öyleyse! Çünkü her şey beni eziyor, dayanamıyorum.”

“Erdem, dedim, hiç değişmeyen, her zaman bir ayar da kalan bir Tanrı vergisidir. Bundan herkes pay alamaz. İçinde bocaladığımız tutkuların arasında bilincimiz bulanır ve kararır. Fakat buna karşı içimizde meşale yakacak bir fener vardır: Bu fener yazındır.”

“Yazın yapıtları,” oğlum, Tanrı’nın bizlere bir nime-tidir. İnsan oğlu bu tanrısal sanatla, evreni yöneten hikmetin ışıklarını yeryüzünde saptamayı başarıyor. Güneşin ışıkları gibi yazın da aydınlatır, ısıtır ve şenlendirir, gök-sel bir ateştir. Ateş gibi doğada ne varsa bizim işimize ya-rayacak duruma getirir. Yazınla biz eşyayı, zamanları, uzamları ve insanları çevremize toplarız. Bize insanlık ya-şamının yollarını gösteren odur, insanlığı yükselten onur-lu kişileri hep bize örnek olarak gösterip erdem aşkını uyandıran odur. Yazın yapıtları insanlığı değiştirmek için gökten yere inmiş hurilerdir. Onlardan esinlenen büyük ya-zarlar her zaman yetişmiştir: Bütün toplumun dayanama-yacağı kadar zor zamanlarda yetişmiş, barbarlık dönemin-de yetişmiş, ahlakın düşkün olduğu zamanlarda yetişmiş-tir. Oğlum, yazınla avunarak derdini unutan sayısız insan içinde senden daha talihsiz olanların sayısı bilinmez: Kse-nofon on bin Yunanlıyı yurda getirdikten sonra yurdundan sürülmüş; Afrikalı Scipio Romalıların karalamalarına, Lu-cullus düzenlerine, Catinat Sarayı’nın iyilik bilmezliğine uğramıştır. O kadar marifetli olan eski Yunanlılar “Musa”

ların (3) her birine bir bölümünü vererek algılama yetimizi aralarında paylaştırmışlar ve bunların yönetimini onlara bırakmışlardı. Öyle ise biz de onlara durdurulacak tutkularımızı vermeliyiz ki bu tutkulara bir boyunduruk, bir fren koysunlar. Ruhumuzun güçlerine göre onlar, Güneş'in atlarını arabaya koşup süren "Heure"lerin (4) gördükleri işi göreceklerdir.

"Oku oğlum, oku! Bu kitapları yazan kafalı adamlar o gezginlerdir ki bizden önce yıkım yollarından geçmişler, bize ellerini uzatıyorlar ve herkesin bırakıp uzaklaştığı anda kendi meclislerine buyur ediyorlar. İyi bir kitap iyi bir arkadaştır."

"Ah!" diyordu Paul, "Virginie buradayken okumanın bana hiç gereği yoktu. O da benden fazla bir şey bilmezdi, fakat bana dostum diyerek bir kez yüzüme baktı mı hiçbir üzüntüm kalmazdı."

"Kuşkusuz," diyordum, "dünyada bizi seven bir kadından üstün arkadaş olamaz. Bundan başka kadında erkeğin sıkıntısını dağıtan bir şuhluk, bir neşe vardır. Onun sevimli davranışları kafamızı dolduran kara hayaletleri dağıtır. Yüzünde tatlı bir çekicilik ve bir inanış belirir. Onun sevinci kadar insanı sevindiren ne vardır? Hangi çatılmış kaşlar onun bir gülümsemesine, hangi öfke onun gözyaşlarına dayanabilir? Virginie sende olmayan bir felsefeyle oradan dönecek. Bahçeyi tamamlanmamış görünce pek şaşacak. Oysa halasının baskısı altında, senden ve anasın-

(3) Musa: Yunan mitolojisinde bilim, fen ve güzel sanatların koruyucusu sayılan dokuz perinin her biri.

(4) Heure, mitolojide İuppiter ile Themis'in kızları ve gök kapılarının kapıcıları sayılan Yunan tanrıçalarının her biri.

dan uzak, yine de bahçesini güzelleştirmekten başka bir şey düşünmüyor.”

Virginie’nin yakında geleceği düşüncesi Paul’ü canlandırıyor ve eski işleriyle uğraşmasını sağlıyordu. Bu yorucu işlerin gönlüne göre bir sonu geleceği düşleriyle mutlu-
luydu.

Bir sabah tan atarken (24 Aralık 1774) Paul, Découverte dağının üstünde beyaz bir bayrağın dalgalandığını gördü. Bu bayrak denizde bir gemi görüldüğünü belirtiyordu. Paul kente koştu. Bu geminin Virginie’den bir haber getirip getirmediğini anlayacaktı. Liman kılavuzu görenek üzere gemiyi karşılamaya gitmişti. Paul onu bekledi. Fakat bu adam ancak akşama doğru dönebildi. Valiye verdiği raporda geminin yedi yüz ton taşıyan, Kaptan Aubin’in komutasında Saint-Géran gemisi olduğunu, sahilden dört fersah uzakta bulunduğunu ve eğer rüzgâr uygun eserse ertesi gün öğleden sonra limana girebileceğini bildirdi. Rüzgâr o sırada hiç esmiyordu. Kılavuz valiye geminin Fransa’dan getirdiği mektupları verdi. Bunların arasında Virginie’nin yazısıyla Madam de la Tour’a yazılmış bir mektup vardı. Paul, heyecanla bu mektubu aldı, öptü, kokladı, koyuna koydu ve eve doğru yollandı. Ayrılık Kayası’nda kendisini bekleyen aile halkına bir şey söyleyemeden mektubu havaya kaldırarak gösterdi. Yüreğinin çarpıntısından haykıramıyordu. Mektubu getirdiği zaman herkes dinlemek için Madam de la Tour’un evinde toplandı.

Virginie, büyük halasının kendisine kötü davrandığını, istemediği halde kendisini evlendirmeye kalkıştığını ve bunu geri çevirmesi üzerine mirastan yoksun bırakarak Fransa Adası’na ancak kasırgalar mevsiminde varabileceği bir zamanda yola çıkarıldığını, anasına ve ilk çocukluk

alışkanlıklarına bağlı kalmakta özü olduğunu ileri sürerek halasını boşuna yumuşatmaya çalıştığını, kendisini okuduğu romanlarla çığıırından çıkmış bir kız gibi tuttuğunu, şimdi artık sevgili ailesine kavuşup kucaklaşmak mutluluğundan başka bir şey düşünmediğini, eğer kaptan bırakmış olsaydı kılavuzun sandalına binerek ayrılık ateşini hemen o gün söndürmüş olacağını, fakat karanın çok uzak olması ve hava dingin olmakla birlikte açıkta denizin kötü olmasının buna engel olduğunu annesine bildiriyordu.

Mektup biter bitmez aile halkı “Virgine gelmiş!” diye taşkın bir sevinçle hizmetçilere varıncaya kadar sarmaş dolaş olmuşlar. Madam de la Tour, Paul’e dönerek: “Çocuğum; git Virginie’nin geldiğini komşumuza haber ver” demiş. Domingue hemen bir çıra yakmış, ikisi birlikte bana geldiler.

Saat gecenin onu sularındaydı. Daha yeni lambamı söndürüp yatmışım. Kulübemin önündeki ağaçların arasından, ormandan gelen bir ışık gördüm. Çok geçmeden Paul’ün sesini işittim, beni çağırıyordu. Kalktım. Yarım yamalak giyinebilmişim ki, Paul soluk soluğa ve kendinden geçmiş bir durumda gelip boynuma atıldı:

“Haydi gidelim, Virginie geldi,” diyordu, “gidelim, limana gidelim. Virginie’nin gemisi sabaha karşı limanda demirleyecek.”

Bunun üzerine hemen yola çıktık. Uzun-Dağa doğru olarak ormandan geçiyor ve limana giden Pamplemousses yoluna girmek üzere inmiş bulunuyorduk ki arkamızdan birinin geldiğini işittim. Bu, bir zenciydi, hızlı adımlarla ilerliyordu. Hizamıza gelince nereden geldiğini ve böyle acele nereye gittiğini sordum. Yanıtladı:

“Ben adanın Poudre d’Or mahallesinden geliyorum. Limana gidip valiyi bulacağım. Fransa’dan gelen bir gemi karşımızda Amber Adası’nın önünde demir atmış, boyuna top atıp yardım istiyor. Deniz pek azgın! Valiye haber vermeye gönderdiler. Zenci sözünü bitirir bitirmez gene öyle hızlı hızlı yürümeyi sürdürdü.

O zaman Paul’e döndüm:

“Biz limana değil, Poudre d’Or kıyısına gidelim” dedim. Virginie’yi orada karşılayacağız. Pek uzak değil, buraya üç fersah çeker. Adanın kuzeyine doğrulduk. Boğucu bir sıcak vardı. Ay doğmuştu. Çevresinde üç kara çember görölüyordu. Gökyüzünün karanlığı korkunçtu. Birbiri ardı sıra çakan şimşekler deniz yönünden hızla gelip adanın ortasına doğru ilerleyen koyu ve sık alçak bulutları gösteriyordu. Oysa karada hiç rüzgâr yoktu. Yolda giderken gök gürler gibi sesler işittik. Fakat kulak kabarttığımız vakit bunun havada yankıları duyulan top sesleri olduğunu anladık. Uzaktan gelen bu top sesleri, fırtınalı göğün korkunçluğu beni titretti. Bu sesler kazaya uğramış bir geminin son yardım dileğinden başka bir şey olamazdı. Yarım saat sonra bu top sesleri de kesildi ve bu sessizlik bana ondan önceki hüznü uğultudan daha korkunç geldi. Hiç konuşmadan, üzüntülerimizi birbirimize söylemeden hızla yol almaya bakıyorduk. Yarı geceye doğru kan ter içinde Poudre d’Or Mahallesi’nde deniz kıyısına vardık. Dalgalar korkunç bir uğultuyla kıyılara atılarak kayaları, kumları göz kamaştırıcı bir beyazlık ve bir ateş kıvılcımı parıltısıyla köpük içinde bırakıyordu. Önceden kıyıya, kumların üstüne çekilmiş olan balıkçı kayıklarının tekne-leri gece karanlığında bu fosforlu ışıklarla açık seçik görölüyordu.

Az ötede ve ormana girilecek yerde bir ateş gördük. Ateşin çevresinde birçok insan toplanmıştı. Biz de tan atın-caya kadar dinlenmek için onların yanına gidip oturduk. İçlerinden biri bize anlattı:

- Öğleden sonraydı; enginlerde bir gemi gördüm. Bu gemi suların akıntısına kapılarak geldi; adanın üstüne düştü. Birçok manevrayla kendini kurtarmak istediği anlaşı-lıyordu. Sonra karanlık bastı. Gemiye göremez oldum. Gün batımından iki saat sonraydı, gemi boyuna top atarak yar-dım istemeye başladı. Fakat deniz o kadar kötüydü ki içi-ndekileri kurtarmak için oraya hiçbir şey gönderilemedi. Çok geçmeden geminin yanmış fenerlerini görür gibi ol-dum. Demek yaklaşıyordu. Onun Amber Adası'nı Coin de Mire Adası sanarak aklınca onunla kara arasından geçme-ye kalkışmış olmasından korkarım. Çünkü Port-Louis'ye gelen gemiler hep oradan geçerler. Kesinlikle böyledir di-yemem, eğer gemi böyle aldandıysa tehlike büyüktür. Bu duruma düşen bir gemi kendini kurtaramaz.

Başka biri söze karışarak:

- Ben kaç kez Amber Adası'nı karadan ayıran kanal-dan geçtim. Oralarını karış karış iskandil ettim. Gemi mü-kemmel demir atar ve en iyi bir limana girmiş gibi duru-mundan emin olabilir. Böyle bir gemiye bütün varımı kor-ve üstüne çıkararak karadaymışım gibi, işkilsiz bir uyku çe-kerim.

Bir üçüncüsü dubaların bile ancak geçebildiği bu ka-nala bir geminin girmesine olanak olmadığını ileri süre-rek:

- Ben o gemiyi, dedi, Amber Adası'nın ötesinde de-mir atmış gördüm. Sabahleyin rüzgâr çıkarsa; keyfine, is-ter engine açılır, ister limana girer.

Bunun üzerine başka görüşler ileri sürenler de oldu. Onlar işsiz melezzelerin görenekleri üzere böyle birbirinin sözüne karşılık verirken Paul ile ben hiç sesimizi çıkarmıyorduk; böylelikle sabahladık. Fakat daha ortalık ağarmamıştı. Deniz sisliydi. Hiçbir şey fark edilmiyordu. Yalnızca açıkta koyu bir bulut kütlesi duruyordu. Bunun kıyıda bir çeyrek fersah uzakta bulunan Amber Adaşı olduğunu öğrendik. Hava o kadar loştu ki bulunduğumuz kıyıda ve kaçışan bulutların ara sıra gösterdiği dağ tepelerinden başka bir şey görülmüyordu.

Sabahın saat yedisine doğru ormandan trampet sesleri gelmeye başladı. Vali Mösyö de la Bourdonnaye bir ata binmiş, arkasında bir tüfekli asker birliği ve atlı yaya birçok halk ve zenciyle birlikte geldi. Askerleri kıyıya dizdi. Hep birlikte havaya ateş etmelerini buyurdu. Böylece tüfekler boşalınca deniz tarafından bir parıltı, ardı sıra da bir top sesi geldi. Geminin pek yakınımızda olduğunu anladık ve hepimiz sesin geldiği yöne doğru koştuk. O zaman sisler içinde büyük bir geminin teknesini, direklerini ve serenlerini fark edebildik. O kadar yakındı ki, dalgaların gürültüsü arasında buyruklar veren kaptanın düdüklarını ve tayfaların üç kez “yaşasın kral!” diye bağırıklarını duyduk. Çünkü bir Fransız sevinçli zamanında olduğu gibi tehlike anında da böyle haykırır, böylelikle sanki hükümdarını yardıma çağırır, yahut ölümün yaklaştığını görünce hükümdarını anımsamakla onun için canını vermeye hazır olduğunu göstermek ister.

Saint-Géran kendisine yardım edebilecek bir yerde bulunduğumuzu anlayınca her üç dakikada bir top atmak-tan geri kalmadı. Vali ötede beride ateşler yaktırdı. Çevre-deki halktan yiyecek, tahta, halat, boş fiçı gibi can kurtar-

maya yarar ne varsa aratıp bulduruyordu. Çok geçmeden yalı boyu doldu. Zenciler bir gemiyi baştan başa donatacak ve yolcularını, günlerce doyuracak kadar eşya ve yiyeceği ortaya yığdılar.

Bunlar Poudre d'Or ve Elacque mahalleleriyle Rempart Irmağı halkı tarafından gönderilmişti. En eski halktan yaşlıca bir adam valiye yaklaşarak:

“Mösyö” dedi, “bütün gece dağdan boğuk sesler geldi. Rüzgâr olmadığı halde ormanda yapraklar tepreşiyor. Deniz kuşları karaya sığınıyorlar. Bütün bu belirtiler bir kasırga başlangıcında bulunduğumuzu gösteriyor.”

Vali yanıtladı:

- Evet dostlarım, işte biz de onun için hazırlanıyoruz ve kuşkusuz gemidekiler de buna hazırlanmış olacaklardır.”

Gerçekten, her şey bir kasırganın yaklaşmakta olduğunu gösteriyordu. Tepemizdeki bulutların çevreleri bakırimsı olduğu halde ortaları korkunç bir karartı gösteriyordu. Denizkırlangıcı, kotankuşu, sukesenküşu ve daha başka birçok deniz kuşu havanın kararmasına karşın adada sığınacak bir yer bulmak için ufuklardan uçup geliyorlardı. Sabahın saat dokuzuna doğru deniz yönünden korkunç sesler gelmeye başladı. Sanki dağlardan aşağı yuvarlanarak inen seller vardı ki bunların gürültüsüne ayrıca gök gürlemeleri de karışıyordu. Bir ara herkesin ağzından bir çığlık koptu.

- Kasırga başladı!

O anda her şeyi birbirine katarak fırdolayı çeviren korkunç bir rüzgâr, sisleri sıyrarak Amber Adası'nı kanallıyla birlikte gösterdi. Saint-Géran da güvertesine biriken yolcuları, serenleri, direklerindeki çanaklığı ve yarı çekilmiş

yas bayrağıyla olduğu gibi göründü. Baştaki dört demirden başka kıçtaki yedek demirini de atmış bulunuyordu. Amber Adası'yla kara arasında ve Fransa Adası'nı bu noktada çeviren sivri kayalar çemberinin berisinde öyle bir yere demirlemiş bulunuyordu ki oraya kadar gelmek için geçtiğı yoldan şimdiye kadar hiçbir gemi geçmeyi başaramamıştı. Enginlerden gelen dalgalara göğüs vermiş olduğu için kanala doğru ilerleyen her su atılımında omurgası ortaya çıkacak derecede pruvası yükseliyor; fakat pruva yükseldiğı kadar pupa alçaldığı için kıç taraf olduğu gibi suya gömülmüş görünüyordu. Bu durumda rüzgârla deniz, onu durmadan karaya atıyor ve geminin geldiğı yerden çıkıp gitmesine olanak bırakmıyordu. Karayla gemi arasınıysa sığ kayalıklar doldurmuş olduğu için zincirlerini kırıp baştankara ederek kurtulmak da olacak şey değildi. Deniz gittikçe kuduruyordu. Açıklardan yuvarlanarak gelen dağ gibi dalgalar sığ kayalıklarda parçalandıktan sonra derin iniltilerle körfezin ta içerisine kadar ilerliyor ve karanın elli ayaktan fazla içine kadar iri çakıl taşları seriyordu. Sonra sıra çekilmeye gelince geniş bir kara parçasını açıkta bırakarak çakılları, boğuk ve korkunç seslerle gene alıp götürüyordu. Deniz kabarıyor, kabarıyor ve dalgalar her dakika biraz daha şişiyordu. Bizim adayla Amber Adası arasındaki bütün kanal derin dalgalarla parça parça yarılmış, köpükten geniş beyaz bir çarşafa dönüşmüştü. Körfezin dibinde altı ayaktan fazla yükseğe çıkan bu köpükleri, rüzgâr kıyının dikliklerinden aşırıp uçurarak yarım fersah öteye kadar karaya götürüyordu. Bu sonsuz beyaz köpük parçaları yatay bir gidişle dağların eteklerine doğru uçarken denizden çıkıp karaya doğru atılan bir kar fırtınasını andırırmaktaydı.

Ufuklarda fırtınanın sürekli olacağını gösteren belir-

tiler vardı! Orada gökle deniz birbirine karışıyordu. Korkunç biçimlerde bulutlar ayrılıyor ve bir bölümü başımızın üstünden geçiyorken diğer bir bölüm bulut da ötede iri kayalar gibi kıvıltısız görünüyordu. Gökte hiçbir mavilik görülüyordu. Yalnızca soluk ve zeytin rengi bir ışıltı yeri, göğü, denizi aydınlatıyordu.

Geminin boyuna dalgalarla boğuşmasından korkulan şey oldu: Öndeki demirlerin zincirleri kırılmıştı. Gemi kıçtaki tek zincirle tutunamıyordu; çok geçmeden rüzgâr ve dalgalar geminin demirini taradı ve onu kıyıda yüz metre uzaktaki kayaların üstüne attı. Hepimiz birden bir çığlık kopardık. Paul koşup denize atılacaktı. Kolundan yakaladım:

- Oğlum, dedim, ölmek mi istiyorsun?

- Evet, diye haykırdı, ya onu kurtarayım, ya kendim de öleyim!

Aklı başında değildi. Kendisini tutamıyorduk. Her olasılığa karşı Dominique ile birlikte beline bir ip bağladık. İpin ucu elimizdeydi. Paul kâh yüzerek, kâh sivri kayalardan atlayarak gemiye doğru ilerliyordu. Bazan ona yaklaşıyor, üzerine çıkacak gibi oluyordu. Çünkü sular sıra geminin yanlarından çekilerek çepe çevre çevresinde dolaşılacak gibi onu kayaların üstünde bırakıyordu. Fakat çok geçmeden deniz yeni bir öfkeyle köpürüp atılarak baş karinesini havalandırıyor ve onu dev su yığınlarıyla örtüyordu. O zaman zavallı Paul bacakları kan içinde, vücudu berelenmiş, yarı ölü bir durumda kıyıda uzak yerlere atılmış bulunuyordu. Delikanlı bu durumda bir süre kalıp kendine geldikten sonra gene kalkıyor ve yeni bir atılganlıkla gemiye doğru gidiyordu. Kayalara çarpa çarpa geminin kargası artık parçalanmış, içine su dolmuştu. Kurtulması olasılığı yoktu. Bütün tayfalar seren, tahta, tavuk kafesi,

masa, boş fiçı... ne bulursa ona sarılarak denize atıldılar. O zaman sonsuzluğa kadar acınmaya değer bir şey göründü: Saint-Géran'ın kış tarafında genç bir kız kendisini kurtarmak için bu kadar uğraşan delikanlıya ulaşmak üzere kollarını uzatıyordu. Bu genç kız Virginie idi. Dalgalar arasında ilerleyen gözü yılmaz sevgilisini tanımıştı. Sevgili Virginie'nin ölümüne bu kadar yakın bulunduğunu gördükçe anlatılamayacak bir üzüntü ve çarpıntıyla yüreklerimiz yerinden oynuyordu. Virginie soylu ve sakıngan bir tavırla bize sonsuz bir hoşçakalın işareti verir gibi elini sallıyordu. Bütün gemiciler denize atlamışlardı. Yalnızca bir gemici, Herakles gibi kaslı ve cıvılcıplak bir adam onun yanına geldi. Virginie'ye saygıyla yaklaştı: Dizlerine kapandığını, daha sonra onu soymaya çalıştığını gördük. Fakat Virginie gururlu bir tavırla onu iterek yüzünü öbür yana çevirdi. Kıyıda herkes bir ağızdan haykırıyordu:

- Bırakma sakın; bırakma onu... Kurtar, kurtar!

Fakat o anda dağ gibi yüksek bir dalga Amber Adası'yla kıyı arasında homurdanarak yuvarlanıyor, kara yamaçları ve tepeleriyle bir dağ gibi geminin üstüne yürüyordu. Bu korkunç görünüm karşısında gemici tek başına denize atıldı. Virginie çaresiz ölümle karşılaşmıştı. O zaman bir eliyle giysisini tuttu, öteki elini yüreğine koydu. Gözlerini gökyüzüne dikti. Göklere uçmaya hazırlanmış bir melek gibiydi.

Ah! O ne uğursuz bir gündü! Heyhat! Birdenbire her şey suya gömüldü. Bizimle birlikte karada bu acıklı tabloyu görenler ellerinde olmayarak insancıl bir duyguyla Virginie'ye doğru ilerlemişlerdi. O büyük dalga hepimizi geriye attı. Virginie'yi yüzerek kurtarmak isteyen gemici de karaya vardı.

Kesin bir ölümden kurtulmuş olan bu adam kumların üzerinde diz çökerek:

- Tanrım, diyordu, bana yaşamımı bağışladın... Fakat o genç kızı kurtarmak için ben canımı vermeye hazırdım. O yüksek yaratılışlı kız ki bir türlü benim gibi soyunmaya gönlü yatmıyordu.

Domingue ile birlikte zavallı Paul'ü denizden çıkardık. Hiç kendinde değildi. Ağzından ve kulağından kan geliyordu. Vali onu hekimlere gönderdi. Biz de kıyı boyunca Virginie'nin cesedini aramaya koyulduk. Fakat çok kez kasırgalarda görüldüğü üzere rüzgârın yönü birden bire değiştiğinden bu talihsiz kıza karşı son ödevlerimizi yapamayacağız diye de üzüldük. Hepimiz bu büyük acının dayanılmaz yükü altında ezilerek oradan uzaklaştık. Bu fırtınada, birçok kimsenin yok olup gittiği o sırada herkesin düşüncesi yalnızca bir yere, Virginie gibi erdemli bir kızın ölüşüne saplanıyordu. Hatta böyle bir kızın şu vakitsiz ölümünü Tanrı'nın hikmetine yakıştırmıyorlar, hikmetin varlığından kuşkuya düşenler bile oluyordu. Gerçek dünyada hiçbir kötülüğü olmadığı halde sonları öyle korkunç olanlar vardır ki sırasına göre en doğru ve olgun kimselelerin bile bu yüzden inançları sarsılır.

Yavaş yavaş kendine gelmeye başlayan Paul bu sırada evine götürülmüştü. Dominique ile ben ikimiz bu yıkımı Virginie'nin ve Paul'ün annesine uygun bir biçimde bildirmek ve onları bu kara habere alıştırmak amacıyla evin yolunu tuttuk. Lataniers koyağına açılan boğaza varınca rasladığımız bazı zenciler kayalara oturan geminin parçalarını dalgaların karşı kıyıları attığını söylediler. Koya indik. Gözüme ilk ilişen şey Virginie'nin cesedi oldu. Vücudu kısmen kumla örtülmüştü. Yüzü hemen hemen hiç

değişmemişti. Gözleri kapalıydı. Fakat alnı kırıksızdı. Yalnızca yanaklarında iffetin pembesine ölümün soluk morluğu karışmıştı. Bir eliyle giysisini tutuyordu. Öbür eli kapalı ve katılaşmış bir halde yüreğinin üstündeydi. Bu eli açmaya çalıştım. Avucunda sıkı sıkı bir şey tutuyordu. Bu bir madalyondu. Madalyonu açtığım zaman... ne göreyim! Paul'ün resmi değil mi? O bu resmi son soluğuna kadar saklayacağına söz vermemiş miydi?

Sevginin ve direşkenliğin bu canlı anlatımı karşısında gözyaşlarımı tutamadım. Bir yandan Domingue de göğsünü dövüyor ve acı çığlıkları havayı yırtıyordu. En sonunda cesedi bir balıkçı kulübesine taşındık. Yoksul balıkçı karıları onu yıkayıp hazırlayacaklardı.

Kadınlar bu üzücü görevle uğraşırken biz yukarı, eve çıktık. Madam de la Tour ile Marguerite gemiden bir haber beklerken bir yandan da dua ediyorlardı. Madam de la Tour beni görünce haykırdı:

- Kızım nerde, kızım? Sevgili oğlum?

Ben yanıt veremedim. O işi anladı. Birden bire derin acılarla kıvrandı. Sesi ancak inleme ve hıçkırık olarak çıkıyordu. Marguerite'e gelince, o da: "Benim oğlum nerde? Onu göremiyorum" diye haykırırken düşüp bayıldı.

Hemen ona koştuk. Paul'ün sağ olduğunu, valinin ona baktırdığını söyledim. Kendine gelince hemen sevgili can yoldaşıyla ilgilenmeye başladı. Zavallı Madam de la Tour ikide bir kendinden geçiyor, uzun baygınlıklara düşüyordu. Kadıncağız geceyi bu derin acılar içinde geçirdi ve uzun süren bu acı nöbetlerinden anladım ki dünyada hiçbir acı ana acısı kadar derin olamaz.

Kendine geldikçe yaşlı gözlerini gökyüzüne dikip öyle kalıyordu.

Marguerite'le ben ikimiz de onun ellerini oğuşturarak en yumuşak sözlerle kendisini avutmaya çalışıyorduk. Fakat ne yaptıksa etkisi olmadı. Bütün bu uğraşmalarımıza karşın acılı yüreğinden yalnızca boğuk iniltiler çıkıyordu.

Sabahleyin erkenden iki sılıkla omuzda taşınan bir hamağa uzatılmış olan Paul'ü getirdiler. Akli başına gelmişti. Fakat ağzından bir söz çıkmıyordu. Annesi ve Madam de la Tour'la görüşmesinin kötü bir sonuç vermesinden korkuyordum. Tam tersine o kadar iyi bir etki yaptı ki benim uğraşmalarım onun yanında hiç kaldı. Bu talihsiz kadınların ikisinin de yüzünde bir avuntu parıltısı belirdi. İki yanına oturdular, sarıldılar, öptüler. O zamana kadar acının büyüklüğünden akamayan göz yaşları boşandı. Paul de onlarla birlikte ağlamaya başladı, göz yaşları birbirine karıştı. Doğa bu üç zavallıyı iyice hırpalamış, artık hızını almıştı. O titreyerek çırpınmalarından sonra onlara uzun bir uyuşukluk geldi. Gerçek ölüm durumunu andıran bir duygusuzluk içinde dinlenmeleri mümkün oldu.

Mösyö de la Bourdonnaye bana gizlice haber göndererek Virginie'nin kente ve oradan da Pamplermousses Kilisesi'ne götürülmesi için buyruk verdiğini bildirdi. Hemen Port Louis'ye indim. Orada en sevgili, en değerli bir parçalarını yitirdiklerini gösteren bir üzüntüyle bütün çevre halkının gömme töreninde bulunmak üzere toplanmış olduğunu gördüm. Gemiler serenlerini haç biçimi çatmışlar, bayraklarını yas belirtisi olarak yarıya kadar çekmişlerdi. Uzun aralarla yas topları atıyorlardı. Cenaze alayına önde sıra sıra erler, tüfeklerin ucu yere çevrilmiş, yol açıyor, siyah krep örtülü trampetleri boğuk yas havaları çalıyordu. Savaşlarda ölümü hiçe sayan ve yüzlerinin rengi bile atmayan bu kahramanların şu görünüm karşısında bitik bir

durumda oldukları yorgun çehrelerinden anlaşılıyordu. Adanın en kibar ailelerinden sekiz genç kız, beyazlar giymiş, bir ellerinde hurma dalı, erdemli arkadaşlarının çiçeklerle örtülü tabutunu taşıyorlardı. Küçük oğlan çocuklar koro halinde ilahiler söyleyerek tabutun arkasından geliyorlardı. Onların arkasında adanın ileri gelenleri, üstsubayları, en sonra vali ve halk, alayı tamamlıyordu.

Bu erdemli kızın ölümüne hükümetin verebileceği onur böylece verilmiş oldu.

Cenaze şu dağın eteğine getirilip de onun bu kadar uzun zamandan beri mutlu ettiği bu kulübeler görününce o kulübelerin bugünkü yaslı durumu bütün cenaze alayının düzenini bozdu, ilahiler sustu, güçlkle tutulan gözyaşları birden boşandı, ova hıçkırıqlarla inliyordu. Öteden takım takım genç kızlar koştular. Virginie'nin tabutuna mendillerini, çiçek çelenklerine başlıklarını veya tespihlerini sürerek, bir ermiştten diler gibi ruhundan yardım diliyorlardı. Analar Tanrı'dan böyle bir kız çocuk, delikanlılar bu kadar vefalı bir sevgili, yoksullar böyle acımayla dolu bir yürek, köleler bu kadar iyi bir hanım diliyorlardı.

Cenaze mezarın başına geldiği vakit, Madagaskarlı ve Mozambikli zenci kadınlar çevresine sepet sepet yemiş dizdiler ve çevredeki ağaçlara kumaşlar astılar. Ülkelerinde görenek böyleydi. Bengale'den ve Hindistan'ın Malabar yöresinden gelip yerleşmiş kadınlar da kafes dolusu kuş getirip başının ucunda salıverdiler; sevilen bir insanın ölümünün değişik ulusları nasıl ilgilendirdiğini ve talihsiz bir erdemlin değişik dinleri nasıl mezarının başında topladığını şu örnekten anladım. Kimsesiz genç kızlar vardı ki velinimetleri böyle vakitsiz öldükten sonra dünyanın kendilerine zindan olduğunu söyleyerek içten gelen bir atılışla mezara doğru dav-

ranıyorlardı. Onun için mezarın başına koruyucu koymak ve bu gibileri oradan uzaklaştırmak gerekti.

Onu Pamplemousses Kilise'nin batı yanında bir küme bambunun altına gömdüler. Bir zamanlar annesi ve Marguerite'le bu kiliseye geldikçe o zaman kardeşim dediği Paul ile yan yana bu gölgelikte oturup dinlenmeyi sevdi. Cenaze alayından döndükleri vakit Vali M. de la Bourdonnaiye bazı adamlarıyla birlikte buraya geldi. Madam de la Tour ile Marguerite'e elinden gelecek her türlü yardımı yapacağına söz verdi. Uğursuz hala hanım hakkında bir sözcükle nefretini gösterdikten sonra Paul'ün yanına giderek onu avutacak sözler bulmaya çalıştı.

- İnan buna oğlum, diyordu: Tanrı da tanığımdır ki ben bu işlerde sırf sizin ve ailenizin iyiliğini ve mutluluğunu düşünerek davrandım. Şimdi sen dostum, beni dinlersen Fransa'ya gitmelisin. Ben sana orada bir iş bulurum ve burada kalacak olan annene kendi annem gibi bakarım.

Böyle söyleyerek Paul'e elini uzattı. Fakat Paul elini çekti ve onun yüzünü görmemek için başını öbür yana çevirdi.

Herkes çekildikten sonra ben biraz daha zavallı komşularımın yanında kaldım. Onlara elimden gelen yardımlarda bulunmak borcumdu.

Üç hafta sonra Paul yürüyecek bir duruma gelebildi. Fakat vücudu eski gücünü kazandıkça üzüntüsü artıyor gibi görünüyordu. Her şeye karşı kayıtsızdı, çevresine donuk bir bakışla bakıyor ve kendisine sorulan soruların hepsini yanıtsız bırakıyordu. Ölümünden dönen Madam de la Tour ara sıra Paul'e:

- Oğlum, diyordu, seni gördükçe sevgili Virginiemi görmüş gibi olacağım.

Fakat Virginie adını işitince Paul'ün vücudu baştan ayağa ürperiyor ve annesinin dayatmalarına karşın oradan uzaklaşıyordu. O zaman tek başına bahçeye çekilir, ıssız yerlerde dolaşır, yoruluncaya kadar Virginie'nin adıyla anılan hindistancevizinin dibinde oturarak gözlerini yanındaki pınara diker kalırdı. Onun ve o bayanların tedavisini üstüne almış olan valinin hekimi Paul'ün kara sevdaya tutulduğunu, istediğini yapmasına izin verilmesini, bu durgunluğun geçmesi için başka çare ve ilaç olmadığını söylüyordu. Ben onun bu öğüdünü yerine getirmeye karar verdim. Gücü şöyle böyle eski durumuna geldiği zaman Paul'ün bundan yararlanarak ilk yaptığı şey evden uzaklaşmak oldu. Kendisini gözden ayırmadığım için arkasından gittim. Domingue'e de yiyeceğimizi alarak arkamızdan gelmesini tembih ettim. Şu dağdan indikçe delikanlının gücü ve nesesini yeniden canlanıyordu. Önce Pamplemousses Kilisesi'nin yolunu tuttu. Sonra kilisenin yanındaki, bambu ağaçlarıyla gölgelenen yola girerek yeni kazılmış bir toprak yığınının başında durdu. Orada diz çöktü, gökyüzüne bakarak uzun uzun dua etti. Onun bu durumu bana artık iyi olacağı umudunu verdi. Tanrıya böyle inançla yalvarması aklının başına geldiğini gösteriyordu. Domingue ile birlikte biz de onun gibi diz çökerek dua ettik. Ondan sonra Paul kalktı. Bizim oradaki varlığımıza fazla önem vermeyerek adanın kuzey tarafına doğruldu. Virginie'nin nereye gömüldüğünü bilmek şöyle dursun, hatta cesedinin denizden çıkarıldığı bile söylenmemiş olduğu için kendisine sordum:

- Bambuların altında niçin diz çöküp dua ettin, ne vardı?

- Onunla, dedi, orada o kadar çok birlikte bulunduk ki!..

Bunu söyleyerek ormanın ucuna kadar yürümeyi sürdürdü. Artık karanlık basıyordu. İçim bayıldı. Bir şeyler yiyerek onun da benim gibi yapmasını söyledim. Karnımızı doyurduktan sonra bir ağacın altında otlara uzanarak yattık, uyuduk.

Ertesi sabah yine oraya gidecek sandım. Bir aralık durduğumuz yerden Pamplermousses Kilisesi'nin bulunduğu ovaya ve onun bambulu uzun yollarına baktı. Hatta oraya doğru yürür gibi de oldu. Fakat sonra birden bire ormana daldı ve hep kuzeye doğru yürüdü. Amacını anlıyordum: Virginie'yi son kez gördüğü kaza yerini arıyordu. Bu anının kendisinde canlanmaması için oraya gitmemesi gerekiyordu. Açıktan açığa engel olmaksızın kendisini bundan vazgeçirmek için ne yaptımsa olmadı. Öğleye doğru Paudre d'Or yakınlarına geldik. Acele deniz kıyısına indi. Saint Géran'ın parçalandığı yerin karşısında durdu. Amber Adası'na doğru şimdi ayna gibi parlayan pürüzsüz denize bakarak haykırdı:

- Virginie! Virginie! Sevgili Virginie! Ve hemen düşüp bayıldı. Domingue ile birlikte onu ormanın içine aldık. Kendine gelir gelmez gene deniz kıyısına gitmek istedi. O zaman yalvardım: Bu kadar acı anılarla hem kendisinin, hem bizim dertlerimizi tazelememesini söyledim. Bunun üzerine başka bir yana yollandı. Sözün kısası tam sekiz gün böyle dolaştık. Çocukluk arkadaşıyla nerelerde bulunmuşsa oraları birer birer ziyaret etti. Karadere'deki zenci kadını bağışlatmak için birlikte gittikleri Üçmeme Dağı'nın eteğindeki ırmağın kıyısında durdu. O gün Virginie yürüyecek gücü kalmadığı için burada oturmuştu. Sonra ormanda kaybolduğu yeri gördü.

Bütün bu yerler ona sevgilisinin başka bir halini anım-

satıyordu. Endişeler, oyunlar, yemekler, yapılan iyilikler, Uzundağ Irmağı, benim evim, yakınımızdaki çağlayan, onun kendi eliyle diktığı papayalar, üstünde seve seve koştuğu çimenler, şarkıları ve şen kahkahalarıyla çınlattığı korular, ona birer birer gözyaşları döktürdü. Bir zamanlar ikisinin de şen şakrak çılgınlıklarıyla çınlayan bu yerlerde şimdi yalnızca bir haykırış vardı:

- Virginie! Virginie! Sevgili Virginie! Ve başı boş geçen bu vahşi yaşam onun sağlığını günden güne bozuyordu. Gözleri çukura batmış, yüzü sararmıştı. Acı günlerde geçmiş zamanın tatlı anıları nedeniyle üzüntülerimiz, yalnızlıktan da kara sevdalarımız bir kat daha artar. Bunu bildiğim için bu zavallı yoldaşımı sevgili anılar taşıyan, fakat her an onun derin acısını canlandıran bu yerlerden uzaklaştırmayı ve kendisini adanın daha eğlenceli başka bir yerine yerleştirmeyi kurdum. Bunun için onu Williams Mahallesi'nin yüksek semtlerine götürdüm. Oraya hiç gitmemişti. Adanın bu bölümünde tarım ve ticaret daha işlek ve daha çeşitlidir. Bir yanda doğramacılar keresteleri keşip biçiyor, giden gelen arabalar yollardan eksik olmuyor, geniş çayırlarında sürü sürü at ve sığır otluyor, yaylanın ağaçlıklı yerlerine evler, kulübeler serpilmiş bulunuyordu. Bu yerin yüksek olması Avrupa bitkilerinin birçoklarının yetişmesine olanak verdiğinden yamaçlarda çilek tarlaları, ovalarda harman edilecek buğday görülüyor, ormanların açıklarında ve yol boyunca çitlerde açan güller yüze gülüyordu. Yaylanın serin havası sinirlere güç verirdi. Beyazların sağlığı için herhalde burası daha elverişliydi. Adanın ortalarında bulunan bu yüksek yerden ne deniz, ne Port Louis, ne de Pamplémousses Kilisesi, yani Virginie'yi anımsatacak hiçbir yer görülüyordu. Port Louis yönünden ba-

kıldığı zaman kol kol ayrılan dağların bile Williams ovalarından görünüşü başkaydı. Bu yönden onlar kayalardan uzun piramitlerle sivrilen dumanlı tepeleriyle dimdik bir duvar gibi bulutlar içinde düz ve yüksek bir burnu andırıyordu.

İşte ben Paul'ü bu yaylalara götürmüştüm. Onu oyalamak için başbaşa güneşte, yağmurda, geceli gündüzlü yürüyerek vücudunu yormak, ormanda, dağda, ovada hiç bilmediği yerlere götürerek bile bile yolumuzu şaşırmak ve böylelikle düşüncelerine yeni bir yol bulmak için uğraştım durdum. Ne çare ki âşığın yüreği sevdiğinin her yerde izini buluyor. Geceler, gündüzler, ıssız yerlerin sessizliği, kalabalık yerlerin şamatası, hatta bunca anıyı silen zaman bile onu kendi düşüncelerinden ayıramadı. Pusulanın ibresi gibi, siz onu istediğiniz kadar öteye beriye çekin, o kendi başına kalınca eski yerini bulur ve egemen olarak ortada gene o çekici gücü kalır.

Ne zaman Williams ovalarında böyle bilerek yolumuzu şaşırp da kendisine:

- Ey... Paul, şimdi ne yana gideceğiz bakalım, diye soracak olsam kuzeye dönerek:

- İşte bizim dağlarımız orada, o yana gidelim, derdi. Sonunda gördüm ki, onu oyalamak için başvurduğum bütün bu çareler boştur. Doğrudan doğruya onun şu hasta duyguları, şu aşkıyla savaşmaktan başka çarem kalmamıştı. Aklımın erdiği, dilimin döndüğü kadar buna çalışmıyordum. Bunun için gene bir gün ondan aldığım böyle bir yanıt üzerine:

- Evet, dedim, bizim dağlarımızın, yani sevgili Virginie'nin dağları orada. Virginie'ye verdiği resmin de işte! O, bu resmi ölürken sıkı sıkı yüreğinin üstünde tutuyor ve

o yüreğin son atışında gene senin için vurduğunu böyle gösteriyordu.

Bunu söyleyerek hindistancevizleri pınarının başında Virginie'ye vermiş olduğu resmi koynumdan çıkarıp kendisine gösterdim.

Gözlerinde korkunç bir sevinç parladı. Atılarak zayıf elleriyle resmi kaptı, dudaklarına götürdü. Göğsü kalkıp iniyordu. Kızaran gözleri birden kurudu, ağlayamıyordu.

- Oğlum, dedim, beni dinle! bir dostunu dinlemiş olacaksın. Bir dost ki bir zamanlar Virginie'nin de dostuydu: Bilirsin ki sen umutlarınla yaşarken yaşamın görünmez kazalarına karşı dimdik bulunman için düşünceni güçlendirmeye çalıştım. Böyle acı acı niçin dövünüyorsun? Kendi yıkımına mı, yoksa Virginie'ye acıdığın için mi? Senin yıkımın... Evet, kuşkusuz, bu bir büyük yıkımdır. Sen dünyanın en iyi bir kadını olabilecek en sevimli bir kızı yitirdin. O, kendi çıkarlarından senin için vazgeçmiş ve seni, erdemin biricik ödülü sayarak zenginliğe üstün tutmuştu. Fakat bu kadar temiz bir mutluluk beklemekte haklı olduğun bu işin senin için tükenmez bir yıkım kaynağı olmayacağını ne biliyorsun? O yoksul bir kızdı. Mirastan yoksun edilmişti. Senin bundan böyle onunla paylaşacak çalışmandan başka bir şeyin olmayacaktı. Oradaki öğrenim ve eğitimi kuşkusuz onu narinleştirmiş, uğradığı yıkımlarsa ruhuna daha çok dayanıklılık vermiş olacağı için senin bütün yorgunluklarına ortak olmaya çalışırken onun günden güne eridiğini görecektin. Çocuklarınız olduğu zamansa onun yorucu işleri artacaktı.

"Sen de kendisi ve yaşlı analarınızla birlikte yuvanızda yeniden yetismeye başlayan ailen için daha büyük bir yorgunluk altına girmiş olacaktın.

“Vali bize yardım ederdi” mi diyeceksin. Valileri bu kadar sık değişen böyle bir sömürge de her zaman bir de la Bourdonnaye bulmak kolay mıdır? Bir takım özyapı olarak güveniliriz, ahlaksız kimselerin gelmeyeceği nerden belli? Değersiz yardımlar için karın bu ahlaksız heriflerin yüzüne gülmek zorunda kalmayacak mıydı? Bu durumda ya genç kadının zayıflığından yararlanacaklar, sen acınacak bir duruma düşecektin; yahut dayancını ve namusunu koruyacak, siz de yardımdan yoksun kalacaktınız. O böyle güzel ve namuslu olduğu için tam iyilik beklediğiniz kimselerden tersine zarar görmezseniz o da nimet!

Bana da, diyeceksin, zayıflığı oranında bağlılığı artacak olan sevgilimi elimden geldiğı kadar korumak, onun üstüne titreyerek kendisini avutmak, şu karamsarlığımı onu sevindirmek ve karşılıklı dertleşmelerimizle acılarımızı unutarak aşkımızı beslemek gibi zenginlikle ilgisi olmayan bir mutluluk kalırdı.

Kuşkusuz erdemle aşk bir araya gelirse böyle acı zevkler duyulabilir. Fakat artık bunları düşünmenin yeri kalmadı. Çünkü o artık yok. Onun yerine, senden sonra, onun en çok sevdiği annesiyle annen kaldı. İkisi de senin onulmaz acına dayanamayarak ahret yolunu tutacak. Sen şimdi oğlum, mutluluğu onlara yardım etmekte bulmaya bak. Virginie gibi. O da öyle değil miydi? İyilik etmekte mutluluk vardır ve bu erdemin ödölüdür. Yer yüzünde bundan daha büyük ve daha güvenli bir mutluluk yoktur. Eğlence ve dinlenme tasarıları, türlü zevkler, servet ve şan insan denilen şu geçici yaşam yolcusunu mutlu edemez. İşte görüyorsun, zengin olmak için atılmış bir adım hepimizi nasıl uçurumdan uçuruma düşürdü. Evet, sen buna karşıydın, biliyorum. Fakat Virginie’nin şu Avrupa yolculuğunun her ikinizin de

mutluluğuyla sonuçlanacağına inanmayan var mıydı? Yaşlı ve zengin bir halanın çağrıları, akli başında bir valinin öğütleri, bütün yerlilerin onayı ve bir rahibin buyurur gibi yüreklendirmesi hep Virginie'yi yıkıma sürüklemek içinmiş! İşte biz bazan böyle bizi yönetenlerin önlemlerine kapılarak yok oluşumuza yürümüş oluruz. Bunlara inanmamak, bu yalancı dünyanın sesine kulak asmamak, verdiği umutlara aldanmamak daha iyi olurdu. Fakat düşün bir kez, şu ovada çalışan bütün insanlar, servet peşinde Hindistan'a koşanlar, yahut söz gelimi Avrupa'da kapıdan dışarı çıkmadığı halde bütün bunların çalışmasından oturduğu yerde yararlananlar içinde hiçbir kimse var mıdır ki günün birinde en çok sevdiği bir şeyi... servet, orun, ana, oğul, kadın, çocuk, dost, bunlardan birini hiç yitirmemiş olsun; bunların birçoğu uğradıkları yıkımın kendi önlemsizliklerinden ileri geldiğini de acı acı düşünmek zorunda kalırlar. Sense, vicdanıyla karşılaşınca kendine hiçbir suç bulacak durumda değilsin. Her zaman inançlı ve inancına bağlı oldun. Toy bir delikanlı olduğun halde kılavuzun olan doğadan ayrılmayarak yetişkin bir insan olgunluğu gösterdin. Bu işte yalnızca senin düşüncelerin doğrudur. Çünkü onlar temiz, basit ve kişisel çıkar duygusundan uzaktır. Doğrudur, çünkü senin Virginie üzerindeki kutsal haklarına denk olacak hiçbir servet olamazdı. Sen Virginie'yi yitirdin. Fakat onu yitirmene neden olan şey ne paraya düşkünlüğün, ne de bir bilgiçliğin oldu. Tanrı onu senin elinden aldı. Bir başkasının tutkusunu buna araç etti. Her şey Tanrı'dan. O, senin hakkında hayırlı olanı senden iyi bilir. Kendi yaptıklarımızın cezası olarak çektiğimiz üzüntü ve pişmanlıkları bu işte senin duyman için hiçbir neden yoktur.

Bunun için sen acı çekerken: "Tanrı'nın istediği buy-

muş, ben buna layık olacak bir suç işlemedim” diyebilirsiniz. Derdin Virginie, onun böyle ölmesi, şimdiki durumu mu? Düşün ki her doğan için ölmek alın yazısıdır. Virginie’nin sonu da, dünyaya her gelen için, her güzellik için ve hatta bütün saltanatlar için alın yazısı olandan başka olmadı. Bütün tasarılarıyla birlikte insanın yaşamı küçük bir kule gibidir. Ölüm yavaş yavaş yükselen bu kulenin en sonra başına giydiği bir taçtır. Biz ölmeye yargılı olarak doğuyoruz. Virginie anasının, senin ananın ve senin ölümünüzü görmeden, yani son ölümünden önce birkaç kez ölmeden yaşamla bağını kestiği için mutludur!

Oğlum; ölüm bütün insanlar için bir nimettir. Yaşam denen bu kaygılı gündüzün gecesidir. Zavallı insanları doğduğuna pişman eden hastalıklar, üzüntüler, acılar, korkular hep sonsuz ölüm uykusu içinde diner. En mutlu görünen kimselerin durumuna dikkat et. Göreceksin ki, sözüm yabana, bu mutluluğu onlar ne kadar pahalı ödemişlerdir: Herkes karşısında saygıyla eğiliyor mu? Kim bilir ev halkını ne kadar ezmiştir. Serveti mi var? sağlığını yitirmiş demektir. Sevilmek gibi ender nasip olan bir nimete erişmişse bunu kim bilir ne tükenmez özverilerle elde etmiştir: Ve çok kez bir başkasının çıkarı uğruna tükettiği yaşamının son ucuna geldiği vakit bunlar, sözde dostlarla iyilik bilmez akrabadan başka yanlarında kimseyi göremezler. Fakat Virginie son anına kadar mutlu oldu. Bizimle birlikteyken doğanın armağanları, bizden uzakta bulunduğu sürece onun kendisi erdemi mutlu olmasına yeterliydi. Hatta ölümüyle sonuçlanan o korkunç anda bile o yine mutluydu. Çünkü bütün bu sömürge halkının kendisi için nasıl telaş içinde çırpındığını, senin her tehlikeyi göze alarak nasıl yılmaz bir cesaretle yardımına koştuğunu görmüş ve bizce ne büyük bir

değeri olduğunu böylece anlamış bulunuyordu. Temiz ve suçsuz bir geçmişin anısı onu geleceğe karşı güçlü kılmıştı. Onun için Tanrı ona erdem ödülünü, yani tehlikeye karşı tehlikeden daha üstün olan cesareti armağan etmiştir. Ölümünü güler yüzle karşılaması bundandır.

Oğlum, yaşamın her türlü acılığına dayanma yeteneğini Tanrı erdeme vermiştir. Bununla da yaşamın ereğinin erdem olduğunu, onur ve mutluluğa ancak onunla varılabileceğini göstermiştir. Erdemiyle kendini dünyaya tanıtmaması yazgısı olan bir kimseyi Tanrı büyük bir sınav alanında ölümle karşılaştırır. O zaman onun cesareti benzerlerine örnek olur ve bu yüzden çektiklerini anarak kendinden sonra gelenler onu sonsuz gözyaşları içinde sevgiyle anarlar. İşte her şeyin, her anının silinip gittiği ve birçok hükümdarın bile sonsuz bir unutuluşa gömüldüğü şu ölümlü dünyada bu gibiler için kurulan ölmez anıt budur.

Fakat Virginie şu anda yaşıyor oğlum. Görmüyor musun, yeryüzünde hiçbir şey yok olmuyor. Değişen yalnızca biçimdir. Büün insan sanatları, bir araya gelse yine bir zerreyi, maddenin en ufak bir parçasını yok edemez. Öyleyse vücudunun hiçbir zerresi yok olmadığı halde önceden bilinçli, duygulu, sevgi dolu, erdemli, dindar olmuş bir varlık nasıl yok olur! Emin ol ki Virginie bizim aramızda mutlu idiyse, şimdi daha da mutludur. Bir Tanrı var, oğlum, onun varlığını kanıtlamaya gerek görmem, bütün doğa varlığının tanığıdır. İnsanların kötülüğü bir adalet korkusuyla bunu yadsımalarına neden oluyor. Yarattığı şeyler gözünün önünde olduğu gibi onun varlığının duygusu da senin içinde, yüreğindedir. Hiç sanır mısın ki Virginie'yi o ödölsüz bırakmış olsun? Sanır mısın ki onun ruhunu bu kadar yüksek; vücudunu, senin de tanrısal bir sanat dediğin vücudu-

nu o kadar güzel yaratan aynı güç onu dalgaların arasından çıkarmaya yeterli olmasın? Senin bilmediğin yasalarla bugün insanların mutluluğunu sağlayan o güç, hiç sanır mısın ki yine bilmediğin yasalarla Virginie'nin mutluluğunu sağlamış olmasın? Biz henüz yokken düşünme yeteneğinde olsaydık bile şimdiki varlığımız hakkında bir düşünce edinebilir miydik? Şimdiki ölümlü ve karanlık varlığımızla ölümden ötesini, onun neresinden çıkacağımızı nasıl görebiliriz? Tanrı'nın insanlar gibi zekâsını ve iyiliğini göstermek için küçücük yerküremize gereksinimi mi var? Yoksa insan yaşamını yaymak için ölüm alanından başka bir yer bulamadı mı? Okyanus içinde bir damla su yoktur ki yaşamla dolu olmasın. Bunu biliyoruz. Öyleyken başımızın üstünde dönen bunca yıldızda bize göre hiçbir şey olmayacak öyle mi? Çok iyi! Demek oluyor ki yüksek sezgi ve tanrısal iyilik yalnızca şu bizim bulunduğumuz yere özgü şeylerdir! ve şu koskoca evreni dolduran sayısız ışık ocağı, onları kuşatan uçsuz bucaksız ışık alanları, gecelerin ve karsırgaların asla karartmadığı bütün bu ışık ülkesi anlamsız bir boşluk ve sonsuz bir hiçlikten ibarettir, öyle mi? Biz ki hiçbir şeyi kendimize yine kendimiz vermemişizdir ve her şeyi ondan, o sonsuz güçten almaktayız, eğer bu aklımızla o güce bir sınır çizmek cüretini kendimizde bulacak olursak; o zaman ölümle yaşamın, ezenle ezilenin çarpışıp dindiği bu yerde, onun egemenliğinin sınırı olduğunu sanmak aymazlığına düşmüş oluruz.

“Hiç kuşku yok ki erdemin bir gün ödülünü alacağı bir yer vardır. Virginie de şimdi mutludur. Mümkün olsa da oradan sana isteğini anlatabilseydi en son mektubunda yazdığı gibi şöyle diyecekti: “Ey sevgili Paul, dünya bir sınav yerinden başka bir şey değildir. Ben doğanın yasala-

rına, aşkına ve erdemine bel bağlayarak yaşadım. Büyük-
lerimin sözünü tutarak denizleri aştım. Aşkımı korumak
için serveti teptim ve son anda soyunmaktansa ölmeyi yeğ-
ledim. Büyük Tanrı çilemi dolmuş gördü. Yaşama acılık
veren şeylerden: yoksulluktan, dedikodulardan, fırtınalar-
dan ve acı çeken insanları görme üzüntüsünden büsbütün
kurtuldum. İnsanları korkutan yıkımların hiçbirisi artık ba-
na yetişemez. Öyleyken ne gariptir ki siz bana acıyorsu-
nuz! Ben bir ışık zerresi gibi saf ve bozulmaz duruma gel-
dim. Öyleyken siz beni yaşam karanlığına çağırıyorsunuz!
Paul!.. Ey benim sevgili dostum! O mutlu günlerimizi
anımsa. Sabahleyin sivri tepelerin arkasından doğan güneş-
le birlikte kalkardık ve ormanlarımız o güneşin tel tel ışı-
ğını göğsünde toplarken biz göklerin gizemi önünde ken-
dimizden geçerdik; o durumumuzda nedenini anlayama-
dığımız bir esriklik vardı. Temiz isteklerimiz içinde şafak-
ların zengin renklerini görmek için yalnızca göz, bitkile-
rimizin kokularını duymak için yalnızca burun, kuşların cı-
vıltılarını işitmek için yalnızca kulak kesilmek ve bütün bu
nimetlerin değerini bilmek için yalnızca yürek olmak is-
terdik. Şimdi ben dünyadaki bütün güzelliklerin asıl kay-
nağında bulunuyorum ve ruhum göz, kulak, burun gibi za-
vallı organlara gereksinimi olmaksızın doğrudan doğruya
o güzellikleri seziyor. Onları görüyor, işitiyor, onlardan
zevk alıyor. Ah dostum! Benim sonsuz olarak bulunduğum
bu sonsuz doğunun kıyılarını hangi dil anlatabilir? Sonsuz
bir gücün ve göksel bir bağışlamanın bir zavallıyı avutmak
için yaratabileceği şeylerin hepsi, sonra aynı haz kaynak-
larından yararlanan sayısız varlığın dostluğu, birlikte du-
yulmuş coşkuların verdiği düzenlerin hepsi, pürüzsüz, eli-
mizin altında bulunuyor. Bu senin için bir sınavdır. Sına-

vı kazanmalısın ki Virginie'n de sonsuz bir sevgi ve mum-ları hiç sönmeyecek evlilik törenleriyle bir kat daha mut-lu olsun. Ben işte o zaman sana acılarını unutturacağım ve gözyaşlarını sileceğim. Paul, sevgili dostum! Benim genç kocacığım! Ölümlü dünyanın geçici sıkıntılarına dayan-mak için ruhunu bu sonsuz dünyaya yükselt!

“Konuşurken öyle coşmuştum ki sözümü sürdüreme-dim. Paul'e gelince: gözlerini gözlerime dikti. Haykırırca-sına: “Yok,” dedi,” o yok artık!..” Ve bitik bir durumda kendinden geçer gibi olduğu yere yığıldı. Biraz sonra ken-dine gelince, sözünü sürdürdü: “Madem ki ölüm tanrısal bir bağışmış ve Virginie bu yüzden mutluymuş, öyleyse Virginie'ye kavuşmak için ben de ölmek istiyorum.”

“Ben onu avutmak isterken acısını artırmış oluyor-dum. Yüzmek istemeyerek ırmağın ortasında suyun dibine giden arkadaşını kurtarmaya çalışan bir adama benzi-yordum. O zavallı umutsuzluğun burgacına kapılmıştı. Gençleri yaşama hazırlayan şey çocuklukta çekilen sıkıntılardır. Yazık ki Paul bu sıkıntı ve acıları hiç görmemişti.

Onu gece evine götürdüm. Annesiyle Madam de la To-ur bana daha da çökmüş göründüler. Hele Marguerite'in gö-rünüşü bütün bütün bitikti; ufak tefek acıları şöyle böyle ge-çıştiren canlı yaratılışlar büyük yıkımlara dayanamazlar. Beni görünce “Ah komşucuğum,” dedi; “bu gece düşümde Vir-ginie'yi gördüm. Beyazlar giymiş, güzel bir bahçede bulu-nuyordu. Beni görünce imrenilecek bir mutluluk içinde ol-duğunu söyledi. Sonra gülerek Paul'e yaklaştı ve onu hava-ya doğru kaldırmaya başladı. Ben oğluma sarıldım. Bırak-mak istemiyordum. Fakat o anda benim de ayaklarımın yer-den kesildiğini duyumsadım. Anlatamayacağım bir zevkle onun ardı sıra uçuyordum. Aşağı bakarak sevgili arkadaşım

Madam de la Tour'a "hoşçakal!" diyeceğim sırada bir de baktım ki o, Maire ile Domingue de yanında olduğu halde hepsi arkamızdan geliyorlar." İşin şaşılacak yeri şu ki Madam de la Tour da o gece aynı biçimde bir düş görmüş...

- Kardeşim, dedim, Tanrı buyurmadıkça dünyada hiç bir şey olmaz. Düşler bazen gerçeğin habercisi olurlar.

Bunun üzerine Madam de al Tour da gece gördüğü düşü anlattı. Bu iki kadında şimdiye kadar boş inançlara hiçbir eğilim sezmemiştim. Düşlerinin bu benzeyişine şaşıtm kaldım. Bu düşlerin ergeç doğru çıkacağı da içime doğdu.

Bazı gerçeklerin bize uykuda bildirildiği inancı dünyanın her yanında vardır. Eski zamanın en büyük adamları: İskender, Caesar, Scipio, iki Cato ve Brutus gibi hiç de inançlı olmayan dahiler buna inanmışlardır. Tevrat ve İncil'de, çıkmış düşlerin nice nice örnekleri var.

Bana gelince: Bu işte kendi deneyimlerim bana yeter. Bu deneyimlerimle iyice anlamışımdır ki düşler bizimle ilgili bir varlığın bize verdiği haberlerdir. Algılama gücümüzü aşan konularda olayların gelişmesine karşı akıl yürütmelemlerle savaşımaya veya savunmaya bizim için olanak yoktur. Bununla birlikte insanın akli tanrısal aklın bir suretinden başka bir şey olmadığına göre madem ki insan isteğini gizli kapalı araçlarla dünyanın öbür ucundakilere anlatabiliyor. Evrene karışan o tanrısal sonsuz akıl, aynı amaçla bu gibi araçları niçin kullanmasın? Örneğin bir kimse uzaklarda bulunan arkadaşına bir avutma mektubu yazıp gönderiyor. Bu mektup birçok ülkelerden ve değişik ulusların tutkuları ve kinleri arasından geçerek yalnız bir adama neşe ve umut veriyor. Öyleyse umarsızların sığınacak yeri olan o sonsuz güç, yalnızca kendisine güvenen erdemli bir ruha böyle gizli bir araçla niçin yardım etmesin? Yarattığı

bütün varlıkların üzerinde görünmez bir biçimde işleyen o büyük ve sonsuz Varlık şu isteğini yerine getirmek için kesinlikle bir takım göze görünür belirtiler mi göstermelidir?

Düş sorusunda niçin duraksamalı? Bizzat yaşam dahi bu kadar boş ve süreksiz tasarıyla bir düştten başka bir şey midir? Doğrusu ne olursa olsun ben şunu bilirim: Zavallı komşularımın düşleri çok geçmeden aynıyla çıktı.

Paul, her gün Virginie diye diye onun ölümünden iki ay sonra öldü. Marguerite, ancak erdeme nasip olan bir hevesle oğlundan sekiz gün sonra yaşama gözlerini kapadı.

Ölürken Madam de la Tour ile dokunaklı bir biçimde esenleşti: “Biz,” diyordu, “birbirimizle sonsuz ve tatlı bir sevgiyle buluşacağız. Ölüm insanlar için en büyük bir nimettir. Bu nimeti dilemek gerekir. Yaşam bir cezaysa bu cezanın bitmesi istenmelidir. Yok eğer bu bir sınavsa bu sınavın da kısa geçmesi istenmelidir.”

Domingue ile Marie artık hizmet edecek durumda değillerdi. Hükümet onları korumaktan geri kalmadı ama ikisi de ondan sonra çok yaşamadılar. Zavallı Fidel bile efendisinin ölümünden sonra çok sürmedi, hüznün içinde ölüp gitti.

Madam de la Tour’u alıp bize götürdüm. Bu kadının yıkımlara dayanışında inanılmaz bir yükseklik, ruhsal bir soyluluk vardı. Ölen kendi kızı olduğu halde kendi derdini unutarak son anlarına kadar Paul ile annesi Marguerite’i oyalamaktan hiç geri kalmamıştı. Onlar öldükten sonra her gün benimle onlardan konuşurdu. Onlardan yakında oturan sevgili dostlar gibi söz ederdi. Bununla birlikte çok sürmedi. Bir iki ay sonra o da sonsuzluğa karıştı.

Halasına gelince: Madam de la Tour kendisine yaptığı kötülüklerden dolayı ona kırılmak şöyle dursun suçla-

rını bağışlaması ve yakalandığı merak hastalığından kurtarması için Tanrı'ya yalvarırdı. Virginie'yi insafsızca geri gönderdikten sonra bu kadının korkunç sinir bunalımları geçirdiğini duymuştu. Gerçekten bu geçimsiz kadın huy-suzluğunun cezasını görmekte gecikmemiş: gelen gemilerden aldığımız haberlere göre sinir bozuklukları onun için ölümü de, yaşamayı da aynı derecede dayanılmaz bir duruma getirmiş. Kâh güzel yeğeninin vakitsiz ölümüne ve onun ardı sıra anasının da gidişine kendisinin neden olduğunu düşünerek dövünür, kâh bayağılıklarıyla soyunun onurunu bozan iki kadını uzaklaştırdığından dolayı övünmüştü. Bazan Paris'i dolduran sefiller sürüsünü görüp köpürerek: "Ölmeleri için bu serserileri ne diye bizim sömürgelere göndermezler?" diye bağırırmış. Üstelik erdem, din, insanlık gibi dünyaca benimsenmiş düşüncelerin politika gereği, baştakiler tarafından uydurma şeyler olduğunu ileri sürer, sonra birdenbire tam tersine olarak, ruhu öldürücü korkularla dolduran boş inançların sıkıntıları içinde kıvranırmış. Kendisini yöneten zengin papazlara bol bol para vererek, sanki yoksullardan esirgediği o paralara, bütün insanların babası olan Tanrı'nın gereksinimi varmış gibi, servetini feda edeceğini söyler, Tanrı'nın öfkesini yatıştırmaları için onlara yalvarırmış. İki de bir kafasında yanan kırlar, kızgın dağlar, korkunç hayaletler belirir, bağırarak onu çağırırlarmış. Böylelikle çekeceği acıları, uğrayacağı işkenceleri düşünerek kendisine bakanların ayaklarına kapanırmış. Çünkü Tanrı, adil Tanrı kötü ruhlara korkunç inanışlar gönderir.

Yaşamı ve ölümü aynı biçimde korkunç bularak, yıllarca kâh dinsiz, kâh boş inançlara inanır bir şaşkınlık içinde kalmış. Bu kadarı yetmiyormuş gibi yaşamının son-

larında bundan daha korkunç acılara düşmüş. Üzüntülerinin hedefi üzüntülerinin kaynağı olmuş. Servetinin - kendine düşman bildiği- akrabalarına geçeceğini görerek çırpınmaya başlamış ve önemli bir bölümünü onlardan kaçırmak için bazı girişimlerde bulunmuş. Varisler bunu haber alınca çok sinirli oluşunu bahane ederek deli diye onu kapatmışlar ve servetine el koymuşlar.

Böylece o servet yok olmasına neden olmuş ve o servet vaktiyle sahibinin yüreğini nasıl katılaştırmışsa şimdi de varislerinin yüreğini öylece duygusuz bir duruma getirdiğinden onlar tarafından acımasızca yalnız bırakılmış. Sonunda kadın öldü ve işin en acıklı yönü, öldüğü sırada son durumunu anlayacak kadar aklı başındaymış. Bütün yaşamında öğütlerine göre davrandığı kimseler tarafından aşağı görülüp soyulduğunu anlamış.

Virginie'nin yanına ve aynı sazların dibine arkadaşı Paul ve bunların çevresine anneleri ve sadık hizmetçileri gömülmüştü. Ne bir mezar taşı dikildi, ne de bu erdem örnekleri için bir yazıt dikildi. Fakat iyiliklerini görenlerin yüreğinde silinmez anıları hep yaşadı. Onların yaşamlarında kaçtıkları gösterişe ruhlarının gereksinimi olamazdı. Fakat eğer dünyada olan biten işlerle hâlâ ilgiliyseler eminim ki bu çalışkan erdem kulübesinin çevresinde dolaşmaktan, talihinden yakınan yoksulluğu avutmaktan ve genç sevdalıların yüreğinde sürekli bir alev yakarak onlara doğal varlıkların zevkini ve çalışma aşkını aşılarken servet ve gösterişten çekinme duygusunu aşılamaktan da hoşlanırlar.

Kralların onuruna dikilen anıtlar hakkında ağzını açmayan halk, bu adanın bazı yerlerine öyle adlar verdi ki Virginie'nin içe dokunan ölümünü sonsuzluğa kadar anılarda yaşatmaya neden olacaktır. Amber Adası'nın

yakınlarında ve kayaların ortasında bir yer var ki oraya “Saint-Géran Geçidi” adı verildi. Virginie’yi Avrupa’dan getirirken kazaya uğrayan geminin o yerde adı kalmış demektir.

Buradan üç fersah uzakta gördüğünüz, dağların yarı örttüğü sivri uç ki kasırganın öngününde Saint-Géran bir türlü aşıp da limana girememişti, o uç “Uğursuz Burun” adını aldı. Sonra, şu önümüzdeki koyağın ucunda gördüğünüz koy yok mu, onun da adı “Mezar Koyu” oldu. Çünkü Virginie’nin cesedi o koyda kumlara bürünmüş bir durumda bulundu. Sanki deniz onun cesedini ailesine yarı gömülmüş bir halde verirken bu kıyılara onurlu bir ad bırakan o temiz eldeğmemişin son anındaki utanma duygusuna saygı göstermek istemişti.

Ah! Ey genç sevdalılar! Talihsiz analar! Ey sevgili aile! Size gölgeler ve serinlikler veren şu korular, sizin için kaynayan şu pınarlar, baş başa dinlendiğiniz şu yamaçlar hâlâ sizin yokluğunuzun yasını tutuyor. Sizden sonra hiç kimse bu bakımsız toprakları bellemeye ya da şu yıkık kulübeleri onarmaya kendinde cesaret bulamadı. Keçileriniz başıboş kaldı, yabanıllaştı. Yemiş bahçeleriniz bozuldu. Kuşlarınız uçup gitti. Şimdi bu kayalıkların üstünde dolaşıp uçan atmacaların çığlıklarından başka bir ses işitilmiyor.

Bana gelince, sizi yitireli artık tek dostu kalmayan bir kimse, çocuklarını yitiren bir baba, yeryüzünde ülküsüz dolaşan bir serseri gezgin gibiyim ve dünya üzerinde yapayalnızım.

Koca yaşlı adam bunları söyledikten sonra gözlerinden yaş boşanarak uzaklaştı. Bu acıklı öyküyü dinlerken ben de az mı gözyaşı dökmüştüm!

Cumhuriyet
Aydınlanma Kitaplığı

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ

Yayınlanan Kitaplar:

- 1- Sokrates'in Savunması (Platon)
- 2- Devlet Adamı (Platon)
- 3- Candide (Voltaire)
- 4- Atinalıların Devleti (Aristoteles)
- 5- Top Oynayan Kedi Mağazası (Balzac)
- 6- Devlet I-II (Platon)
- 7- Devlet III-IV (Platon)
- 8- Yüzbaşının Kızı (Puşkin)
- 9- Philebos (Platon)
- 10- İtalya Hikâyeleri I (Stendhal)
- 11- İtalya Hikâyeleri II (Stendhal)
- 12- Yaşlılık/Dostluk (Cicero)
- 13- Masallar (Aisopos)
- 14- Pazartesi Öyküleri I (Alphonse Daudet)

- 15- Pazartesi Öyküleri II (Alphonse Daudet)
- 16- Rönesans (Jules Michelet)
- 17- Dr. Jekyll ve Mr. Hyde (Robert L. Stevenson)
- 18- Alice Harikalar Ülkesinde (Lewis Carroll)
- 19- Yöntem Üzerine Konuşma (Descartes)
- 20- Gılgamış Destanı
- 21- Martı/Vişne Bahçesi (Çehov)
- 22- Gulliver Cüceler Ülkesinde (Jonathan Swift)
- 23- Totem ve Tabu I (Sigmund Freud)
- 24- Totem ve Tabu II (Sigmund Freud)
- 25- Değişen Kafalar (Thomas Mann)
- 26- Çin Öyküleri (Anonim)
- 27- Gulliver Devler Ülkesinde (Jonathan Swift)
- 28- Şiirler (Safo)
- 29- Üç Öykü (Gogol)
- 30- Mozart Prag Yolunda (Eduard Mörike)
- 31- Masallar (Jacob ve Wilhelm Grimm)
- 32- Şeytanlı Göl (George Sand)
- 33- Çocukluk (Lev Tolstoy)
- 34- Tefeci Gobseck/Üç Öykü (Balzac)
- 35- Masallar II (Jacob ve W. Grimm)
- 36- Michael Kohlhaas (H. Von Kleist)
- 37- Yıkıntılar I (Volney)
- 38- Yıkıntılar II (Volney)
- 39- Pierre ve Jean (Maupassant)

Okurlarımız, eksik kitaplarını Cumhuriyet Kitap Kulübü'nden sağlayabilirler.

**Cumhuriyet
Aydınlanma Kitaplığı**

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ

Çıkacak Kitaplar:

- Metafizik Üzerine Konuşma (Leibniz)
- Ivan Ivanoviç ile Ivan Nikiforoviç'in Öyküsü (Gogol)
- Haksız Yönetime Karşı (Thoreau)
- Tembellik Hakkı (Lafargue)
- Pal Sokağının Çocukları (Ferenc Molnar)
- Yunus Emre (İlhan Başgöz)
- Tours Papazı (Balzac)
- Bilinmeyen Başyapıt (Balzac)
- Bizans (Herczeg)
- Genç Werther'in Acıları (Goethe)

- Erzurum Yolculuğu (Puşkin)
- Byelkin'in Öyküleri (Puşkin)
- Macbeth (Shakespeare)
- Sadık (Voltaire)
- Safdil (Voltaire)
- Yeraltından Notlar (Dostoyevski)
- Beyaz Geceler (Dostoyevski)
- Yalnız Gezerin Hayalleri (Rousseau)
- Gülme (Bergson)
- Yasaların Ruhu (Montesquieu)
- Aktörlük Hakkında Aykırı Düşünceler (Diderot)
- Bilge Nathan (Lessing)
- Felsefenin İlkeleri (Descartes)
- Yeni Atlantis (Bacon)

Cumhuriyet'in
okurlarına armağanıdır.
Parayla satılmaz